

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**AntiLutherus Judoci Clichtouei Neoportuensis. Doctoris
Theologi, Academiae Parrhisie[n]sis**

Clicthove, Josse

[Köln], 1525

VD16 C 4189

In primo libro, hæc determinantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36183

IUDOCI CLICH-

TOVEI NEOPORTVENSIS, DOCTO-

ris thelogi, Antilutherus; tres libros continens. Quorū pri-
mus, libertatem Christianam, quam astruit Lutherus;
euertit. ecclesiasticasq; leges recte constitutas esse;
& cuiq; obseruandas, edocet.

¶ Quid Christianæ libertatis nomine, itidem & ec-
clesiasticæ: designatur apud Lutherum, &
affectatores eius.

Caput I.

IN HOC OPERE, TRIPLI-
cem impietatis Lutheranae assertionem
adiutore deo oppugnaturi, tanquā muni-
tionem trifidam, contra sanctā dei eccle-
siam (ut prefati sumus) erectam: primum
libertatis, non Christianæ (quemadmodū
appellat Lutherus) sed penitus antichri-
stianæ, funestam arcem adoriāmur oportet:

quod ex ea, tela uenenata iaculetur hostis improbus in quod-
uis hominū genus, & quālibet uitæ conditionem professos: ut po-
te in laicos, in sacerdotes, & in religiosos. cum pestiferis suis suasio-
nibus inducere cunctos molitur in hanc sententiā: ut tanq̄ pullos
onagri, se liberos natos putent, nullisq; regulis ecclesiasticis subie-
ctos. non satis memor uerborū beati Petri apostoli, admonētis sa-
lubriter in deū credentes: q̄ uiuant quasi liberi, & nō quasi uelamē
habentes malitiæ, libertatē: sed sicut serui dei, quandoquidē Lu-
therana libertas (uti sequens ostendet sermo) magnū est malitiæ
uelamē & adumbratio: sub pietatis prætextu in omnē prorūpens
scelerate agēdi audaciā. Quod ut paulo dilucidius euadat: quid no-
mine libertatis suæ Christianæ insinuare uelit aduersarius noster,
in ipsa presentis libri fronte ante omnia adaperiendū est. ¶ Itaq; li-
bertatē Christianā uocat Lutherus: laxiorē uiuendi, sine cōstitu-
tionū ecclesiasticarū obseruatiōe: licentiā. q̄ eas dura seruitute po-
pulū Christianū premere causetur, & graui iugo indigne onera-
re: præter Christi legislatoris nostri institutū. A quo qdē iugo ut
nos eximat (uti ait) Lutherus: libertatem hanc, quæ descripta est,
a altisona

Iob 11.

1. Petri. 2.

LIBER PRIMVS

altifona tuba prædicat, amplectendâq; proponit. Similiter euâgelicam libertatē appellat; effrenatâ uitæ conditionē, cū sola eorum obseruatione quæ sacrū euangeliū aperte continet; ceterorūq; omnium ab antiquis patribus institutorū repudiatiōe, q̄ hæc omnia dicitur, euangelicā illā libertatē in seruitutē detrudere: & dulcius

Mat. 11. go Christi (ad quod super nos tollendū: dulciter ab eo inuitamur)
 11. prorsus aduersari. ¶ Verū sub nominibus istis speciosis, pulchrisque uocabulis (libertate in quā Christiana, & euāgelica) Luther⁹ tetrū occultat uit⁹, letaleq; toxicū. ut eorū imagine ac pulchritudine capti; inuitentur ad iurandū in uerba ipsius, incautiq; inescētur hamo in capturam iacto, & hauriāt exitiale uenenū. Haud aliter q̄ qui rebellionē excitare molunt in bonū ac legitimū principem, aliosq; ad defectionē sollicitare: se p̄ libertate populi, iniqua (ut aiunt) principis dominatione oppressi decertare iactitant, siocq; molimine bonū reipublicæ curare. ut hac specie uirtutis & umbra (libertatis scilicet popularis, & boni publici) inducant aliorum animos in suas partes; & in suæ factionis consortiū pelliciāt. Eodē plane astu Lutherus, capitalis ecclesiæ & insensissimus hostis, seditiofam exuscitare parās discessionem totius populi christiani à regula & obseruatione ecclesiastica, ut multos alliciat in suarū partium cōmunionē: suam improbitatē obuelat sub dolos ac adūbrat nomine libertatis christianæ nec non & euangelicæ, ut audito libertatis (quod ab omnibus optari solet bonū: summopereq; expeti) nomine: confluant certatim omnes ad ipsius uexilla, & ascribatur eiūsdem militiæ. ¶ Nimirū persimilis Hieroboā regi Israēl, hoc in opere uidet Lutherus, qui ut sui regni populū auerteret à ueri delcultu, in templo Hierosolymitano secundū diuinā sanctionē exhibendo: constituit duos uitulos aureos in regni sui finibus, unum in Bethel, & alterum in Dan, ad quos adorandos: prætermisso deo, confluere populus Israēliticus. Certe libertas christiana Lutheri & euangelica, modo descripta; duo sunt idola, & uituli aurei, ab eodem ad decipiendū orbem christianū erecti, speciē quidem honesti in propatulo præferentes: sed intus teterrimā occultantes animarum pestem. Quandoquidem libertas ipsius christiana, quam tāto opere prædicat; nihil reuera aliud est, q̄ durissima sub iugo peccati seruitus, ex inobedientia in deū & ecclesiā enascens. Eiusdem quog;

3. Regū. 12.

quoque libertas euangelica, uero nomine captiuitas **B**abylonica debet appellari. quod per eam abducatur homines captiui in ciuitate diabolicae confusionis: carceremque peccati. ¶ **V**idus identidem uidet eodem in negotio **L**utherus homo uersutissimus, eodem uafra mento: quod **M**ahumetes ille **A**rabs & pseudopropheta, ad seducendum totum orbem iam olim excogitauerat. Ille siquidem, ut permultos haberet suae legis (cuius se latorẽ a deo missum: impudentissime est ementus) sectatores, carnaliũ uoluptatũ illecebras (quod ad eas propensius aguntur omnes, ferunturque precipites) permisit illis, ut puta uxorũ multitudinẽ, arbitrariã earum repudiationẽ & repudiatarũ recõctiationẽ: & denique paradisum post huius uitae incolatũ cũ **C**herinto, quaecumque corporis uoluptatẽ subministrant, affatim suggerentẽ. Haud dissimili ingenio, eodemque satanico spiritu ac patre medicij afflatus **L**utherus, quaecumque in ecclesiasticis cõstitutionib⁹ graui uidentur ac dura, quaecumque secundũ carnẽ ambulantes abhorret profus sub titulo libertatis christianae sustollit. utpote ieiuniorum obseruantia, abstinentia ab esu carnium statis determinatisque diebus, confessionem sacramentalem ac satisfactionem, dierum festorum celebrationem, cælibatum sacerdotum, monasticorum uotorum stabilitatem, & cætera id genus. ut ita laxatis per indulgentiam habentibus: quos plurimos impellat in suae factionis approbationẽ & sententiam, qui secum ab ecclesiae signis desciscant. ¶ **N**on itaque persuadeat sibi quispiã, **L**utherum ipsum, esse **D**anielẽ alterũ: cuius dominus suscitauerit spiritum ad totius ecclesiae directionem, & rectam diuinarũ scripturarũ interpretationẽ. ut partiũ eius studiosi de ipso confingunt: & passim inuulgant. quemadmodũ quondam suscitasse legitur dominus spiritum pueri iunioris, cui nomẽ **D**aniel: ad detegendã seniorũ iudicũ calumniam in **S**usannã innoxia & ad ipsam a morte immerita liberandã. **F**uit namque hic **D**aniel antiquus, uerus domini ppheta, sanctitate uitae eximius, diuinisque reuelationibus mirifice illustratus: atque a deo missus ad synagogã **I**udeorum in captiuitate detentorum consolationẽ ac cõfortationẽ. **N**ouus autem iste (ut sui uocant) **D**aniel, uidelicet **L**utherus: omnino ex opposito pugnat cum priore. quod totis uiribus enititur sanctam dei ecclesiam subuertere: & leges omnes ecclesiasticas, suscitata graui coniuratione, rescindere. ¶ **P**ro suorum igitur morũ

III

V

Daniel. 13

VI.

a 2 qualitate

LIBER PRIMVS

qualitate, nō Daniel nouus denominari debet Lutherus: sed potius alter Hismael. q̄ consentanea est uitæ eius ac studiorū conditio, ijs quæ angelus domini denūciauit Agar matri Hismaelis: cū necdū æditus esset in lucem. **Hic** (inquit) erit ferus homo. manus eius contra omnes, & manus omniū contra eū: & è regiōe uniuersorū fratrum suorū figet tabernacula. Quanta nēpe sit Lutheri feritas atq; ferocitas: liquido patefacit grauissima perturbatio, quā p̄ impialua dogmata suscitauit in ecclesiā dei. Manus itidē eius: contra omnes ecclesiæ præfides, sanctos patres, & scriptores ecclesiasticos (quos arrogāter aspernatur) est erecta. & manus omniū, de ecclesiasticis institutis recte sentientiū: merito contra eū extendit. Deniq; idē è regiōe uniuersorū fratrum suorū christianorū fixa tabernacula hæreticæ prauitatis: cū suæ impietatis uexillū erexit in medio nationis Christianæ, & perversitatis suæ castra palā fixit: in quibus militet cōtra populū dñi. Demū sicut prior Hismael persecutus est Isaac filiū Abraæ, ex repromissione natū: ita & hic secundus Hismael insectatur inimiciter populū dei, secundū spiritū atq; ex regeneratiōe prognatū, quē admodū res ipsa satis superq; indicat: neq; aptiore indiget testimonio. Quocirca cauere sibi debent omnes: ne in illi^o tabernaculis deliteāt, aut signa eiusdē funesta sequantur. ¶ Verūtāme hic noster Hismael: patrem Abraam nō habet, cuius sincerā fidem imitetur. longe alia ei est generatio: si morū illius qualitatē attendas. Nā ut proauos illius & atauos taceamus: auus illi est Ioannes Viclefus, pater: Ioannes Hus, & frater germanusq; Hieronymus Pragēsis, q̄ in exuscitādis dogmatibus hæreticis: horū triū sit propemodū æmulus & affectator. Nēpe sicut ex Viclefo, uiperina propagine surrexit Ioannes Hus: pestilentem illius doctrinā pene sopitam reuocans in auras, ut ex conciliū Constantiensis octaua sessione & decimaquinta: necnō ex Martini quinti, summi pōtificis decreto apostolico, utriusq; horū cōdenatorio, liquido constat. ita ex Hussitana hæresi, primū Hieronymus Pragensis, in 21. eiusdem conciliū sessione damnatus prodijt: ut infauista soboles, & demū nostra tēpestate Martin^o Lutherus, infelix foetura, ex eodē processit Hussitanæ impietatis ouo, mores omnino paternos referens, eademq; oris lineamenta. Sed hæc progenies est uiperarū: generatiōq; praua & adultera. **Viclefus,**
H. us

Gene. 16.

Gala. 4.

VII.

Ioannes Vi.

clefus.

Ioannes hus

Hieronym^o

Pragensis.

Martinus Lu

therus.

Huius Lutherus: auus, pater, nepos: cuiusque fidelium summopere fugienda.
 ¶ Nonnulla Lutheri dicta: quibus suam astruit libertatem Christianam, in hoc libro improbanda.

Ca. II.

Erunt ne gratis & citra rationem, hæc de Luthero modo adducta dixisse uideamur: opere precium est in præsentia afferre aliquas eius assertiones & uerba, quæ de promunt illam suam libertatem Christianam, quam tantopere extollit: ut ea demum à nobis com-
 modius retulerentur, ne quis etiam fortasse nos insimulet calumnie & falsæ in eum criminationis: quodque ascripserimus illi infandos errores, quos nunquam ipse asseuerauerit aut disseminauerit. ¶ Itaque I. in libro suo, de libertate Christiana inscripto, in primis sentit Lutherus, pontifices & primarios ecclesiæ pastores nullam habere auctoritatem constituendi sanctiones ecclesiasticas: à populo Christiano obseruandas, illasque prorsus abijci debere: tanquam leges tyrannicas, humeris subditorum impositas. Eius uerba sunt hæc. Fortiter resistendum est magistris traditionum, & leges pontificum acriter uituperanda: quibus in populum dei grassantur, & laqueis suarum traditionum eos captiuant: immo impij illi tyranni suis legibus illum tenent captiuum: qui tamen nihil iuris habent condendi eas leges, hæc ille. ¶ Insuper II. illorum quæ ecclesia suis constitutionibus fieri iubet, obseruationem: nihil ad iustitiam homini prodesse, astruit Lutherus, neque illorum prætermissionem: inducere reatum peccati aut dispendium salutis. Et id quidem, hoc uerborum schemate. Constat nullam prorsus rerum externarum (quocumque censeatur nomine) aliquid habere momenti ad iustitiam aut libertatem christianam: sicut nec ad iniustitiam aut seruitutem parandam. Nihil profuerit: si corpus sacris uestibus more sacrorum ornatur, aut locis sacris uersetur, aut officijs sacris occupetur, aut oret, ieiunet, abstineat certis cibis, & faciat quodcumque per corpus & in corpore fieri potest. Longe alia re opus erit ad iustitiam & libertatem animæ. cum ea quæ dicta sunt, geri possint à quouis impio, nec his studijs alij quam hypocritæ euadant. E diuerso nihil oberit animæ, si corpus uestiatur prophanis, edat, bibat communiter, non oret uoce, omittatque omnia quæ superius dicta fieri poterunt. hæc ille. ¶ Rursum, idem ea quæ in euangelio continentur aperte, sola esse III. Christiano populo ad salutem necessaria ac sufficientia subinsinuat.

LIBER PRIMVS

nihilq; credendū esse aut agendū à quopiā: quod in euangelio nō
 » exprimat. Quā quidem sententiā: his subindicat uerbis. **V**na re,
 » atq; sola opus est: ad uitā, iustitiā, & libertatē Christianā. Ea est sa-
 Ioan. 11. » crosanctum uerbū dei: euangeliū Christi, sicut dicitur Ioannis 11.
 » **E**go sum resurrectio & uita, Qui credit in me: etiā si mortuus fue-
 » rit, uiuet. & omnis qui uiuit & credit in me: non morietur in æter-
 Mat. 4. » num. **E**t Matthæi 4. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni
 » uerbo quod procedit de ore dei. Certū ergo habeamus & firmiter
 » positū: animā posse omnibus rebus carere, excepto uerbo dei, sine
 III » quo non est salus. hæc ibi. ¶ Insuper astruit idē, nullā legē aut re-
 » gulam ecclesiasticam homini esse necessariā ad salutē: sed per solā
 » fidem etiā Christianū sine operibus esse liberū ab omni lege,
 » atq; constitutione per ecclesiā ordinata. **H**æc autem quicquid lu-
 » bet agēdi licentiā, solutioreq; uiuendi cōditionē, his insinuat uer-
 » bis. **C**um opera neminem iustificēt, & hominem oporteat esse iu-
 » stum anteq̄ operetur bonum: manifestissimum est solā fidē esse, q̄
 » ex mera dei misericordia per Christum in uerbo eius personā di-
 » gne & sufficienter iustificet & saluet. & nullo opere, nulla lege:
 » Christiano homini opus esse ad salutem. cum per fidē liber sit ab
 » omni lege: & ex mera libertate omnia gratuito faciat, quæcūq; fa-
 V » cit. hæc ille. ¶ Præterea, summorū pontificum pastorumq; ecclesia-
 » sticorum mandata, facienda permittit: non tanq̄ ad iustitiā aut
 » salutem necessaria, sed duntaxat ad aliorum exemplum & rectā
 » institutionem. **I**ta enim ait. **Q**uæ papa, episcopi, & pastores man-
 » dant, liber Christianus facit: non tanq̄ illa ad iustitiā aut salutem
 » sint necessaria, sed ad aliorum exemplum. **E**t uocāt illa præcepta
 » ecclesiæ: cum sint nihil minus. **E**t paulo post. **Q**uodcūq; (inquit)
 » opus non sit ad castigandū corpus, uel ad proximi obsequium: nō
 » est bonum nec Christianum. **E**t rursus. **O**ratio, ieiunia, fundatio-
 » nes, fieri non debent, ut quis sibi aliquid cōmodi tēporalis aut eter-
 » ni cōparet: sed ad proximorum obsequiū. **H**æc ille. **I**n quibus uet-
 » bis adiecit consulto, opus bonū fieri debere ad castigandū corpus:
 » quoniam sentit, opera bona corpus afflictiōe (ut ieiunia, discipli-
 » nas, labores) eo tantum animi proposito fieri debere: ut per ea cor-
 » pus nostrū castigetur. **V**nde de huiusmodi operib; loquēs, homi-
 » ni necessarijs ad subdendam carnem spiritui: ait. **V**erum ea opera
 » oportet

oportet non ea fieri opinione: quo per ipsa, coram deo iustificetur
 quisq̄. Hanc enim falsam opinionē, fides nō feret: quā sola est iu-
 stitia corā deo. sed solum ea opinione: ut corpus in seruitutē redi-
 gatur. & purificetur à concupiscentiis suis malis, ita ut oculū non
 uertat: nisi ad concupiscentias expurgandas. Hæc ibi. Sed q̄ aliena
 sint ista à ueritate: sequens noster ostēdet sermo. ¶ Rursum, absti-
 nentiā à carnibus & ieiuniorū obseruationē admittit Luther⁹ fie-
 ri debere: ad euitandū scandalū infirmorum ac pusillorū. Illo autē
 excluso, & coram ijs qui contendunt illa fieri debere ex uiconsti-
 tutionis ecclesiasticæ: expedire dicit, q̄ infringantur ac soluantur.
 Quod hisce uerbis adaperit. Corā pusillis & infirmis, propter scā-
 dalum expedit obseruare ieiunia, & abstinere à carnibus: ne detur
 impedimentū salutis eorū. Sed coram alijs qui uolūt pertinaciter
 & rigide præcepta ecclesiæ seruari: expedit illa soluere & infringere.
 Et rursum. Beata uirgo (inquit) secundum legē Moysi purifi-
 cari uoluit, non quia indigebat: sed ne alios scandalizaret, aut legē
 uideretur contēnere. Et Paulus Timotheū circūcidit, nō quia o-
 pus illi erat circuncisione: sed ne quenq̄ offenderet. Sed & Chri-
 stus soluit didrachma: ne scandalizaret alios. Ita & omniū aliorum
 opera (ait) sunt libera: non ad iustitiā necessaria, sed tantū ad alioꝝ
 exemplum & obsequium facta, hæc ille. ¶ Postremo, ritus ac ceri-
 monias, in officio ecclesiastico institutas ac obseruari solitas, tan-
 tū instrumenta dicit esse paruulorum & imperfectorū: quibus ad
 perfectiorem animi statum tanq̄ adminiculis subuehantur. Cum
 uero iam prouecti fuerint ad altiorē perfectionis gradum: ipsa ritu-
 um ecclesiasticorum genera, tanq̄ superuacua perhibet esse reijci-
 enda, neq̄ amplius in usum accommodanda. Quod his innuit uer-
 bis. Cerimonie, in uita Christiana, alio loco non sunt habende: q̄
 apud fabros & artifices illa præparamēta, ad ædificandū & operā-
 dū disposita: quæ peracto ædificio nō manent, ita imperfectis: ceri-
 monie sunt in usum ad tempus. cū autem euaserint perfecti: sunt
 reijciendæ. hæc ibi. ¶ Sunt præterea eodem in libro nonnulla,
 eiusdē oīno farinę, placita Lutherana: nō minus absurda & ipia, q̄
 hæc ipsa q̄ modo citata sunt. Sed uisum est, hæc septē tātūmodo di-
 cta, sparsim ex eo collecta opusculo: in præsentia pferre (quib⁹ cir-
 ca finem huius libri, à uicesimo quarto capite ad calcē usq; singu-
 latim

Lucę 2.

Actu. 16

Mat. 17.

VII.

LIBER PRIMVS

latim adhibebatur responsio) ut ex illis explorata haberetur ipsius de Christiana libertate (quã prædicat) sententia: sequentibus in locis diffuse conuellenda. ¶ Audistis itaq; d̄ cãdidi lectores bestia ipsam: sua uerba resonantẽ, nõ quidẽ ut illis fides habeatur, aut deferatur autoritas: sed ut liberiore frõte à nobis ipsa dehinc relantur. Audistis & horrifonã Lutheri tubã, magno buccinãtẽ clãgore: & ad libertatis beneficiũ, omnes alto classico passim uocantem. Et tanto quidem proposito bono ac præmio, inescari possent facile multi, cateruatimq; ad hunc feralem tubã Lutheranae sonitũ accurreret: nisi latentis sub melle ueneni occultatq; fraudis eẽnt ante admoniti. Cæterũ quisquis suã saluti recte consultum uoluerit: non præcipitet gressum, nec statim accurrat ad huiusce buccinae crepitum. Intelligat ante ex ijs quã dicturi sumus, propositã libertatis conditionem: & tunc demũ ueritatis iter amplectatur.

¶ Præter ea quã sacrum continet euangelium: tempore apostolorum fuisse pleraq; constituta, ad rectã totius ecclesiãe moderationem.

Cap. III.

Vt autem solida basi nostrum nitatur ædificium, id ante omnia occurrit monstrandum: ab ipsa ecclesia & pastoribus eius recte constitui posse leges & regulas in christiana professione uiuendi, haudquaquã in euãgelico contextu aperte positas. ad quas obseruandas, omnes fidei sacris initiati obstringantur tam arcto uinculo: ut earum transgressores, peccati mortalis incurrãt reatum. Nempe in ipso nascentis ecclesiãe exordio, & cum adhuc in prima exurgeret, ut lactens, infantia: id ipsum à sanctis apostolis (quando ecclesiasticã fabricã prima iecerunt fundamenta) factitatum comperimus. ¶ Non meminit siquidem euangelium neq; sancit manifeste: abrogandã esse circuncisionẽ, nec cærimonias Mosaicã legis sustollendas. cum de seipso contestetur Christus: quod non uenerit soluere legem aut prophetas, sed adimplere. Attamẽ beatus Paulus, euangelica tuba altum personans: Galatis ex gentilitate ad Christum conuersis scribit. Si circuncidimini: Christus uobis nihil proderit. Et nequis eum id proprio sensu dixisse causetur: audiat ipsum in fronte illius epistolã aperte contestantem, se nõ ab homine accepisse nec didicisse quod illis euãgelizauerit uitã institutũ, sed per

Mat. 5.

Gala. 5.

Gala. 1.

sed per reuelationem Iesu Christi. In eadē quoq; epistola, & multis aliarū suarum epistolarū locis: plane denunciat, antiq̄ legis ritus ac cærimonias, illucescēte iā ueritate euāgelica, abolēdas esse. Quod etiam non suo arbitratu sed Christi auctoritate haud dubie fecit: de quo ueraciter ait. An experimētū quæritis eius, qui in me loquitur Christus: ¶ Rursum in actis apostolicis cum agitare tur controuersia: essent ne conuersis ex gentilitio ritu ad Christū imponenda ueteris legis onera: decreuerunt conuocato super ea q̄ fratribus in Christo renatorū. sed præscribendā eis tantū esse legē: ut abstinerent ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato & fornicatione. Et nemini dubium est: eam constitutionē à spiritu sancto sancitam, obstrinxisse singulos ad ipsam integre obseruandā. At si totam percurreris paginā euāgelicā: nequaquā offēdes id præceptū in ipsa conscriptū eē, quod à suffocato & sanguine sit abstinendū. Quis igitur non uidet, circa principiū tenellæ adhuc ecclesię nonnulla à sanctis apostolis esse constituta: quę manifeste nō continent euāgeliū: ¶ Insuper, beatus Paulus in suis epistolis nonnullas exprimit sanctiones, ad dei cultum & ecclesię regimen spectantes: quas nō habet codex euāgelicus. Vt uiros nudo capite in ecclesia orare debere: mulieres autē uelato. oportere episcopum esse unius uxoris uirum: cum cæteris eius conditionibus, ad morum honestatē attinentibus. uiduam nō minori etate quā sexagenariā eligi debere, quæ facultatibus alatur ecclesię. & cæteras id genus constitutiones: sparsim in suis epistolis occurrentes. Quæ manifesto sunt argumento: in ipsius ecclesię exordio multa fuisse ordinata auctoritate ac traditione apostolorum, euāgelico cōtextu minime cōprehensa. ¶ Ad hæc. Conferendi baptisimi formā Christus dominus noster in euāgelio expressit: cū ascēsurus in cælum præcepit discipulis suis. Ite, docete omnes gentes: baptizātes eos in noīe patris, & filij, & spiritus sc̄ti. Apostoli uero, à spiritu sancto id edocti: circa primæuæ ecclesię tempora baptizarunt credentes in Christum, in nomine Iesu Christi. & ita ad tēpus baptizādos esse fideles tradiderūt: ut nomē ipsum domini nostri augustissimum & sacratissimum, quod Iudeis ac gētibus tum erat odiosum ac inuisum: eo ipso redderetur celebrius & honora-

b tius

Gala. 4.
Philip. 3.
Colloffen. 2.

2. Corin. 13.

Actu. 15.

1. Corin. 11.

1. Timo. 3.

1. Timo. 5.

Mat. 28.

LIBER PRIMVS

tius, quemadmodū ex octauo capite actū apostolorū, & 10. simi-
liter & 19. ac alijs eiusdē libri locis: apertissime cōstat. Si igitur eam
quæ in euāgelio expresse proposita est, baptizādi formā: in alium
uerborū tenorem ad tēpus permutare potuerūt apostoli, & id spi-
ritu sancto suggerēte factitarunt: nōne potiore iure ualuerūt & a-
liud quippiā agendū cōstituere, quod in ipsius euāgelij ambitu nō
continetur, neq; cōtētis in eo refragatur? **Est** enim q; in sanctissi-
mo **Christi** nomine, tres, summæ ac superdiuinæ trinitatis, perso-
næ quodā modo implicētur ac insinuentur: utpote pater unḡs, fi-
lius unḡtus, & spiritus sanctus, oleum lætitie quo unḡtus est. alte-
ra tamē est baptizādi forma: in nomine patris, & filij, & spiritus san-
cti. & altera in nomine **Iesu Christi**. **Vt** hinc dilucide cōstet, illum
uerborum tenorem ac cōtextum in euāgelio expressum: ex ordi-
natione apostolorū nō sine spiritus sancti instinctu, in aliam uer-
borum formā fuisse ad tempus permutatum. ¶ **Pre**terea, peragra-
tionem multarum regionū ad annunciandū dei uerbum, à beato
Paulo factā, enarrās sanctus **Lucas** in actibus apostolorum: refert
inter cætera circa finem decimi quinti capitis, q; **Paulus** assumpto
Actu. 14. **Sila** comite, perambulabat **Syriam** & **Ciliciam**: confirmans eccle-
siam & præcipiēs custodire præcepta apostolorum & seniorum.
Quæ autem dicēda sunt apostolorum ac seniorum præcepta: nisi
traditiones apostolicæ, ultra ea quæ cōplectitur euangeliū, ad ec-
clesiæ gubernationē ordinatæ? **Non** enim quæ euāgelica cōpre-
hendit pagina, domini mādata: ibidem à **Paulo** dicūtur præcepta
apostolorum ac seniorum, cū potius ea sint appellanda præcepta
euāgelica, aut domini præcepta. **Supra** ea igitur quæ in euangeli-
co codice continentur, fuerūt peculiaria apostolorū decreta ac sta-
tuta, ab eis ordinata: quas traditiōes apostolorū nominare solent,
ad totius ecclesiæ moderationem plurimū faciētia & ab omnibus
obseruanda. **Quod** etiam manifeste conuincitur per idipsum: qd
paulo post subiungit beatus **Lucas** circa principium decimi sexti
capitis eiusdem libri, loquens de sancto **Paulo** & comitibus eius.
Actu. 15. **Cum** autem (inquit) pertransirent ciuitates: tradebant eis custodi-
re dogmata, quæ erāt decreta ab apostolis & senioribus qui erant
Hierosolymis. **Huiusmodi** autem dogmata: erant instituta & re-
VI. gula, traditione apostolorum ordinata. ¶ **Cæterū** hic insister qd
piam.

piam, & prædictis rationibus adimere robur attentabit: dicens, cū præter euangelium ponūt nōnulli regulam legemq; uiuendi aliā in primæua ecclesia non fuisse: eos euangelium accipere pro tota librorum noui testamenti pagina, quæ cū sacra quatuor scribarum cælestium historia, euangeliorū nomine peculiariter appellata: cōplectatur & epistolas omnes apostolicas, & acta apostolorū, & sacram apocalypsin. contendetq; hoc querens effugiū, nō fuisse apostolorū tēpore regulā aliquā legēq; uiuendi latam: quæ sacrorū illorū librorum ad nouæ legis integritatem pertinentiū complexu nō comprehendatur. ¶ Cui adhibenda est responsio, etsi tam diffusa euangelij ratio atq; significatio, quā proponit hoc utēs subterfugio infrequens sit apud scriptores ecclesiasticos, raroq; in usu uerfetur. q; potius euangelij nomen accōmodēt solum ad quatuor illa sanctorum euangelistarū uolumina: secundū protritū uulgatumq; loquēdi usum, quoniam tamē non oportet hominē esse morosum aut contentiosum ad ipsam uocabulorum acceptionē, esto, ita ut proponit obiectans, sumatur euangelium: ut puta pro toto noui testamenti codice, libros omnes nouæ legis complectēte, adhuc tamē prōptum est ostēdere: in ipsius ecclesiæ exordio ab apostolis factas esse constitutiones, ad totius populi statum attinentes; quæ in nullo librorum noui testamenti aperte continentur.

¶ Enim uero in ipso protinus initio ecclesiæ sancitum est: diem sabbatum Iudæorū, in diem dominicum Christianorum esse cōmutandum, qui hebdomadatim festus agatur. propter sacratissima dominicæ resurrectionis & aduentus spiritus sancti in Christi discipulos, mysteria: eo die peracta, quandoquidē dilectus Christo discipulus apostolus & euangelista, eum nominat diem: cum in sacra sua apocalypsi dicit circa principium. **Ego Ioannes frater uester, & particeps in tribulatione & regno & patientia, in Iesu Christo; fui in insula quæ appellatur Patmos, propter uerbum dei & testimonium Iesu Christi. fui in spiritu in dominica die.** Quo quidē postremo uerbo aperte indicat: dominicum diem in ecclesia sancta tum fuisse institutum, singula quaque hebdomada celebrandum, loco sabbati legis antiquæ. Nullus tamen librorum noui testamenti, continet id præceptum: diem dominicū octauo q; die esse à populo Christiano uenerandū, pro sabbato Iudæorum.

VII.

Apoca. i.

b 2 ¶ At uero

LIBER PRIMVS

¶ At uero nomine diei dominicæ, in prædicto sancti Ioannis uerbo eū intelligi diē, qui apud Christianos hebdomadatim pro sabbatismo Iudæorū festus est; plane perhibet uenerabilis pater Ricardus de sancto Victore, nō ignobilis nec prostritus inter sacros scriptores author: ita in suis super apocalypsin commētarijs eundē locū exponēs. Fui in spiritu, id est spirituali uisiōe: in dominica die. Solet rerum qualitas (sicut testatur Gregorius) tēpore denotari. ut Abraam uidit angelū in meridie: quia fide feruebat. Adam uidit eum in persona dei post meridiem: quia à calore dilectionis intimæ deciderat. Loth, perditionē Sodome, uespere: quia cito futura erat. Salomon accepit sapientiā nocte: quia in ea minime perfeueratur⁹ erat. In dominica die: ac si patēter dicat. Sicut persona, locus, causa, cōmēdāt ueritatem sacre dilectionis: sic & qualitas tēporis, quia quanto dies sanctior: tātō diuinæ reuelationi cōuenientior. & quāto trāquillior per exteriorum laborū cessationē: tātō p̄ requiem aptior ad internam cōtemplationē. In causa itaq; & tēpore nobis innuitur: quod qui propter deum persecutionē didicerunt sustinere, & à seruilibus peccatorū operibus seruari: ipsi celestia secreta merentur agnoscere. Hæc Ricardus. Quis autem dies est in ipso dierum circulo cæteris sanctior, & trāquillus per exteriorū laborū cessationem, & in quo seriādū sit à seruilibus operibus: nisi dies ipse dominicus, tēporariæ reuolutiōis principiū, sabbatismo Iudæorū apud nouæ legis cultores succedēs, & qui singula quaq; hebdomada solēnis agitur. Perspicuū est igitur, tā ex nominis ipsius in litera expressi affinitate, q̄ ex qualitatibus atq; cōditōibus à Ricardo assignatis ipsi diei, de quo sermo proponitur: nomine diei dominicæ in supradicto Ioānis uerbo eum debere diē intelligi, qui hebdomodaria circulatione proxime sabbatū sequēs, VIII. apud Christiānos celebris habetur. ¶ Præterea. Planum est in usu fuisse ex institutiōe apostolorum, apud populū fidelem: statim ab ipso ecclesiæ primordio, sanctæ crucis signaculū, quod ad sui mutationem cōtra spirituales nequitias: fronti imprimere tum docebātur omnes atq; efformare. quod etiā in sacris benedictionibus & sacramētorum distributiōibus adhibebatur ex ritu apostolico: ab ipsis factorum administratoribus. Et merito quidem. nam uiuisicum illud est signum: per quod nostram salutem operatus est Christus.

Ricardus
de sancto
Victore.

Gregorius
Gene. 18.
Gene. 1.
Gene. 19
3. Regum. 3

VIII.

Christus, ecclesie catholice fundator pariter & fundamentum. Et ergo efficacissimum est contra hostiles insultus munimentum: frequenterque in usum assumendum, ut quod Iudaeis scandalum erat, & gentibus stultitia: creditibus in Christum tanto esset honoratius, quanto crebrius efformaretur. Quis tamen in toto librorum noui testamenti complexu id expressum inueniat: quod crucis signaculo uti debeant Christi cultores ad sui tuitionem aut sacra benedictionem?

¶ Sanctorum patrum testimonio, id etiam ostendi: quod multa circa ecclesie primitiue exordium fuerunt constituta: quae non sunt in euangelio aperte con-

scripta.

Ca. III

Ræter hæc, quod adorantes dominum deum nostrum, ad orientem nos conuertamus: & non ad plagam caeli occidentem, ut fecere Iudei, aut aliam quamuis mundi partem: quis ambigat in ipso legis euangelice exordio constitutum esse: & quidem ratioabiliter: ut preclare demonstrat

Damascenus, libri quarti de fide orthodoxa capite 13. dicens. Quia Damascenus deus est lux intelligibilis, & sol iustitiae & oriens in scripturis nominatur Christus: dedicandus illi oriens est ad adorationem. Nam omne præstantius magisque bonum, illi offerendum: à quo omne bonum benigne largitur. Sic ille. Attamen in toto noui testamenti codice, nedum in aliquo quatuor euangeliorum, conscriptum illum adorandi ritum: minime est inuenire. Quod & ipse testatur Damascenus: in prædicti capitis calce subnectens. Non scripta est autem hæc (de adoratione scilicet ad orientem) apostolorum traditio. nam multas sine scripto nobis tradita sunt. Sic ille. Quo quidem testimonio: quod II
Origenes apertius, aut nobis congruentius dari queat: ¶ Astipulatur eidem Origenes, in homelia quinta super librum Numeri dicens. In ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quae omnibus quidem facere necesse est: nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod (uerbi gratia) genua flectimus orantes, & quod ex omnibus caeli plagis ad solam orientis partem conuersi orationem fundimus: non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & eucharistiae siue percipiendae, siue eo ritu quo geritur explicandae, uel eorum quae geruntur in baptismo uerborum gestorumque & ordinum, atque interrogationum ac responsionum: quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc

b 3. operta.

LIBER PRIMVS

operta & uelata, portamus super humeros nostros: cum ita imple-
 musea & exequimur, ut à magno pontifice atq; eius filijs tradita
 III & commendata suscepimus. ¶ Consonat illi & Augustinus hac
 Augustinus. sententia: quæ in uolumine Decretorū, distinctione II, cap. eccle-
 siasticarum, adducitur. Si (inquit) attenderimus consuetudines ec-
 clesiæ non per scripturas à patribus traditas, nihil æstimare: quan-
 tum religio detrimenti sit futura, intentiue inspicientibus liquido
 constabit. Quæ enim (ut inde exordiamur) scriptura: salutiferæ cru-
 cis signaculo fideles docuit insigniri: uel quæ, trifariam digesta su-
 per panem & calicem, proluxæ orationis uel consecrationis uerba
 commendauit: Nam nō modo quod in euāgelio cōtinetur uel ab
 apostolo quolibet, est insertum secretis diuinis: sed & alia plura ad
 hincimus, magnam quasi uim cōmendantia mysterijs. Quæ orientē
 uersus: nos literarū orare forma docuit: Benedicimus fontem ba-
 ptismatis: oleo unctiōis. Huic accedit: q̄ ter oleo inungimus quos
 baptizamus. uerbis abrenunciare satanæ & angelis eius: informa-
 mur. Vnde & hæc & alia in hunc modum nō pauca: nisi tacita ac
 mystica traditione, à patribus ecclesiastico more ac reuerentiori di-
 ligentia sunt in ministerijs obseruata magis silētiō: q̄ publicata scri-
 III pto. Hæc ille. ¶ Et plane sentiendū est, non modo ab apostolis, sed
 & à Christo nōnulla esse instituta ut ab omnibus obseruetur: quæ
 literarū monumentis mandata non sunt, sed solo uerbo tradita: at
 que per apostolos eorūq; successores, ad nos usq; propagata. Quod
 Ioan. 20. ex eo Ioānis uerbo haud difficile colligitur: circa euangelij sui cal-
 cem subiuncto. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in conspectu
 Ioan. 21. discipulorum suorū: quæ non sunt scripta in libro hoc. Et paulo
 post. Sunt autem & alia multa: quæ fecit Iesus, quæ si scribantur
 per singula: nec ipsum arbitror mūdū capere posse eos qui scriben-
 di sunt libros. Si enim nō sunt scripta signa omnia quæ fecit Iesus
 coram discipulis suis: haud dubiū est & id recte colligi, non esse e-
 tiam scripta uerba omnia quæ eis dixit, attinentia ad futurā eccle-
 siæ directiōē. Et cum post gloriosam resurrectionē suam dñs no-
 ster seipsum præbuit discipulis suis uiuum in multis argumentis: p̄
 quadraginta dies apparens eis, & loquens de regno dei, quod locu-
 tus quidem fuerit eis de regno dei: scriptum est, quid autem fuerit
 locutus: non est scriptum. Et sentiunt nōnulli graues authores: tū
 de eccle-

de ecclesiæ suæ (quæ nomine regni dei, sepe numero in scriptura noui testamenti insinuatur) moderatione, ad discipulos suos (quos paulo post erat relictur⁹) ipsum uerba fecisse: quæ tamẽ scripto nõ sunt tradita. Proinde cõplura obseruat ecclesia catholica in sacramentorum administrationibus & diuino cultu: quæ nõ obseruaret, nisi ita ab apostolis fuisset instructa, & apostoli talia rituum ac obseruantiarum genera non attentassent ordinare: nisi à Christo aut à spiritu sancto fuissent ad id faciendũ edocti. ¶ Vnde Innocentius tertius in epistolis decretalibus, titulo de celebratiõne missarũ, cap. cum Marthe. ait. Sane multa tam de uerbis q̃ de factis dominicis, inuenim⁹ ab euãgelistis omiſsa: quæ apostoli uel suppleuisse uerbo, uel facto expressisse leguntur. Hæc ibi. Cuius quidem memorabilis sententiæ: unũ ex multis hic afferamus exẽplũ huiusmodi. Scribit utiq; beatus Marcus de apostolis à Christo ante suam passionem ad prædicandum missis: quod exeuntes prædicabãt ut poenitentiam agerent, & daemonia multa eijciebant: & ungebant oleo multos ægros, & sanabantur. Id ipsum autem, oleo inquam ægros inungere ad instaurandam sanitatem: nunq̃ attentassent apostoli, neq; fuissent aggressi (ut q̃ ab omni præsumptiõne erant lõge alieni) nisi familiari colloq; atq; secreto accepissent à Christo, id esse agendum. Nihilõ fecius nullus euãgelistarũ scripto prodidit, Christũ suis præcepisse apostolis: quod oleo sancto perungerent læguidos ad incolumitatẽ recuperandã. Illud igitur domini uerbu, inter colloquia familiaria cũ suis discipulis habita, ab ipso dictum: ab euangelistis est prætermissum. quod facto, à beato Marco (ut uidimus) expresso: suppleuerũt & explicuerũt apostoli. ¶ Idẽ quoque qd paulo ante est propositũ, ab apostolis scilicet multa in principio legis euãgelicę esse ordinata, quæ non sunt conscripta in euãgelio: comprobatur autoritate Damasceni: ita in quarti libri de fide orthodoxa capite decimo septimo dicentis de ritu ueneratiõis imaginum. Est autem hæc traditio: non scripta, perinde ac adorationis ad orientem: adorare scilicet crucem & alia plurima, ijs quæ dicta sunt similia. Quod autẽ plurima sancti apostoli tradiderint sine scripto: scribit Paulus gentium apostolus. Ergo fratres state & tenete traditiones nostras quas edocti estis: siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios. Laudo autem uos fra-

V

Innocentius
tertius.Marc⁹

VI

Damascenus

z. Theſſ. z

i. Corin. ii.

uos fra-

LIBER PRIMVS

uos fratres; quia per omnia mei meministis. & sicut tradidi uobis traditiones tenetis. Hac Damascenus. Quis autem non uidet ex priore Pauli uerbo, Thessalonicenses (ad quos scribit) edoctos fuisse aliquas traditiones apostolicas ministerio uerbi; quas epistola sancti apostoli illis conscripta non continebat? & inde aliquas fuisse sanctas traditiones; tum scripto minime commendatas? ¶ Sed quid tantum huic loco immoramur ac insistimus, operoso nimium studio: ad ostendendum, in principio nascens ecclesie nonnulla ab apostolis fuisse instituta; quae in toto sacri euangelij uolumine haudquam continentur? Nonne ex 16. distinctione libri Decretorum, cap. sexaginta. & sequentibus, copertum habetur: conscriptos esse aliquot canones apostolorum, eosdemque a sanctis patribus synodali auctoritate robur accepisse? Quos & Damascenus in quarti libri suarum sententiarum cap. decimo octauo: post sacros noui testamenti libros reponit. cum nominata apocalypsi sancti Ioannis euangelista: subnectit. Canones sanctorum apostolorum: per Clementem. Quid autem eos canones aliud esse censuerimus? quam regulas & constitutiones, ab apostolis ad totius ecclesiae aedificationem ordinatas, praeter ea quae sonat euangelium? ¶ Postremum beatus pater Dionysius

VII.

Damascenus

VIII.

Dionysius.
Areopagita.

Areopagita, a beato Paulo ad uerae fidei agnitionem conuersus, & apostolis synchronus atque contemporaneus: in suo de ecclesiastica hierarchia libro diuersos describit ritus ac caerimonias, quibus in sacramentorum nouae legis administratione, in consecratione pontificum, aliorumque ecclesiae ministrorum, necnon in tumultatione eorum qui pie in Christo quieuerunt: tum utebatur ecclesia, quas tamen constitutiones: nec codex euangelicus nec ulla librorum noui testamenti pagina continet. Qui autem id facere potuisset: nisi tunc ecclesia sancta certas habuisset leges caerimoniarum, non ex libris canonicis nouae legis de promptas, sed apostolica auctoritate institutas? Eua sit igitur illud manifestum: quod in hoc & praecedente capite est propositum.

¶ Beatum Dionysium Areopagitam, a sancto Paulo conuersum; esse eorum sacramentorum operum, quae uulgo ipsi ascribuntur, auctoritatem.

Cap. V

Verum

Verum hanc postremam rationem in calce proximi capitis adductam calumniari quispiam posset & in summate: cōtēdēs librū de ecclesiastica hierarchia modo citatū, & alia opera quæ beato attribuūtur Dionysio: non esse Dionysij Areopagite, à sancto Paulo ad Christum (ut scribit beatus Lucas) conuersi. quæ admodū uulgata est pene omnium sententia: ex titulo quem præferūt illi libri, potissimum inducta. sed ea ipsa opera esse alterius cuiuspiam authoris, apostolorū tēpora lōgo interuallo subsecuti: ut Apollinaris cuiusdam, aut Dionysij Corinthiorum episcopi, sicut nonnulli, insigni eruditionis ad rhetoricā & artem eloquētiæ potissimum spectantis, nomine celebrati: nō solum senserunt, sed & scripto posteritati tradiderūt. Quod si ita existeret: nullum prorsus haberet robur ultima ratio præcedentis capitis. quoniam illæ cærimoniarū leges et obseruatia, in libro de ecclesiastica hierarchia nuncupato explicata: non apostolorū tempore (ut præ tendit ea raticionatio) fuissent instituta: sed longo post apostolica tēpora, annorum curriculo.

¶ Huic autē cauillatiōi, ut plenius occurramus: hoc loco plane cōmonstrare moliemur, ea oīa opa, quæ à beato Dionysio Areopagita uulgo dicuntur adita, & nominis eius titulū præ se ferunt: eē ipsius Dionysij Areopagite, ut ueri & solius post deum, eorū authoris. neq; alteri cuiquā authori, tempora apostolorum subsecuto: ea uere attribui posse. Illa ipsa autem opera sunt: liber de cælesti hierarchia, de ecclesiastica hierarchia, de diuinis nominibus, de mystica theologia, & undecim epistolæ. Porro ad istud oportune conficiendum: opus erit (fateor) aliquāta digressione, à materia in principio proposita: non tamē inutili nec incongrua, quādoquidem ubi patefactum fuerit ac corroboratum, quod molimur: longe firmiore præsidio sussultum erit ac stabilietur, quod præcipue in toto hoc libro exquirimus. ¶ Sit itaq; ad cōprobādum, Dionysiana ex titulo opera, ipsius esse Dionysij Areopagite: hæc primo ratio. In sexto capite libri de cælesti hierarchia, dicit libri illius author: de cælestibus substantijs loquēs. Has eximius præceptor noster: in ternas tertio repetitas distinctiones, ad sanctæ trinitatis diuisit imaginem. Vbi secundum omnes expositores, per eximum ipsius authoris præceptorem, insinuat beatus Paulus: qui in ter-

Actuū. 17.

LIBER PRIMVS

2. Cori. 12. tium raptus celum audiuit arcana uerba, quæ nō licet homini loqui, didicitq; miro quodam modo angelicarum hierarchiarum distinctiones & ordines. quos etiam in suis epistolis digessit aperit, ac nominatim expressit exactius quàm quicunq; alij, illius tempestatis facti scriptores. At cuius (oro) Dionysii præceptor fuit beatus Paulus: quàm Dionysii Areopagite, quem ad Christi legem sua prædicatione adduxit: Nunquid dicere uere possumus, Paulum fuisse præceptorem Dionysii Corinthiorum episcopi: qui centum fere annis mortem Pauli secutus est: aut quem dabimus Dionysii Corinthij, alterius uel cuiuspiam Dionysii, aut Apollinaris præceptorem: qui angelicas exacte distinxit substantias, & de illis differuit?
- Actu. 17. Planum est igitur: authorem libri de cælesti hierarchia, fuisse Dionysium Areopagitam, à Paulo edoctum. ¶ Secunda. In nono eiusdem libri capite, dicit author ipsius operis: se ipsum ex gentilitate ad ueram fidei agnitionem diuina benignitate conuersum, his uerbis. Nempe enim & alijs gentibus (ex quibus, & nos ad immensum & infinitum diuini luminis pelagus: ex præteriti erroris cecitate respirauimus) nunquam præfuerunt alieni aliqui dij. Dionysium autem Areopagitam: ex sacrarum literarum testimonio cognoscimus ad fidem orthodoxam conuersum, per beati Pauli in Areopago prædicationem. De Dionysio autem Corinthiorum aut alio quopiam, id nequaquam constat: quod ex tenebris gentilitatis ad lucem ueritatis emerferit. quin potius crediderim Dionysium Corinthiū, ab infantia fuisse sacris fidei documentis institutum, aut saltem desideratur probatus author: qui illud de eo aut Apollinare asserat. Sunt autem certa, dubijs præferenda: & probata incertis. ¶ Tertia ratio. Author libri de ecclesiastica hierarchia itidem & de mystica theologia, utrunq; dictorum operum conscribit ad beatum Timotheum, Ephesinum episcopum: qui sancti Pauli fuit discipulus. ut constat ex decimo sexto capite actuum apostolorum: & ad quem, duæ Pauli extant epistolæ. Siquidem in principio ecclesiasticæ hierarchiæ: ait. Sacerdotij quidem nostri functionem, sanctissime fili Timothee: augustioris esse ac diuinæ, & diuinitus indultæ scientiæ, actionisq; & perfectionis. Circa principium uero libri de mystica theologia: ait. Hæc interim paucis orauerim, Tu uero Timothee charissime, intentissima contuendis spectacul.

Faculis mysticis exercitatione : & sensus lingue & intellectuales
 operationes, & sensibilia & intelligibilia omnia. Fuit igitur author
 utriusq; prædictorum librorum; Timotheo Pauli discipulo contē
 poraneus, quod Dionysio Areopagitæ nequaquam disconuenit.
 Dionysio autē Corinthio, omnino id repugnat: quippe qui centū
 fere annis Timotheo successit. Et hæc ratio etiam militat de libro
 cælestis hierarchiæ ac diuinorum nominum: quoniam uterq; eo-
 rum, ad eundem quoq; Timotheū est conscriptus. ¶ **Quarta.** Au- III
 thor libri de diuinis nominibus: plane profitetur se beatum Paulū
 habuisse primatiū ac ꝑcipuū præceptorē. cū de Hierothæo, altero
 suo in diuinis literis præceptore, loquens ait in tertio capite eiusdē
 libri. Præterea magistrum nostrum & amicum uiolasse merito cō
 uinceretur: si nos post beatum Paulū illius eloquijs instructi atq;
 instituti, ipsius celeberrimam & intelligentiam & expositionē no-
 bis ipsis applicare studeam⁹. Sed quis (obsecro) dabitur Dionysius,
 à beato Paulo institutus: nisi Dionysius Areopagita? Nescio certe
 quem alium confingent aduersarij: aut quem dabunt Apollina-
 rem, sancto Paulo præceptore usum. ¶ **Quinta ratio.** Author eius- V
 dē libri de diuinis nominibus, in eodē quoq; tertio capite perhibet
 se cum sanctis fratribus conuenisse ad contuendum corp⁹ illud (sa-
 cro sanctæ scilicet uirginis Mariæ: in felici eius obdormitiōe) quod
 authorem uite deum ꝑ ceperat. Vbi aderat (inquit) & Iacobus fra-
 ter domini: & Petrus, supremum decus & antiquissimum theolo-
 gorum columen. Contestatur itaque his uerbis author: se & Pe-
 trum in carne uidisse & Iacobum, ceterosq; discipulos domini: qui
 placidæ resolutioni deiparæ uirginis interfuerunt. Sed quis nisi
 mente captus, hæc attribuat Dionysio Corinthio: qui apostolis o-
 mnibus, tempore fuit longe posterior? aut quem dabunt aduersa-
 rij alterum illius tempestatis Dionysium, aut Apollinarem: qui
 tam præclara ædiderit opera, & apostolis tanta familiaritatis ne-
 cessitudine fuerit coniunctus? Reliquum igitur est: Dionysi-
 um Areopagitam (qui omnium confessione, & scripturæ testi-
 monio: claruit apostolorum temporibus) esse operum illorum au-
 thorem. ¶ **Sexta.** Eiusdem libri de diuinis nominibus author: in VI
 septimo eius capite ait. Intellexit hæc mirabiliter profecto diuinus
 uir: communis noster, nostriq; præceptoris sol. qui stultum dei: fa- 1. Corin. 1.
 c 2 pientius

LIBER PRIMVS

piētius hominibus dixit. Quod quidē dictum: in primo capite epistolę primę beati Pauli ad Corinthios legitur. Vnde manifestū est: eundē authorē, ibidē de sancto Paulo apostolo uerba facere. quę uocat cōmunem pręceptorē: q; & ipsius, & Hierothęi alterius sui pręceptoris, fuerit in diuinis eloquijs institutor. Non aut dederis Dionysium aliquē à Paulo institutū: nisi Dionysium Areopagitam. Nam Dionysius Corinthius, Paulum in carne uidere nō potuit: ut iam dictum est, & in sequenti capite amplius dicitur. Neq; alter assignari posset Dionysius aut Apollinaris quispiā: qui Paulo fuerit usus pręceptore, eiq; conuixerit: sicut Dionysius Areopagita, qui talia de se dixit. ¶ Septima ratio. In septima suarum epistolarū, scribit supra dictorū author operum, ad Polycarpum Smyrneoz; episcopū & beati Ioannis euangelistę discipulum: quod defectum illum solis qui tempore passionis dominicę factus est, ipse tum apud Heliopolin urbem Aegypti consistens, uiderit. Quod etiam repetit in undecima suaz; epistolar; ad Apollophanē, suum in studio philosophię prius socium ac cōmilitonem scribens, commemoransq; se tēpore illius deliquij solaris: fete ætatis quinq; & uiginti annoz; tempus expleuisse. At hæc omnia, Dionysio Areopagię apte conueniunt: qui circa hæc tempora floruit. Dionysio aut Corinthio: nequaq; ob manifestam temporis discrepantiā. neq; alteri cuiquam Dionysio: aut Apollinari. cum nullus talium: memoretur ab authoribus tum claruisse. ¶ Octaua. Idem author nonam suaz; epistolar; scribit ad Titum, Cretensē episcopum, beati Pauli discipulum: & ad quem, Pauli extat epistola. Decimam uero suaz; epistolar; scribit ad beatum Ioannem euangelistā in Palthmos insulam à Domitiano Cæsare relegatum, ob euāgelij prædicationem. Cui etiam in eadem prædicit epistola: q; ab eo exili loco tandem reuocandus sit, & ecclesię suę cum honore restituentus. quod utiq; post mortem Domitiani: sub Nerua imperatore completum fuisse legitur. Fuit igitur illaz; epistolar; pariter & operum author: & Tito & Ioanni euangelistę cœuus atq; contēporaneus, quod soli Dionysio Areopagię, uere conuenit: & non alteri cuiquam Dionysio aut Apollinari, qui ab authoribus celebratur. Quocirca planum est, Dionysium Areopagitam, illaz; undecim epistolarum esse scriptorem: pariter & illorum quatuor diuinorum

VII

VIII
Titus.

Ioannes euā-
gelista.
Domitianus.

Nerua.

norum

noꝝ opetum, quæ ei ascribuntur, authorem. Qui autem oppositas tutantur partes: uidentur prædicta opera & epistolas (de quibus suum ferunt iudicium: quod Dionysio Areopagitæ falso attribuitur) aut non satis exacte perspexisse: aut prædictos in eis locos nõ accurate annotasse, qui manifeste suum loquuntur ac producit authorem, conuincuntq; eum non alium quempiam fuisse: q̃ Dionysium Areopagitam.

¶ **A**uthoritate Damasceni & alioꝝ sanctorꝝ patrũ: idem quod modo ostensum est, cõprobari. eminentiaq; diuinæ Dionysij doctrinæ: contra Lutheri obtreccionem, eorundẽ testimonio commonstrari. **Cap. VI.**

Dædictis & id accedit in solidiorem corroboracionem: q̃ Ioãnes Damascenus, sacratissimæ & in primis diuinæ theologiæ beati patris Dionysij admodum studiosus & affectator (ut argumento sunt cõplures sententiæ: secundum eundem pene uerboꝝ tenorem ex Dionysij operibus in suo de fide orthodoxa quadrifido libro adductæ) plane sentit in suo iam nominato opere, libros de cælesti & ecclesiastica hierarchia, itidem & de diuinis nominibus, cum reliquis eiusdem authoris literarijs monumentis: esse cõfectos à beato Dionysio Areopagita, ut solo & uero authore.

¶ **E**in uero in primi mō dicti libri capite decimoquinto: ita ait **D**amasce-
nusus. Hæc igitur ex sacris edocemur eloquijs (ut diuinus **D**amasce-
nusus Areopagita dicit) q̃ deus omnium est causa & principiũ.
eorum quę sunt: substantia. uiuentium uita, eorum quę ratione u-
tuntur: ratio, utentium intellectus: intellectus. Et ita de reliquis diui-
nis denominationibus: suo ordine inibi consequentibus. **H**as au-
tem omnes denominationes: author libri de diuinis nominibus eo-
dem fere ordine recenset in primo illius operis capite. perhibens
de deo, q̃ sit totius illuminationis principium. omnium causa & ini-
tium, & substantia & uita, eos qui ab illa cadunt: reuocans atq; eri-
gens. Et cætera per ordinem consequentia: eo quidem uerborum
conrextu, ut si quis illum Damasceni locum, ad eum qui ex libro
de diuinis nominibus citatus est, contulerit: plane perpendet illum
ex isto esse depromptum. **A**tqui has denominationes diuinas: asse-
rit **D**amasce-
nusus, à **D**ionysio Areopagita esse acceptas. Insinuat

LIBER PRIMVS

igitur his uerbis, Dionysium Areopagitam fuisse authorem libri de diuinis nominibus: ex quo, denominationes illas in sacra scriptura deo attributas, desumpsit. ¶ Preterea, in eiusdem primi libri de orthodoxa, duodecimo capite: inquit Damascenus. Quemadmodum autem sanctus ait Dionysius: primarium dei nomen est, bonum. Non enim primum est dicendum de deo, esse: sed ipsum bonum. Illud autem de nomine dei dictum, ex Dionysio sumptum: depromitur ex secundo capite libri de diuinis nominibus, ubi ait author eius operis, Diuinam totam substantiam (quicquid illa est) ipsa bonitas diffinire atque aperire: à sacris eloquijs dicitur. Tertio quoque eiusdem operis de diuinis nominibus capite: idem ait. Ac primum quidem perfectissimam, omniumque dei processuum interpretem, boni appellationem: intueamur. Denique idem: capite quarto eiusdem libri, age ergo: ad ipsam iam boni appellationem pergamus explicandam, quam theologi peculiariter summæ deitati ex omnibus applicant: ipsam (ut reor) substantiam diuinam, bonitatē appellantes, et quia eo ipso quod est bonum: ut substantiale bonū, in omnia quæ sunt pertendit bonitatem. Testatur itaque Damascenus superioribus uerbis, Dionysium esse authorem libri de diuinis nominibus: ex quo citatam deprompsit sententiam, non Apollinarem quendam. Precedens autem ratio ostendit, Damascenum aperte insinuare: Dionysium Areopagitam, non alium quolibet, prædictum librum de diuinis nominibus composuisse. Adhuc loquitur uerborum, in superiore ratione ex Damasceno adductorum: constat eundem, & in hoc loco, præfenti rationi inserto, loqui de Dionysio Areopagita: & non de alio quolibet, eiusdem nominis authore. ¶ Rursum, Damascenus in eiusdem operis sui libro Coloss. 2. tertio & capite sexto: de beato Paulo uerba faciens, inquit. Ait enim diuinus apostolus: quod in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc est in carne eius. Deinde continuo subdit. Et eius discipulus deifer & circa diuina plurimus, Dionysius Areopagita: ait quod penitus nobis in una sui ipsius communicauit hypostaseon. Atqui hæc sententia, Dionysio ascripta: explicatur in secundo capite libri de diuinis nominibus, Vbi ait operis illius author. Est præterea discreta: Iesu ex nobis sumpta, perfecta immutabilisque substantia, & quæque sunt assumptæ carnis substantialia sacramenta.

ta. Et rursus paulo post eodē loco. Discretum est autem à diuinis operibus in nos benigne manantibus: q̄ secundum nos atq; ex nobis integre & uere substantiam sumpsit super substantialē uerbū. eaque pertulit & gessit: quæ sunt humanæ ipsius assumptionis electa atq; præcipua. His enim, neq; pater neq; spiritus ulla ratione communicat: nisi forte quis asserat, benignitate clementiaq; & communiōne uoluntatis. hæc ibi. Sentit igitur ac subindicat supra dictis suis uerbis Damascenus: beatum Dionysium Areopagitam sancti Pauli discipulum (quem egregijs inibi titulis honorat) auctorem esse libri de diuinis nominibus: ex quo, citatam sententiā (quæ Dionysio attribuit) ipse depromsit. Porro nullus diffidetur, eundē esse auctorem libri de diuinis nominibus: & reliquorum operum eodem uolumine comprehensorum, atq; Dionysio ascribi solitorum. Est igitur beatus Dionysius Areopagita, etiam auctor libri de celesti & ecclesiastica hierarchia, necnon de mystica theologia: quod nostra colligere molitur decertatio. ¶ Demum in eiusdem op̄is de fide orthodoxa, libro tertio & capite decimonono; ait Damascenus. Beatus Dionysius nouam quandam theandricam deiuirāq; actionem **CHRISTVM** nobis administrasse dicens, non auferens naturales actiones: unam actionem ex diuina & humana factam dicit. Quæ quidem Dionysii sententiā: ex quarta eius epistola (quæ scribitur ad Caium) est deprompta. Vbi de domino nostro **IESV CHRISTO**: sic ait illius auctor epistolæ. Namq; (ut breuiter dixerim) neq; homo, ille erat: non quasi non homo, humanæq; conditionis exors. sed ueluti ex hominibus ultra homines: ac supra hominem homo ueraciter factus. iam quoq; neq; diuina ut deus: neq; ut homo humana perficiēs, sed deo homine facto, nouā quandā ac inusitatā ex diuinitate atq; humanitate permixtā operationē: nobiscū quidē conuersatus ostēdens. Hæc ibi. Quā sententiā cū Damascenus in loco iā citato, attribuat Dionysio Areopagitæ (aliū em̄ neminē noīe Dionysii, q̄ Areopagitæ: solet Damascen⁹ designare) eo ipso insinuat Dionysiu Areopagitā, illi⁹ epistola: ex qua desumpsit adductā in hac ratione sententiā: esse auctorem, quare & reliquarū etiam epistolarum. quandoquidē nullus inficiat, eas omnes epistolas quæ uulgo dicunt esse Dionysii: ex eodem protus auctore prodisse. Relinquit igitur multiplici uenerabilis pa.

III.

lis pa.

LIBER PRIMVS

lis patris Damasceni testimonio id sufficienter approbatum: be-
tum patrem Dionysium Areopagitam, eorum operū quæ nomi-
ni eius ascribuntur, esse uerum & unicū authorem. ¶ Subscribunt
etiam eidē sententię, eximij doctrina ac sanctitate uiri: Polycarp⁹
Smyrneorum antistes, Dionysius Corinthiorum episcopus. Me-
thodius, Athanasius, Gregorius Turonēsis, Fortunatus, & Am-
brosius Camaldulensis, necnon & alij authores per celebres. Qui-
bus probatissimis testibus habendā potius fidē putarim: q̄ uni aut
ad summum duobus, oppositā defensantibus sententiā. ¶ Porro
iam nominatim citati authores, nō modo de operibus prædictis, q̄
à Dionysio Areopagita conscripta sint, fidem faciunt: uerū etiā
eius admirandam sapientiam in eis abstrusam, atq; de dextra sedē
tis super thronum acceptam, summis extollūt laudibus, & insigni
commendatione prædicant. Enimvero sanctus Ioannes Chryso-
stomus, altitudine doctrinæ beati Dionysii Areopagitæ prope-
modum attonitus: eum uolucrum cæli nominat. Damascenus au-
tem, eundem: diuinum Areopagitam, Pauli discipulū, sacerrimū
& deiloquentissimum (ut paulo ante est dictū) appellat. Alij ma-
gnam diuinæ sapientiæ antistitem, illum uocitant. Hi uero: præci-
puum sacrorum interpretem. Hi deniq; angelum, eundem nun-
cupant. ¶ Quocirca haudquaq; æquo animo sēdenda est Lutheri
impudentissima temeritas, & intolerabilis arrogantia: qui in suo
de captiuitate Babylonica libro, tot pene erroribus impijs quot in
eo sententię sunt, scatente: hoc de tanti patris operibus fert iudici-
um. In Dionysio (inquit) qui scripsit de celesti hierarchia: nihil fer-
me est solide & ruditionis. & omnia sunt illius meditata, in illo libro:
ac somnijs prope simillima. In theologia autem mystica, pernicio-
sissimus est: Platonizās magis q̄ Christianizās. In ecclesiastica ue-
ro hierarchia ludit allegorijs: quod est ociosorum hominū studi-
um. hæc Lutherus. Qui deinde tumida inflatq; bucca, eodem in
loco iactitat: se, ubi id animo sederet, potiora & meliora q̄ scripse-
rit Dionysius: cōscripturū. Sed quantū rei ex stolidā illa & temera-
ria promissioe exhibuerit: ostēdit totus ferme Christianus orbis, q̄
opera Lutherana impiorum dogmatū referatissima: censuit ultrici-
bus flāmis exurenda. Insurrexit & in clyta Gallia, in tutelaris sui
patroni (Dionysium dico Areopagitā) obrectatorem, ac Zoilum
morda.

V
Polycarpus.
Dionysius
Corinthius
Methodius.
Athanasius.
Gregorius.
Fortunatus
Ambrosius
VI

Chryso-
stomus.
Damascen⁹

VII.

mordacissimū: illiusq; libros ferales & funestos, sinibus suis procul exegit. Nec minus & ipsa Lutetia Parisiorum, in sanctissimi patris sui (à quo, lumine fidei primum illustrata est: & ad Christum adducta) exurrexit defensionem. illiusq; calumniatorem improbitum publica damnauit censura: exterminandumq; curauit. Demū sacra theologorū Parisiensū facultas, hanc ipsam propositionē Lutherana, in Dionysiu & opera eius obtreptatoriā: inter ceteras censoria quoq; uirga notauit, & debitis signauit titulis.

¶ Dionysiu etiā Areopagitam, in Galliam ad Christū illi annunciandum uenisse: & apud Lutetiam Parisiorū, gloriosum consummasse suū martyriū. Cap. VII.

Ed & hic forsitan obstrepet quispiā importunus abnegabitq; Dionysiu Areopagitam esse Gallorū apostolū, & Parisiis Christi fidē primū annunciasse, ut in proximi capitis calce à nobis affirmatū est.

Aliquorū enim (qui tamen rari sunt) dictis innitēs, contendet improbus cauillator: Dionysiu illum qui in Galliam uenit, & ueræ fidei lumen Parisianis primus attulit, apud quos etiam insigni coronatus est martyrio: non fuisse Dionysium Areopagitam à beato Paulo, cōuersum, ut meminit Lucas. sed alterū quēpiā Dionysium ab illo: nescio qua terræ regiōe deductū, aut quo in signitū cognomento. ¶ Cæterū ut & huic occurramus cauillo: apertis his demōstramus argumentis, quantū suppetent uires, beatū patre Dionysiu Areopagitā, Pauli apostoli in fide Christiana alumnū, & sacrorū operū (quæ ipsius præferunt titulū) authorē, & non aliū quempiam eiusdem nomenclaturæ Dionysium: in Galliam, directore sancto Clemente sedem apostolicā tum moderāte, profectum esse, Lutetiamq; Parisiorum sua prædicatione primum ad ueri dei agnitionem conuertisse: ac ibidem suum consummasse martyrium. Quod sequentibus annitemur rationibus asseuerare.

Actuū 17.

¶ In primis, Dionysius ille qui in Galliam uenit, & apud Parisios primus Christum annunciauit (supponimus enim cum aduersarijs aliquem fuisse talem, & illius nominis; quisquis is fuerit) à beato Clemente tum summo pontifice illuc directus legitur: & à Felcennino Sisinnino Domitiani Cæsaris præfecto, iussu illius, multis & grauibus afflictus tormentis, tandem Parisiis glorioso cond summatus

d summatus

LIBER PRIMVS

summatus esse martyrio. quemadmodum refert uite ipsius & mor-
tis historia: ex hypothese, hic supponeda. Cui siq; fide detrahatur: ne-
scio qua uia contra eum in hac materia (quae iam olim transacti
temporis factum disquirat) sit agendū. & relinquendum illum po-
tius esse censerē: ut parum in sanctos pium ac religiosum, quorū re-
ceptissimas negat historias: quā diutius cum illo disceptādū. Hac
autem omnia iam dicta, & in huius rationis initio assumpta: **Diony-
sio Areopagita** congruenter ascribuntur. quē usq; ad tēpora **Do-
mitiani** caesaris peruenisse: paulo ante ostēdimus. quoniam ad san-
ctum **Ioannem** apostolum & euangelistā, à **Domitiano** in **Path-
mos** insulam exilio relegatum (ut supra dictum est) epistolam scri-
psit. Enim uero cū aliquot annos ipse **Dionysius Areopagita** **Athe-
niensem** (cuius à beato **Paulo** fuerat ordinatus episcopus) rexisset
ecclesiam: cōmissa alteri illius moderationis prouincia, **Romā** re-
lictis **Athenis** uenisse narratur: nō sine interna diuināe dispen-
sationis (ut credere dignū est) uocatione. quae immensa sua bōnitate
uoluit occiduas orbis partes tam lucidi solis splendore illustrari. Cū
autē **Romā** uenisset: beatum **Clementē** apostolicā sedi praesiden-
tem offendit. A quo in **Galliam** transmissus fuisse dicitur: & apud
Luretiam **Parisi**orum martyrio coronat⁹. At uero **Dionysius Co-
rinthiorū** episcopus: nequaquā ista iam dicta attribui uere possunt. q̄
tempore **Domitiani** nequaquā floruisse dinoscitur: sed sub impe-
ratoribus **Marco Antonio Vero**, & **Aurelio Commodo**, summo
autē pontifice **Sotero**: circa annum ab incarnatione dominica cete-
simū septuagesimū quartū, ut phibet **Eusebius** cesariē. in suo chro-
nico. Quare inter **Dionysium Areopagitam** & **Dionysium Corin-
thium**: interstese est ad minimum, octoginta annorū spacium. Ad-
de quod **Dionysius Corinthiorū** episcopus, in sua ad **Athenienses**
epistola: **Dionysii Areopagita** meminit. scribitq; eundem, à **Paulo**
apostolo, post sui in actibus apostolicis narratam cōuersionem:
Eusebius, apud **Athenas** ordinatum esse episcopū. ut refert **Eusebius** in sua
historia ecclesiastica: libri quarti capite uicesimo secūdo. Ex quo ua-
lidum sumitur argumentum: **Dionysium Corinthium**, **Dionysio**
Areopagita longe fuisse posteriorem. **Dionysius** igitur qui in **Gal-
liam** uenit & **Parisios** claro fidei lumine illustrauit: fuit reuera **Dio-
nysius Areopagita**, cum nullus alter **Dionysius**: circa tēpa **Domitiani**

Dionysius
Corinthio-
rum episco-
pus.

Eusebius,

Actuū. 17.

tiani felici martyrio claruisse dicatur. ¶ Rursum ætatis quoq; Dionysii Areopagitæ ratio recte quadrat huic assertioni. Nam ipse quintum & uicesimum agebat ætatis annū tēpore passionis Christi: ut de se scribit in undecima sua epistola, & nonagenarius mortem pertulit pro Christo (ut astruit Trithemius in suo de scriptoribus ecclesiasticis libro) circa annum ab incarnatione dominica nonagesimum sextum: & post passionem Christi anno sexagesimo tertio, aut circiter. Ea autem temporis conditio atque supputatio, conuenienter respondet ac quadrat Domitiani imperio: ad annū usque centesimum post domini in carnem aduentum, fere extento, secundum Eusebii Cæsariensis ratiocinium: in suo chronico annotatum, sub quo quidem Domitiano (ut dictum iam est) mortē sustinuit Dionysius ille: qui Parisiorum Lutetiam primum clarissimo fidei lumine, & demū suo precioso sanguine decorauit. Qui & ab impio Sisinio præfecto, senex nefandus per ignominiam in quæstione fidei appellatus est: & de quo sancta canit ecclesia. Seniore celebrante missam, turba circumstante: adest Christus, comitate cælesti militia. Ex quo non irrationabiliter colligere licet: Dionysium illum apud Parisios passum mortem pro confessiōe fidei: fuisse Dionysium Areopagitam, quod eadem huic & illi respōdeat senilis ætas. ¶ Ad hæc. Nullus ab Eusebio Cæsariensi & alijs authoribus celebratur alter Dionysius: qui passus sit martyriū sub Domitiano (quod Parisiis passus Dionysio conuenisse: ex historia supponitur) quàm Dionysius Areopagites, qui primam persecutionem Christianorum à Nerone suscitatum prætergressus est: & usq; ad tertiam ecclesiæ persecutionem à Traiano excitatam nequaquam peruenit. Nā ratio tēporis & ætatis Dionysii Areopagitæ: id ipsum nō patitur. cū debuisset tūc amplius quā cētū annos habuisse ætatē: quando gloriosa morte sua deum clarificauit, quod historiæ eius, nonaginta tantum annos illi ascribenti: nequaquam consonat. Ergo in secūda ecclesiæ persecutiōe, sub Domitiano facta: Dionysii Areopagita cursum martyrii expleuit. Cōsequēs est igit, Dionysii Areopagitam, eum ipsum esse: qui Galliarū apostolus est ac patronus, Parisiorūq; sacer antistes, & splēdidus illustrator. ¶ Ad hæc etiam rem corroboreandam, non parum faciūt antiqua monumenta: in hunc usq; diē asseruata, sacri scilicet cineres & reliquie be-

LIBER PRIMVS

ti **Dionysii Areopagitæ**, & sociorū eius tam in euangelij prædicatione q̄ martyrij agone, **Rustici & Eleutherij**: cū magna ueneratione ad quartū à Parisiis lapidem, in templo admodū magnifico illis dicato repositæ, atq; honoratæ. Enim uero cū post felicē illorum trium athletarū in domino obdormitionē, corpora eorū cryptis subterraneis fuissent abstrusa, & ibidē diutius sine debito honore delitissent: post annostriginta & quadringentos à passione ipsorum,

Dagobertus. **Dagobertus** rex **Francorū** per uisum in somno cælitus admonit⁹: sacra ipsorū ossa ac cineres sancto terra effossos honoratiore collocauit mausoleo, ac ornatiore conditorio sublimi in loco uenerandos exhibuit: extracto in sanctissimi **Dionysii** honorem magnifico templo: & amplissimis dotato prouentibus in ministrorū eius sustentationē. Deinde circa octingentesimū, legati **Michaelis** imperatoris **Cōstantino** politani, ad **Ludouicū Piū** **Caroli Magni** filiū **Francorū** regē ac

Ludouicus Pius. **Romanorū** imperatorē profecti: inter cætera illi pro dono singulari detulerunt libros **Dionysii Areopagitæ**, de cælesti hierarchia inscriptos. Qui sane libri (ut **Sigibertus** in suo chronico auctor est) ad

Sigibertus **Parisiis** à **Ludouico** missi: in ipso die, sancto martyri **Dionysio** dicato, suscepti sunt cū ingēti gaudio, quod beati **Christi** martyris uirtus, mitificētū in beneficis sanitatū spectata, adauxit: unde uiginti ægrotis ac uario morborū genere languidis, proxima nocte diuinit⁹ curatis. Quod si quis in dubiū reuocare pergat, sint ne sacre illæ ex uiuæ ac reliquiæ, sancti **Dionysii Areopagitæ**: ut dicunt, an alterius cuiuspiā **Dionysii**: potius ob tantā impietatē pœna multand⁹ est & uinculis coercendus, q̄ ratione aliqua reuincendus. q̄ id in quæstionē uocet, ac trahat in ambiguū: quod ex tot annorū interuallo, publico populi consensu ac tantis approbationibus ratū haberi debet & maxime persuasum. Sufficit enim ipsa temporis antiquitas ac indubitata totius populi sententia, diuturno ac firmo to-

v. borata consensu: auctoritatē huic rei inducere. ¶ Postremo, officium ecclesiasticum quod in die festo sanctissimi martyris ac sociorū eius per omnes legitur ecclesiæ antiquissimo approbatū usu manifeste etiā testificatur, **Dionysii** ipsum, qui **Galliā** circa euangelicæ legis exortū inuisit, ac **Lutetiā** splendore fidei **Christianæ** primū illustrauit, **Parisiis**: q̄ fuit episcopus: fuisse **Dionysii Areopagitæ**.

gitā, à beato Paulo adductū ad Christū, diuināq; uocatione è Græcia, ad Gallias splendore nouo fidei claritateq; lucis euangelicæ perfundendas, accitū. Et potissimū prosa illa præclara & elegans: in missæ diei illius officio, modulatissima cōcinnitate solita cōcini. Gaude prole Græcia: gloriè Gallia, patre Dionysio. Et sane fati⁹ est hac in re cū tota sentire ecclesia, illiusq; sequi grauissimā sententiā, publico oīm consensu & antiquo probatā usu q̄ nōnullos, eorū demq; paucos, nouitatū studiosos, paradoxoꝝq; sectatores. Quorum studiū in hoc potissimū uersatur: ut quæ ab omnibus receptæ sunt & approbata, euertant & refigant. ut etiā nouas inducāt opinionēs: & sectas exuscitēt. ut deniq; quippiā afferant in cōtentionē: quod ab oīm dissidet sententiā usq; cōmuni, cōtendentes, ea ratione, singulari doctrina præditi uideri, & plus omnibus sapere: si contra q̄ cæteri omnes, sentiānt, si improbent, quæ à cæteris probant omnibus: aut ea approbent, quæ à reliquis omnib⁹ dānant. Verū qui secundū apostoli monitū non plus sapere uolunt q̄ oportet, sed sapere ad sobrietatē (uelle aut debent omnes) non debent facile aures patefacere nouis istis placitis & assertiōibus, à cōmuni & probata omnibus sententiā abhorrentibus: sed uia regia ac plana incedere. quā tenentes: nullo trahētur errore malo, nec ferent per deuiā.

Roman. 12.

¶ Dissolutio rationū aduersæ partis: cōuincere nitētū, opera quæ Dionysii noie sunt annotata, nō esse Dionysii Areopagitæ, sed alterius cuiuspiā authoris.

Cap. VIII.

Vnc autem reliquū est pro nostro officio: ut rationibus aduersarioꝝ, & qui oppositas iā dictis tutantur partes, pro uirili nostra occurramus. Inter quos in primis se offert Erasmus Roterodamus: qui in epistola, secundo tomo operum beati Hieronymi à se recognitorum præfixa recensens multa opera alienis authoribus falso ascripta: inter cætera ait. Et hierarchiæ libros Dionysio tribuimus Areopagitæ, & eundem putamus esse: quē iuxta Luce tiam Parisioꝝ urbe, martyrio coronatū accepimus, è tribus (ni fallor) unum facientes, hæc ille. Sed exhibeat (oro) Erasmus uel unū Dionysū, præter Dionysū Areopagitā: qui tēpore apostolorum (quo opera illa quatuor, Dionysio ascripta, simul & epistolas, cōpositas esse: manifestis cōuincit argumentis) doctrina reꝝ sacræ ha-

Erasmus.

d 3 bitus

LIBER PRIMVS

bitus sit insignis, quæ possimus dicere illorū operū & epistolarum authorem: & tunc illi ingenue palmā concedimus. Dicit quidem in loco iam citato Erasmus: nos ex tribus Dionysiis unum facere, sed quinam sint hi tres Dionysii: & qua ratione dinoscantur esse diuersi, operibusq; & tempore distincti, & quo pacto opera eorū triū uni soli ascribamus; nō affert in mediū, neq; latius explicat. Deuisset certe (ne gratis aliorū sententiam refutare uideretur: & sine ratione loqui) accuratius id expromere: uulgatūq; (siquis esset in hoc articulo) errorē clarius enotare. Nimirū coniectare cuiq; licet: Erasmus ex tribus suis Dionysiis, primū facere eū; qui à beato Paulo cōuersus, Areopagita denominatus est. Secundū uero eū: qui opera Dionysii nomine inscripta composuit: omnino à primo diuersum. Tertiū uero, à duobus iam dictis etiā aliū; qui in Galliam Christū annunciaturus peruenit, & apud Lutetiam martyrii corona laureatus est. Sed facile erit cuiuis, hoc modo pro suo arbitratu: quos cōmunis hominū sententia facit eosdem, dissecare ab inuicē atq; astruere esse diuersos: nulla ad id asserendum ratione adducta.

Nos uero supra, satis superq; (quātū putamus) ostendimus: unū eū deq; esse Dionysiu, cui illa tria cōpetunt officia. & ipsum re ipsa atq; secundum substantiā: unicū esse. secundū tria aut illa opera, ratione triformē. Quidem quoq; Roterodamus in annotationibus suis super nouum testamentum, circa decimū septimū caput actuum apostolorum, recenset sententiam & rationes Laurentij Valensis: quibus in eiusdem loci actorum apostolicorum annotationibus ipse Valla refellit eorū (certe nobiscū sentiētū) opinionē: qui putant Dionysiu Areopagitā, ibidē à Lucā nominatū, fuisse auctorē eorū librorū qui inscribuntur de hierarchijs, cælesti & ecclesiastica, & de diuinis nominibus. eundemq; esse: qui apud Parisios agonē sui martyrii expleuerit. Verū rationibus illis: suo ordine respondendū ē.

I. Primū quidē id obiecit Valla. Areopagita iudicetur nō philosophi. At isti sentiētes (scilicet unū cū fuisse Dionysiu, cui tria p̄dicta conueniunt officia) Dionysiu, summū faciūt philosophum: qui ex eclipsi solis, deprehenderit periclitari totā naturam. Cui adhibenda est responsio. alia quidem ratione Areopagitas dici: alia philosophos. Areopagitas enim: quia in Areopago uico Atheniensis, ex Solonis Salaminij, unius ex septē Græciæ sapienti.

Laurentius
Valensis.

I.
Areopagita.

piētibus prima institutiōe, iudices erant cōstituti. Philosophos uero: quia sapientiæ studiū amore prosequerentur, illiq; penitus instabant. Haud tamen repugnat, eundē & Areopagitā esse & philosophū: cū geminæ illę rationes haudquāq; inter se pugnant, unū & eidem probe conuenire possint. Enim uero philosophia diffinitur: esse diuinā humanāq; rerū cognitio, & philosophus is esse dicitur: qui diuina humanāq; callet, omnemq; bene uiuendi rationē animo est cōplexus. Quis autē aptior est ad iustitię moderationē, iudiciariāq; functionē: q̄ is qui tam insigni rerū omnium peritia est instructus: cum dicat Plato beatas tū fore respublicas: cū eas philosophi regerent, aut eas rectores, sapientiæ studere contingeret. Cū itidem compertum sit, plerosq; philosophorū fuisse legum latores: quid uetat eosdem constitui in arduis causis disquirendis & iudices? Itaq; Laurentius ex eo q̄ Dionysiu fatemur fuisse summū philosophū: perperam colligit eundē à nobis non posse dici Areopagitā, & curiæ Atheniensis iudicem. Perinde atq; ita necerit argumentum, Dionysius, eximius fuit theologus, non igitur ecclesię Atheniensis primum & deinde Parisiensis fuit episcopus. Episcopi namq; diceret Valla rectores ecclesię sunt, at theologiq; quatenus huiusmodi, moderationē nō habēt ecclesiasticā, diuersiq; sunt: theologiq; & ep̄i. Certe inualida esset ista collectio: cum possit idem ob diuersas rationes, ep̄us esse & theologus. ¶ Porro quod subnectit Laurentius: Dionysiu ob insignem philosophiā deprehēdisse ex eclipsi solis tpe dominicę passionis (secundū eos q̄ Areopagitā sentiunt eorū operū quæ Dionysio attribuunt esse authorē) q̄ natura tū periclitaret, id reor ab eo esse adiectū propter eorū placita, qui tradunt ipsum Dionysiu Areopagitam ipso die passiōis Christi fuisse Athenis: & uiso deliqui solaris præter naturā legē ostēto, attonitū exclamasse. Aut deus naturæ patit: aut tota mūdi machina dissoluitur. Quod inter cæteros, author libri de sphaera: in fine illius sui operis etiā perhibet. Verum id dictū, nō quæ de seipso scribit Dionysius: aduersatur potissimū quantū ad ipsi loci in quotalia dixisse refertur, assignationē. In septima nempe suarū ep̄istolarū, quæ est ad Polycarpū, & in undecima, quæ ad Apollōphanē inscribit: tradit se Dionysius tēpore illius insolitæ defectiōis solis, fuisse in Heliopoli ciuitate, Aegypti: & ibidem philosophiæ studio operā

LIBER PRIMVS

operam nauasse. nō autē fuisse Athenis, ciuitate Græciæ: magna locorū intercapedine ab Heliopoli, distāte. Et hac in re, poti⁹ Dionysio de se testimoniū perhibenti credendū censuerim: q̄ alijs oppositū referentibus. Vtrū autē in hanc eruperit uocē: qua deum naturæ pati, aut naturā totā periclitari significarit: ex eius dictis ne qua q̄ cōstat, cum ipse mirū illud defectus solis spectaculū narrās: id de se nō scribat. Itaq; ali⁹ ab illo quæredus est probatus author: qui illud, ipsum dixisse, sufficienter astruat. Quāq; id nihil ad rē facit præsentē: dixerit ea uerba nec ne, cum satis sine hoc cōstet, ipsum ante sui ad Christū conuersionē: egregiū fuisse philosophiæ professorē. ¶ Secundo insistit Laurentius, Dionysiu Areopagitā Athenis uix bene percipere potuisse tenebras, tēpore suffixionis Christi in cruce, obortas: ut aiunt ij, quos refellere annitur. cū cōsentaneū (inquit) nō sit: eas tenebras, Athenas usq; peruenisse. Nā quod ait euangelista, tenebras factas super uniuersam terrā: eius regionis terrā intellexit, assentiente & diuo Hieronymo; & assuerante Origene in homelijs quas scripsit in Matthæū. Vbi plane negat: eas tenebras ē solis accidisse deliquio, sed aut nubibus intercedentibus: aut alioqui aëris densitate coacta. Quod si hę tenebrę tanto spacio cōrigissent per uniuersum orbē: aliquis certe seu Latinus seu Græcus scriptor, eius rei meminisset. Iā epistolā sup hac re, uelut Dionysii nomine confictā: deridet Laurentius. Hac ex Laurentio Erasmus. ¶ Verū reddēda est Vallæ respōsio, nos & id admittere, q̄ horrificas illas tenebras, quarū mētione faciūt eū euangelistæ: Dionysi⁹ Athenis nō pceperit, cū tūc (ut suo ipsius cōstat testimonio) uersaretur in Heliopoli urbe Aegypti. Proinde siue ad Athenas usq; puenerint illæ tenebræ, siue nō: nihil refert ad p̄sens negociū. Crediderim tamē poti⁹, etiā Athenis eas tenebras perceptas: sicut & in Heliopoli deprehēsas ipsas esse, scribit Dionysius, cū non minus Heliopolis q̄ Athenæ: extra Iudæā & Syriam regionisq; illi⁹ fines, sit cōstituta. Neq; desunt scriptores, minime proletarij: qui arā illā Atheniēsem, cui titulus erat inscriptus, ignoto deo (quē admodū meminit beat⁹ Paul⁹: in oratiōe sua ad Athenienses) primū fuisse erectā referūt, occasione illarū tenebrarū etiā Athenis perceptarū. Quas cū ex ratiōe astronomica deprehēderint tū philosophi fuisse præter cōsuetū naturæ cursum: eas oc

Math. 27.

11

Act. 17

cu li

culti cuiusdā numinis uirtuti ascripserūt, illiq; licet ignoto, arā dicarūt. Quinimmo & terrificā illā obtenebrationē, magis simile uero est, per uniuersam terrā habitabilē esse expāsam: q̄ per solā Iudæā ac Palestīnā terrā, ut cōtendit Laurētius, quādoquide idipm potius sonare uidētur triū euāgelistarū Matthæi Marci & Lucę uerba, & uoluerit insuetis illis tenebris deus, Christi passionem ac mortē iniustā toti insinuare mūdo, ut existimare fas est: que p totius mūdi salute, non Iudæorū tantū, ab eo in cruce perferēbatur.

¶ Ad Hieronymū autē dicere non iniuria possumus, ipsum nō tā suam de tenebris illis expressisse sententiā: q̄ aliorū placita & opinōne recensuisse, ex qua alienā sententię enarratiōe: nihil solidi testi monij habet, ad cōuincendū quod mōlitur Laurētius. Verūtamē Hieronymus illū Matthæi locū, qui de tenebris tēpore dominicę passionis obortis narrationē cōtexit, explanās: nequaquā dicit eas p solā Iudæā regionē fuisse diffusas, quin potius subindicare uidet: easdē toti orbi incubuisse: cōmūesq; apparuisse. Ita enim ait. Et ne forsitan uideretur umbra terrę, uel orbis lunę soli oppositus, breues & ferrugineas fecisse tenebras: triū horarū spaciū ponitur, ut omnis causantiū occasio tolleretur. Et hoc factū reor: ut cōpleatur prophetia dicēs, Occūbet sol meridie: & cōtenebrabitur sup terrā in die lux. Et in alio loco, Occubuit sol: cū adhuc mediā eēt dies. Videturq; mihi clarissimū lumen mūdi, hoc est luminare mai⁹, retraxisse radios suos: ne aut pēdentē uideret dominū, aut impij blasphemantes sua luce fruerentur. Hęc Hieronymus. At quomodo geminū illud oraculū propheticū tunc est cōpletū: si in sola terrā Iudæorū plaga subortę fuerint illę tenebrę, & reliqua tota pars orbis claro solis lumine illustrata refulserit? Nūquid particulares illę & uni tantū regioni incubātes tenebrę: dicuntur inducere solis occubitū: qui cū per occasum sublatus fuerit: totus ipse mūdos atra tenebrarū caligine horret offusus. Quoniā igit Hieronymus sentit duo illa prophetarū uaticinia, quę pręnunciarunt solē in ipso meridie occubiturum, in hora passionis domini fuisse completā: eo ipso subinsinuat, tenebras illas in totū orbē terrarū fuisse diffusas, & non in solam Iudæorum terrā. Pręterea, si sol suos retraxit radios, subduxitq; suam terrę claritatē, ut hic perhibet Hieronymus: quomodo destituta beneficio radiorum solariū terra re

Matth. 27
Marci. 15.
Lucę 23.

Hieronym⁹

Amos. 8.
Hier. 15

e liqua

liqua præter Iudæam potuit Phœbæo splendore illustrari, diurno
ue perfundi lumine: Neq; enim recte dixeris: solem ab una tantū
regione suos retraxisse radios, & reliquis terræ plagis eosdem com-
municasse. Ex prædictisigitur Hieronymi uerbis potius colle-
ris ipsum sensisse: tenebras illas uniuersales fuisse, quàm particula-
res. Insuper, locū illū Amos prophete paulo ante adductū: qui ita
in nostra traductione legitur, **Et erit in die illa, dicit dominus: occi-**

Amos 8.

det sol in meridie: & tenebrescere faciam terram in die luminis. &
conuertam festiuitates uestras in luctum: & omnia cantica uestra
in planctum. illum inquam locū exponens beatus Hieronymus li-
bro tertio suorum cōmentarij: in eundē prophetam: ait. Possu-
mus hūc locū & in domini intelligere passione: quādo sol hora sex-
ta retraxit radios suos, & pendentem in cruce dominū suū specta-
re non ausus est: quando tenebris cuncta cōplentibus: festiuitates
eorum & cantica, Vespasiano Titōq; superātibus, in plāctū luctū
q; mutata sunt, quādo lachrymæ & pœnitudinīs & cilicij: re-
pleta sunt omnia: & capita habuere caluitiū, quæ prius Nazare-
orū decorata casarie, comā domino nutriebant. Hæc ibi. Et con-
similē profusus sententiā, ex ipso (ut crediderim) Hieronymo pau-
cis uerbis demutatis sumptā: habet glossa ordinaria, prædictū pro-
phetæ locū exponēs. Ex illo autē Hieronymi dicto nequaquā sub-
inferre quispiā posset: ipsum sensisse, tenebras illas tpe passiōis do-
mini exortas, solam occupasse Iudææ plagā, sed potius toto mūdo

Origenes

perceptas esse. quādoquidē & solē tum retraxisse radios suos & te-
nebras cuncta compleffe: in supra dictis uerbis perhibeat. **De Ori-**
gene uero, qui in homelia tricesima quinta super Matthæū diffu-
se hac de re disserit: dicendū est, eum poti⁹ id afferre de tenebris,
q; Iudææ regionem tantūmodo occupauerint: ut uia aperiat qua
calūniantibus ueritatē euangelicam fideles quoquo pacto respon-
deant, q̄ ut illud solide tenendū astruat. Quod autē tenebras illas
inficiatur deliquio solis inductas, putatq; aut nubij crassæ inter-
uentu aut aëre in densitatē concreto obortas: eo ipso à sacrae lite-
rae, sanctorumq; patrū procul abest sententiā. quādoquidē post
q̄ dixit Lucas in euangelio: dominicam describens passiōē. Erat
autem fere hora sexta: & tenebræ factæ sunt in uniuersam terrā,
usq; in horā nonam, protinustanq; causam ante dictorū reddēs: sub-

Lucæ. 21

ne.

neſcit, & obſcuratus eſt ſol. Vbi in quibusdam codicibus ſuo tem-
 pore ita cōtextā fuiſſe literā: tradit in prædicta homelia Origenes.
 Et tenebræ factæ ſunt in uniuerſam terrā: deſiciēte ſole. quīs hāc
 lectionē non uſque adeo probet: quod ſuæ ſententiæ nō omnino
 quadret. Sed & beatus Dionyſius in utraq; epiſtola ante dicta, pla-
 ne aſtruit illas tenebras, à ſolis defectiōe præter naturæ legem fa-
 cta, ſubortas eſſe: declarans rationē & modū particularē, quo ea
 eclipſis inchoata fuerit & perfecta. Cui tanq̄ oculato teſti credēdū
 eſſe potius autumo, quā Origeni: qui in ſolitū illud mūdo non con-
 tuitus eſt ſpectaculū. Auguſtinus itē libro tertio de ciuitate dei, ca-
 pite decimoquinto de illa in paſſione domini obtenebratiōe ſola-
 ri loquēs: ait. Quā ſolis obſcurationē nō ex canonico curſu ſiderū
 accidiffe: ſatis oſtendit, q̄ tunc erat paſcha ludæorū. Nā plena lu-
 na: paſchæ ſolēnitas agitur. Regularis autē ſolis defectiō. nō niſi ſi
 ne lunæ cōtigit. Hæc ille. In quibus uerbis inſinuat: illā ſolis obſcu-
 rationē, ex eclipſi ſolari tū facta profectā eſſe. Porro quod ſubicit
 Laurētius in præſenti obiectiōe, tenebras illas tpe paſſiōis Chriſti fa-
 ctas, nō uideri p̄ uniuerſam oīno terrā fuiſſe expāſas: quā illi oſtē-
 ti nec Latinus quiſpiā aut Græcus ſcriptor meminerit: paḡ ſolido ni-
 titur argumēto. Tū q̄ Phlegon hiftoricus, exactiſſimus olympiadū
 ſupputator: in decimoquarto operis illius libro, ita de illo tenebra-
 rū portento ſcribit. Quarto autē anno ducentefime ſecūde olym-
 piadis magna & excellens inter omnes quæ ante eā acciderāt, de-
 fectio ſolis eſt facta. Dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem eſt
 uerſus: ut ſtellę in cælo uiſę ſint, terręq; motus in Bythinia, Nicenę
 urbis multas edes ſubuerterit. Hæc ille. Is autē annus quartus ducē-
 teſimę ſecūde olympiadis: fuit annus decimus octauus imperij Ty-
 berij Cæſaris, quod quidē anno Chriſtus deus noſter crucē pro nobis
 paſſus eſt. ut clare demōſtrat Eusebius in ſuo chronico. Tū etiā, q̄
 ſacra diuinę ſcripturę hiftoria: nō indiget in ſui cōfirmationē ſuf-
 fragio ſcriptorū ſeculariū. neq; ex eorū annalibus aut diarijs p̄det
 ueritatis ſacrarū narrationū ſoliditas: ſed ex deo, ſyncæriſſimo toti
 us ueritatis fonte. Non igitur firmitatē accipit aut robur hiftorica-
 rez geſtarū in ſacris libris cōſcriptarū cōmemoratio, ab ethnicis au-
 thorib; ut neq; ſol ſplēdorē precario mutuo à luna aut ſubrutilis
 aſtris. Nempe quoniam nulli meminerunt antiqui rerum ſcri-

Auguſtinus

Phlegon

Tyberius
Cæſar

Iosua 10.

4. Regū 20.

ptores, solē tēpore Iosue diūtius in suo cōstitisse gradu citra occasum, aut retrogressum esse solē decē lineis à sua statione, atq; diem longe productiorē solito reddidisse, tēpore Ezechiae regis Iudam: quid idcirco hæsitabimus in firma utriusq; harū narrationū ueritate, aut eā abnegabimus? Demum q; epistolā super eclipsi portēto sa solis ueluti Dionysii nomine confictā, irrideat Laurentius nos magnopere non mouet. Si em̄ de epistola loquatur, quae ab Athenis dicat esse missa à Dionysio, tēpore deliqui solaris illic cōsistēte, ad aliquē amicorū, defectionis illius explicatoria: admittim⁹ eā esse cōmētitiā. Si uero uerba faciat Laurentius de epistola longo post tēpore super ea re conscripta: abnegamus esse fictitiā illā, & sub nomine Dionysii confictā, cū geminā ipse Dionysius cōscripserit epistolā: deliquiū illud solare cōmemorantē. Vnā quidē ad Polycarpū: ordine septimā, & alterā ad Apollopheanē: ordine undecimā, ut iā saepius ante dictū est.

¶ Aliarū adhuc rationum, quas aduersae partis defensores adducunt: dissolutio.

Cap. IX.

I.

Fferunt & aduersarij, qui opera, Dionysii nomine annotata existimant non esse cōscripta à Dionysio Areopagita: etiā alias ad suā sententiā corroborandā rationes quas & hic referre & diluere: uideat expediens. ¶ Erasmus quidem in suis annotationibus ante citatis circa decimū septimū caput actū apostolorū: perhibet sibi non uideri, priscis illis tēporibus tantū fuisse caerimoniā, quā tū illoꝝ opēꝝ aut hor describit, in libro scilicet de ecclesiastica hierarchia, & his uerbis subinsinuat, authorē illū suo iudicio nō fuisse Dionysiu Areopagitā: sed alterū, quē uis tēpore posteriorē. Quod etiam subinsinuat in praefatione, paraphrasi suē in epistolas beati Pauli ad Corinthios praefixa his uerbis. Dionysius (inquit) qui in hierarchia secunda priscos ecclesiae ritus satis copiose describit: eruditus recentior quispiam fuisse uidetur: q̄ fuerit Areopagites ille, Pauli discipulus. Hæc ibi. ¶ Sed illi satisfaciendum est: potius oppositum debere ipsi uideri, quando quidē ab apostolis qui erant bases & columnæ ecclesiae statim post acceptas exuberanti infusione spiritus sancti primitias, instituta fuit & ordinata in suis gradibus & officijs ecclesiae caerimoniāq; & ritus sacri ab iisdem definiti, quibus

quibus ecclesiastica administrarentur sacramenta & ministrorum sacroꝝ fieret consecratio: anteꝫ dispergeretur in uniuersum orbē, aut per martyriū de mundo tollerentur. Spiritus enim sanctus ecclesiæ director & magister optimus, eis suggestit, ea ipsa cærimoniaꝝ genera quibus in sacramentorum distributione & consecratione pontificū, sacerdotū, ac ministrorū ecclesiæ utendū foret: per ipsos potius apostolos constituenda esse, qui relictī erant à Christo fundatores ecclesiæ: q̄ illoꝝ primā constitutionē successoribus relinquendā. Opera autē ipsa, de quibus agitur controuersia: tēpore apostolorū erant cōposita, ut multifariā supra est ostēsū, & iā cōstitūtis plerisq̄ ecclesiæ cærimonijs: quæ ex ritu apostolico in primitiua ecclesia obseruabantur. Sed age, nonne beatus Paulus in epistola ad Timotheū: episcopos nominat & diaconos: q̄ ad Titū scribit. Huius rei gratia reliqui te Cretæ: ut ea quæ desunt corrigas, & constituas p̄ ciuitates presbyteros: sicut & ego disposui tibi. Rursum in principio epistolæ ad Philippen. episcopos nominatim exprimit & diaconos. Et in actis apostolorū cū Mileti agēs, hortaret maiores natu ecclesiæ ab Epheso à se accitos, ut cū sedulitate ac diligētia pasceret gregē dominicū: episcopos etiā nominauit. Rursum Eusebius in historia ecclesiastica, libri tertij capit. 18 de beato Ioanne euāgelista loquēs, ait. Cū post tyranni obitū de Pathmos in insula Ephesum rediret: rogabat etiā uicinas illustrare prouincias, quo uel ecclesias fundaret in quibus nō erant locis: & in quib⁹ erāt, sacerdotibus ac ministris instrueret, secundū q̄ ei de unoquoq̄ spiritus sanctus indicasset. Hęc ille. Ex quibus omnibus liquido cōstat: circa principiū legis euāgelicæ ab ap̄līs cōstitutos esse ep̄os, presbyteros, diaconos, & reliquos ecclesiæ ministros. At manifestū est: eos nequaꝫ tūc fuisse ordinatos sine certis cærimonijs & sacro ritu. Si em̄ in ueteri lege circa summi sacerdotis ac minorū sacerdotū consecrationē, certi erant dinināq̄ institutione determinati ritus obseruandi: nōne ualentiore iure & circa pontificū noui testamenti sacerdotūq̄ & diaconorū ordinationē, certæ erant etiā diligentiore cura obseruandæ cærimoniaꝝ? Nec minus circa sacramentorū, ut baptismi, confirmatiōis: & sanctæ eucharistiæ administrationē: quorū usus (sicut & aliorū) statim ab ipso ecclesiæ nascentis exordio fuit inductus. Erant igit̄ & tpe ap̄lorū constituti ritus sacri: quibus

1. Timo. 3.
Titum 1.

Philippen. 1.
Actū 20.

Eusebius.

Exodi 29.
Leuiti 8.

LIBER PRIMVS

hæc oia rite peragerent. Et illos autoritate aplica iã decretos atq; in usum ecclesiæ assumptos: ipse Dionysius Areopagites (qui circa ea tpa floruit) explicuit singulatim in suo de ecclesiastica hierarchia libro: certoq; ordine digessit. ¶ Deinceps in eodẽ annotationũ loco **II.** subiūgit Erasmi: mixt id esse, si tã priscus author fuit & tã multa scripsit, qui Dionysiano nomini ascripta opera cõposuit: illũ à nemine uetere seu Græcorũ seu Latinorũ fuisse citatũ. nõ ab Origine nec Hieronymo: qui nihil intentatũ reliquit. Et ita in eã inclinãt partẽ Erasmi: ut uideat ei author illoꝝ opeꝝ nõ fuisse Dionysius Areopagita. ¶ Cui occurrẽdũ est, certe plerorũq; Græcorũ citasse beatũ Dionysiu Areopagitã: ut illoꝝ opeꝝ, de quibus uentilat questio, conscriptorẽ. & in primis Ioannẽ Damascenũ, nõ parua apud Græcos autoritatis: & alios supra nominatos. Quinimo & apud Græcos, ipse Dionysius ob eximiã doctrinã excellentiã in libris illis reconditã: Magnus cognominat⁹ est, & apud Latinos itidẽ maximo in precio habitus: partẽ libri eius horũ aurib⁹ insonuerunt. De Origine autẽ & Hieronymo, recte id dicere possumus, eos Dionysiu Areopagitã inter ceteros scriptores ecclesiasticos nec citasse nec nominasse: qm̃ ad ipsoꝝ manus, libri illi Dionysiani non peruenerant. quẽadmodũ etiã fatef Hieronymus multos à se prætermis-
 sos authores alios per celebres, q̃ eorũ libri non erant ei in manib⁹, nec ad ipsum delati fuerant. At uero infirma est hæc collectio. Dionysii Areopagitæ libri nõ peruenerunt ad man⁹ Originis & Hieronymi, illiusq; non meminerunt inter scriptores ecclesiasticos: ergo Dionysius Areopagita nihil scripsit, nec author est eorũ qui nomini eius ascribunt operũ. ¶ Subnectit & eodẽ in loco Erasmi⁹. Gregorius uir probæ fidei, citans huius literas: nõ iudicat eũ fuisse Dionysiu Areopagitã. Et Hieronym⁹ in catalogo scriptorũ illustriũ, unũ aut alterũ Dionysiu recenset: huius libros non recenset. ¶ Sed ad hæc paucis respondendũ, q̃ sicut Gregorius non indicat libros illos esse Dionysiu Areopagitæ: ita nec astruit eos non esse ipsius Dionysii. & ex illo Gregorij loco non magis corroborari põt Laurẽtiana pars & Erasimica: q̃ opposita. Omitto q̃ cuiuspiã scriptoris autoritas solã negationẽ ionans, et inficiatorie adducta: profusinefficax est ad quippiã roborandũ. Quare ex eo q̃ Gregorius nõ indicat libros illos esse Dionysii Areopagitæ: nequaquã recte colligas,
 idcirco

Origenes.
 Hieronym⁹.

Gregorius.

Gregorius.

Idcirco huiusmodi libros nō esse ab Areopagita cōpositos. De Hieronymo iā dictū ē, ipm nō recensuisse libros Areopagitæ: qm̄ ad man^o eius, aut propter locorū distantia aut aliud quo d̄ intercessit obstaculū, nō puenerūt illi libri. Quod si dicāt ea opa nō esse Dionysii Areopagitæ, qm̄ ea nō recenseat Hieronym^o, neq; illi ut auctori ipsa ascribat: æqua omnino ratioe, neq; unius erunt Dionysii neq; alterius quē inserit Hieronym^o catalogo uiroz illustrium. qm̄ neutri eoz ut auctori eos libros (quos Dionysio Areopagitæ tribuim^o) ascribit Hieronymus, neq; illoz scripta recensens: nominat eosdē libros tāq; ab alterutro eoz cōpositos. Cui^o ergo Dionysii tandem erunt illa opa: si neq; ab Areopagita (ut uolunt) neq; ab alterutro duoz Dionysioz à Hieronymo citatoz, sunt conscriptæ? Quærēd^o certe erit aliq; ali^o ab illis Dionysii: q; quartū obtineat inter Dionysios locū, & dicat eoz opoz de qbus est cōcertatio, cōscriptor. Sed ubi is tandē inueniet? Porro Hieronymus in libro suo iā citato de uiris illustrib^o, duoz duntaxat Dionysioz meminit, ut mō dictū est. Quorū prior est Dionysius Corinthiorū ep̄s: de quo supra, cap. 7. habitus est sermo diffusior. explicatūq; tēpus quo in ecclia dei floruit: per imperatores Romanos & summū pontificē tū gubernacula rerū tenentes, designatū. Ex quo sane loco dilucidū est, eundē nō potuisse eorū quæ Dionysio attribuunt operū esse auctore: q; ea ipsa, ap̄lorū tpe haud dubie dinoscant fuisse cōscripta. Posterior uero à beato Hieronymo in p̄dicto eius libro cōmemorat^o Dionysius, est Dionysius Alexandrin^o ep̄s: clar^o supra modū habitus sub Valeriano & Galieno impatorib^o Romanis, summis aut pontificibus subinde sedē apostolicā tū moderantibus, Cornelio, Sixto, & Dionysio, circa annū ab aduētū dñi in mūdū, ducentisimū & sexagesimū. ut phibet Eusebius Cæsariēsis in suo chronico, q; & circa finē sexti libri & plarib; in locis septimi, suæ eccliaſticę historię: mltā admodū digna p̄conta de eodē refert. Atq; non sinit ipsa t̄pis rō, hanc in quēpiā cadere existimationē: q; fuerit hic Dionysius Alexandrinus, eorū operū Dionysianorū de quibus agit cōtrouersia, cōscriptor. ut quæ apostolicis tēporib^o & circa nouæ legis exordiū cōposita fuisse: manifestis dephendant indicijs. Et multo min^o, Dionysii ipse summ^o pōtifex (q; circa eadem t̄pa quibus ipse Dionysius Alexandrinus, floruit) dici posset prædicto.

Dionysii Corinthius.

Dionysii Alexandrinus.

Dionysius summus pontifex.

LIBER PRIMVS

dictorum author operū. tū ob ipsam tēporis diaphoniā atq; discre-
 pantia. tū etiam q; hic Dionysius apostolicæ sedis moderator, nul-
 la traditur literaria monumenta posteritati reliquisse: neq; à Hie-
 ronymo inter scriptores ecclesiasticos reponitur. ¶ Postremū su-
 biicit in eadē annotatione Erasmus: Laurentiū Vallā perhibere, q;
 fuerint suæ ætatis doctissimi uiri: qui iudicarint eos libros Areopa-
 gitæ ascriptos, esse Apollinarij. Tametsi eius nominis (inquit) du-
 os cōmemorat Hieronymus, alterū Hieropolitanū episcopū: qui
 floruerit sub Marco Antonino secundo, alterū Laodicenum: in
 Syria episcopū. Neutri tamē, huiusmodi quicq; tribuit operū. Ne-
 que enim opinor: hæc Apollinari heretico tribuenda. Hæc Eras-
 mus. ¶ Sed hisce uerbis gladiū ipse nobis ministrat in nos ante di-
 strictū: quo Vallā confodiamus. Nepe prius contendit Erasmus
 ea opera quæ Dionysii nomine inscribuntur, nō esse Areopagitæ
 attribuēda: quoniā Hieronymus illa nō ascribit Areopagitæ, ne-
 que illius meminit ut eorū operū authoris. Cōsimili igitur ratione
 cōtendemus eadē opera nō esse Apollinaris, cōtra Laurētij sentē-
 tiā: quoniā Hieronymus unū & alterū recensens Apollinariū in
 catalogo uirorū illustriū, neutri eorum attribuit ea opera de qui-
 bus uersatur sermo. Sed neq; Eusebius Cæsariensis alicui Apolli-
 nari eadē ascribit opera: qui tamē exactus fuit scriptorū illius tēpo-
 ris annotator. Id unū tamen lubens Erasmo tribuerim: ea opera q;
 Areopagitæ ascribuntur, non esse Apollinari heretico tribuen-
 da, propter sanam ac rectam doctrinam, orthodoxæq; fidei maxi-
 me consentaneam: quæ in illis operibus sublimiter & syncere cō-
 tinetur. Non enim solet ex putido uase dulcis aqua profluere: ne-
 que graue olens sentina suaue profundere poculū. ¶ Quæ nā au-
 tem fuerint huius Apollinaris hæresarchæ (à quo sectatores ei:
 Apollinaristæ dicti sunt) impia dogmata: undecimus liber ecclesi-
 asticæ historiæ, capite uicesimo diffusius explicat. adiciēs, & eorū
 damnationem: à Damaso tum summo pōtifice, cum magna sedu-
 litate protinus fuisse factam. Cæterum duorum illorū Apollinari-
 um: à beato Hieronymo in libro uirorum illustriū repositorū: pri-
 or fuit Apollinaris Asianus, apud Hierapolim episcopus, qui flo-
 ruit sub Marco Antonino secundo, imperatore Romano, & Bo-
 tere summo pontifice: circa annum ab incarnatione domini cen-
 tesimum

Apollinaris
hereticus

Apollinaris
Hieropolita-
nus.

tesimū & septuagesimū quartū. Vnde manifeste dinoscitur hic **Apollinaris**, ipsi **Dionysio Corinthiorum** episcopo fuisse cōtemporaneus: & iisdem argumentis quæ de **Dionysio Corinthio** adducta sunt, cōuincitur nō fuisse author eorū operū; de quibus præfens agitur discussio. De eodem autem latius narrationem texit historia ecclesiastica: libri quarti cap. uicesimo quarto & uicesimo quinto. Posterior uero **Apollinaris**, à **Hieronimo** in supra dicto eius opere cōmemoratus: est **Apollinaris Laodicēsis**, **Syriæ** episcopus sub **Gratiano** imperatore & **Damaso** summo pontifice habitus illustris: circa annū à redēptione mundi trecentesimū & octogesimū. Quæ uel sola temporis supputatio, ex chronico **Eusebii** desumpta: claro est argumento, **Apollinarē** hūc **Laodicenū** nequā conscripsisse opa illa præclara, quæ **Dionysiano** nomini attribuantur: quæ ipsa (ut multifariā ante est ostensum & crebrius dictū) circa ea tempora quibus adhuc sancti apostoli uersabantur in terra: fuerint cōposita. Huic accedit, quod **Apollinaris** iste **Laodicenus** episcopus (si **Eusebio** in chronico & in historia ecclesiastica credimus) suscitator fuit infandæ hæreseos: de qua paulo ante factus est sermo, quāuis id ipsum **Hieronimus** non cōmemoret. Nempe & tēpus & locus eius ab **Eusebio** signatus: prodit eundē ipsum esse, de quo **Hieronimus** secūdo ordine loquitur. Est itaq; nūc **Larentius** **Valla**, & à doctissimis suæ ætatis uiris sciscitetur accuratius: quisnam fuerit ille **Apollinaris**, quē iudicauerint esse eorū author operum quæ **Dionysio Areopagita** ascribunt. Credo equidem ipsos: in illo inueniendo multū sudaturos fuisse. quādoquidē clarissimi uiri eruditiōe q̄q; singulari præstātissimi, **Eusebius** & **Hieronimus**, ubi recensent **Apollinares**, ob doctrinæ splendorē ante sua tpa celebratos: nullius meminerūt **Apollinaris**, cui **Dionysiana** illa opera uere possint ascribi. Sed de his hætenus.

Apollinaris
laodicenus.

¶ **A** patribus ecclesiæ moderatoribus recte cōstitui posse leges obligatorias: quæ trāsgressio inducat mortalis culpæ labē, æternæq; dānatiōis reatū. **Cap. X.**

Taliquāta digressiōe expaciati parūper ab instituto, ut p̄ beato patre **Dionysio Areopagita** apologeti cōdisceptatoriū quinq; proximis capitibus cōprehensū cōscriberem: nunc rursus ad iter inceptū
f pedem

LIBER PRIMVS

pedē flectamus oportet. Præcedēs quidē sermo mōstrauit, ab apostolis & uiris apostolicis instituta esse permulta: circa euangelicæ legis exortum, ad rectū totiusecclesię regimē attinētia: quę nō sunt in euāgelij codice conscripta. Nunc reliquū est ostēdere: & ipsos primæuæ ecclesię rectores & eorū successores probe cōstituisse eiusce generis leges & regulas, populi Christiani obligatorias, & in sacra noui testamēti pagina minime expressas: quaz; præuaricatio inferat letiferā noxam, & ad perpetuā detrudat mortem, Quinimo & nunc & futuro itidē tpe ad consummationē usq; seculi, tales sanctiōes ordinādi, illos ecclesię primores etiam habere potestatem: si quando id efflagitarit utilitas ecclesię aut necessitas.

I Quod sane sequentibus ratiōibus ita astruere conabimur. ¶ Quorum prima sit hæc. Multa sunt statuta conciliorū generalium & ecclesię catholicę: quę determinant ac declarant apertius diuina præcepta, definiuntq; horū circumstantias & modum obseruandi particularem. At nemini dubiū esse debet, huiusmodi instituta sacrosanctarū synodorum & ecclesię orthodoxę, obligare quoscuq; si deles tā arcto uinculo: quod trāsgrediētes ea efficiātur rei culpæ mortiferę, & damnationis perpetuæ. **Exodi. 20.** Exempli gratia. Diuino præcepto iubemur sanctificare sabbatum. Ecclesia autē sancta determinauit modū illius sanctificationis: utpote quod fiat inter cætera abstinentēdo ab opere corporali, & audiendo missæ officium diebus dominicis & festis. Et ergo obstringūtur oēs illa constitutiōe ecclesiastica: ad audiēdum missæ mysteriū in diebus solēnib⁹, quod si neglexerint sine legitima causa: haud dubie grauē incurrūt aīę reatū. Similiter iubemur diuino præcepto ieiunare: & conuerti ad dominū in ieiunio, quod p̄ Iohelē prophetā nobis est insinuatū. **Iohē. 2.** Ecclesia autē catholica determinauit obseruationē ieiunij quotannis esse faciēdā in quadragesima: abstinentēdo à lacticijs, & in quatuor trib⁹ anni ac uigilijs aliquorū solēniū festorū: abstinentēdo à carnibus, & unica refectione diurna. Quare ad ieiuniū huiusmodi ecclesiasticū obseruādū alligamur ea constrictiōe: ut trāsgrediētes id ieiunij præceptū, peccati mortalis noxā contrahāt. Rursum obligātur iure diuino Christiani ad confessionē peccatorū, sacerdoti faciendā, ad susceptionē itidē sanctæ eucharistiæ, & ad orationē. Modum autē & tēpus hæc obseruandi: constituit ecclesia catholica in sacrosan-

facto etis synodis. ut q̄ saltē semel in anno scilicet in festo pasche,
 fiat ab unoq̄q̄ confessio peccatorum integra: & susceptio sacramenti
 eucharistie. quodq̄ sacris initiati ordinibus legāt quotidie horas ca-
 nonicas: per modum orationis deo debitæ. Et clarum est quēq̄ p̄
 sua uocatione ad hæc ipsa astringi tam arcta obligatiōe: ut præua-
 ricans hæc præcepta ecclesiastica reddetur reus æternæ mortis.
 Nam is simul est diuini transgressor mandati: quod, ista debitis de-
 terminant circumstātijs. Manifestum est igitur, cōcilia generalia et
 primos ecclesiæ p̄sides: suis præceptis homines ad id obstringere
 posse, cuius transgressio sit animæ mortifera. ¶ **Secūda ratio.** Mul-
 tæ præterea sunt cōstitutiōes synodales & ecclesiasticæ, q̄ quis nō
 ita determinēt ē uicino & tā aperte modū obseruādi aliqd̄ diuinū
 p̄ceptū: multū tamē cōferūt ad dei honorē amplificādum, ad salu-
 tem etiam animarum curandam, & deniq̄ ad Christianæ religio-
 nis maiorem syncretitatem. Quemadmodum ordinatio antiqua
 de sancto die pasche celebrando quotannis non decima quarta lu-
 ne æquinotio uerno proxima, more Iudæorum: sed die dominica
 proxime illam decimam quartam lunam sequēte, quod certe Chri-
 stianorum est. Commēdabilis identidem illa sanctio de abstinē-
 tia carniū feria sexta cuiusq̄ hebdomadæ: in memoriā domi-
 nicæ passionis. Similiter & ea magnopere probanda, de continē-
 tia uirorum ecclesiasticorū qui sacros ordines susceperūt: ut in san-
 ctimonia ac castitate: diuino ministrēt altari. De nuptiarum etiā ce-
 lebratione: certis anni temporibus præmittēda. Deniq̄ de æta-
 te & temporibus ordinandorum: & ad ecclesiasticos ordines pro-
 mouēdorum. & consimiles id genus leges: ad honestatem & decus
 totius ecclesiæ plurimum faciētes. Illarum autem constitutionum
 transgressor (ut si quispiam citra necessitatem uesceretur carnibus
 feria sexta, aut si sacerdos occidētalī ecclesiæ, duceret uxorem) fie-
 ret haud dubie reus peccati mortalis & æternæ damnatiōis, quod
 ecclesiæ sanctę rebellis esset ac contraueniret. Potest igitur gene-
 rale concilium & ipsi ecclesię antistites aliquid ordinare consenta-
 neum euangelio (qualia sunt hæc omnia modo adducta: ad pleni-
 tē euangelij obseruationem apprime conducentia) quod subiectū
 constingat populum, & ita obliget. ¶ **Tertia.** Quod à spiritu
 sancto, infundente gratiam suam & insinuante suam uoluntatem
 f 2 mentibus

LIBER PRIMVS

mentibus hominū simul in Christo congregatorū, constituitur ac decernitur: nō minoris est nec inferioris gradus ac fortis, q̄ quod à Christo est palā cōstitutum. Est em̄ spiritus sanctus, etiā deus: patri & filio, auctoritate ac potestate aequalis. At quæ decernuntur in concilio ecclesiæ generali legitime congregato, cōcernētia statū ac regimē uniuersalis ecclesiæ: à spiritu sancto constitui censenda sunt, qui tali præsidet cōcilio & ipsum dirigit, immo cuius magisterio & gubernatione: tota Christi ecclesia agitur ac regit. secundum istud uerbū dñi nostri ad suos discipulos. Adhuc multa habeo uobis dicere: sed non potestis portare mō. Cum aut̄ uenerit ille spiritus ueritatis: docebit uos omnē ueritatē, credendō; scilicet & agendō; ad rectā ecclesiæ ædificationē. Vñ in actibus apostolorū post cōuocatum ab eis cōciliū super ea quæstione, essent ne cærimoniæ ac obseruatiæ legis Mosaicæ imponendæ fratribus, qui ex gentib⁹ cōuerterent̄ ad Christū: sententiā ac determinationē illius synodi, in hunc modū apostoli fratribus absentibus scripserunt. Visum est spiritui sancto & nobis: nihil ultra imponere uobis oneris: q̄ hæc necessaria, ut abstinatis uos ab immolatis simulachrorū & sanguine, & suffocato & fornicatione. In quibus uerbis, spiritui sancto ut primo auctori ascribunt illius cōciliū definitionē apostoli: sicut uere erat. Et de alijs synodalibus cōfessionibus: idē censi debet iudiciū. Igitur transgressores cōstitutionū in huiusmodi cōcilijs ordinarū: tanq̄ spiritui sancto rebelles ac iniurijs, culpæ mortalis rei cōstiuunt̄ ac æternæ mortis. ¶ Quarta ratio. Christus ecclesiæ sponsē suæ dilectæ semper assistit, eāq; in suis dirigit operibus ac institutis, secundum hanc suā pollicitationē factā discipulis suis ante suā salutiferā passionē. Vbi sunt duo uel tres congregati in noīe meo: ibi sum in medio eorū. Quanto igit̄ magis in medio est totius ecclesiæ: simul adunatē in cōcilio generali; Rursum, Christ⁹ ad Petrū à se toti præfectū ecclesiæ: ait, Ego rogauī pro te Petre: ut nō deficiat fides tua. Quibus uerbis, & pro sancta ecclesia (cuius cōstitut⁹ erat Petr⁹ pastor) rogasse seipsum: etiā ipse insinuat, ut nō deficiat fides eius, sed integra perseveret; depulso prorsus omni errore & infidelitate. Insuper in cælū ascensurus Christus; apostolis suis cōtestatus est. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus: usq; ad consummationē seculi. Quod si omnibus diebus reuera nunq̄ ab ecclesia sua protegen-

da a c.

da ac defendenda se subtrahit. Et si usq; ad consummationē seculi semper utiq; affuit, & nunc adest, & aderit semper ecclesiæ suæ, eam recte dirigens. Quocirca præcepta ecclesiæ in generalib; concilijs ædita: etiã & Christi censenda sunt quodã modo præcepta, ut qui per ipsam ecclesiã illa constitui ac suo nomine decerni: curet & uelit. Transgredientes igitur ea instituta: nõ tam humana q̃ diuina præuaricantur præcepta, peccatiq; mortiferi labẽ incurrunt. æternãq; dãnationi se reddunt ac culpa noxios: ob huiusmodi inobedienciã in Christum & ecclesiã.

¶ Ecclesiæ primores ac p̃sides posse leges obligatorias cõdere, etiã cum adiecta interminatione: q̃ eas; transgressores incurrant peccati mortalis reatum.

Cap. XI.

¶ Tãtũ maius accipiat robur quod in p̃cedẽte propositum est capite, ab ipsis scilicet ecclesiæ primatibus ac p̃cipuis rectoribus cõstitui posse regulas & sanctiones, subditõ; obligatorias: cum expressa etiã transgressoribus p̃ena, q̃ letiferæ culpæ p̃petuẽ; morti fient ob eas; præuaricationẽ obnoxij: adijciendæ sunt superioribus rationibus & aliã, quæ in huiusce ueritatis persuasiõẽ animosõim ualentius inducant. ¶ Sit itaq; hæc: ordine quinta ratio. v.
In multis conciliõ; ecclesiasticõ; summõ;q; pontificum decretis exprimitur illa p̃ena: q̃ sententiã excommunicationis incurrant illorum statuto; transgressores. In nonnullis itidẽ explicatur interminatio dãnationis æternæ: quæ significatur ijs inferenda qui præuaricati fuerint huiusmodi constitutiones. Et utrũq; hor; fieri recte censef: & cõformiter ad illud uerbũ dñi, dictũ Petro de eo qui ob surdefcit ad monita ecclesiæ: illiq; parere recusat. Si ecclesiã nõ audierit: sit tibi sicut ethnicus & publican;. Quo uerbo designat Christus: cõtumaces & rebelles ecclesiæ, nõ mõ in materia correptionis fraternæ, sed etiã in aliã quauis obseruanda cõstitutione: à reliquorũ fidelũ confortio abijciendos esse & eliminandos. Atqui excommunicatio non inferf alicui legitime: nisi propter peccatũ mortale, & potissimũ ob pertinacẽ inobedienciã in ipsam ecclesiã. Igitur ecclesiã sancta nonnunq̃ intendit ac proponit obligare suos subditos ad aliquid faciendum, eo astrictiõis uinculo: ut illius præcepti uiolatores efficiant rei labis mortiferæ & dãnationis æternæ. atq;

Math. 18.

f 3 huiusmo-

LIBER PRIMVS

huiusmodi poenā, trāsgressores manere: in suis institutis exprimit. Illud autē faciens ecclesia: credenda est non errare. quoniā à spiritu sancto (qui spiritus est veritatis) directa: in ijs quæ sunt iuris fideiq; & moꝝ, oberrare non potest. Ergo suas constitutiones decernere potest ecclesia, cum hac obligationis ratione & modo: q; trāsgredientes eas, incurrant suæ salutis iacturā per peccati mortalis reatum. illāq; & interminari & exprimere etiā potest poenā: quo diligentius sibi caueant omnes, & tanti discriminis admoniti, suæ salutis consulant.

- VI.** ¶ **Sexta.** De prælatis ecclesiæ sub nomine discipuloꝝ
Lucæ 10. loquens **Christus** ait. Qui uos audit: me audit, & qui uos spernit: me spernit. Et rursus de illis qui præpositi sunt rei ecclesiasticæ: loquens turbæ dñs, inquit. Omnia quæcunq; dixerint uobis: seruate & facite. Qui autē omnia dicit: nihil excludit. Beatus item **Paulus** ad **Hebræos**. 13. Obedite præpositis uestris: & subiaceite eis. Ipsi enim peruigilant: quasi rationē de animabus uestris reddituri. Et **1. Petrus**. 3. Subditi estote omni humane creaturæ: propter deū. Et in plerisq; alijs epistolaz; apostolicaz; locis: eadē continetur sententiā. Ex qua dilucidū est, contemnentes præcepta ecclesiæ & prælatorū: etiam deū contemnere & illi esse inobedientes, quare & mortiferi criminis contrahere reatum. Quod cum ita se habeat: cur non poterit ecclesia catholica & prælati eius, suos subditos obligare ad aliquid agendū ea lege ac conditione, q; trāsgressores illius incurrant mortale peccatū: cū ita res agat: q; præuaricantes tale præceptum, reuera taliter peccent.
- VII.** ¶ **Septima ratio.** Si quid antique legis sacerdos agendum cuiq; decreuerat: obediendū illi erat in promptu, nec reluctandum. & detrectanti ipsius imperiū: mors in poenā tāti sceleris erat irroganda, secundū illud dñi uerbū in **Deuteronomio**. **Deutero. 17.** Si difficile & ambiguū apud te iudiciū esse perspexeris inter sanguinē & sanguinē, causam & causam, lepram & leprā, & iudicium intra portas tuas uideris uerba uariati: surge & ascende ad locum quē elegerit dñs deus tuus. ueniesq; ad sacerdotes **Leuitici** generis, & ad iudicē qui fuerit illo tēpore: quæresq; ab eis, qui iudicabūt tibi iudiciū ueritatē. Et facies quodcunq; dixerint, q; præsumt loco quē elegerit dñs: & docuerint te iuxta legē eius, sequerisq; sententiam eoz;: nec declinabis ad dextrā neq; ad sinistram. Qui autē superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tēpore ministrat domino

domino deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes
 milū de Israël. cunctusq; popul⁹ audiēs timebit: ut null⁹ deinceps
 intumescat supbia. **Hæc ibi.** Atqui non minor est sacerdotū noue
 legis qui præfunt rei ecclesiasticæ, auctoritas: nec minus eis debet
 obediētia obsequiū à subditis. quinimmo tanto potestas horū au-
 gustior & eminētior: quanto noua lex ueteri est præstabilior. eōq;
 amplius ipsi est obtēperandū, siquid agēdum decreuerint uel fu-
 giēdum. **Qui fuerit igit illoꝝ rebellis sanctionibus & decretis: mor-**
tē incurrit animæ significatā per mortē corporis iussam inferri in
ueteri lege ijs qui sacerdoti Leuitico nō audiebant, grauēq; cōtra-
hit mortiferi criminis reatū. ¶ Neq; id quidē ab re: quoniā huius-
modi inobediētia, in ipsum quoq; deū redundat & intorquet. quē
admodū attestatur beatus Paulus in epistola ad Thessalonicenses. 1. Thessa. 4.
dicēs. Scitis: quæ pcepta dederim uobis per dominū Iesum. Itaq; q
hæc spernit: non hominē spernit, sed deū, qui etiā dedit spiritū suū
sanctum in nobis. Et cū murmurasset omnis congregatio filiorum
Israēl contra Aaron & Moysen in solitudine, importune expo-
scens panē & carnes sibi ministrari: respondit eis Moyses. Audiui
mutmur uestrū contra dominū. Nos uero quid sumus: quia mulli
tastis contra nos? Dabit uobis domin⁹ uespere carnes edere, & ma-
ne panes in saturitate: eo quod audierit murmuratiōes uestras: qui-
bus murmurati estis cōtra eū. Nos enim quid sumus? nec contra
nos est murmur uestrū: sed cōtra dominū. Ex quibus uerbis cōstat
aperte, rebellionē & cōtumaciā quæ in præpositos ecclesiastico re-
gimini cōmittit: etiā in deū fieri, & exinde illā graui peccato obno-
xiū reddere hominē: tristiq; supplicio mulctandū. Ex opposito igit
recte conficias, eum qui ecclesiasticis morē gerit rectoribus: & ipsi
quoq; deo obtēperare. q; leges & regulæ obseruationū, à sacrosan-
ctis synodis ac primarijs ecclesie pastoribus institutæ: non tam ab
hominibus sunt q̄ à deo, illas per homines decernēte. Quod etiam
præclate testat̄ sanctus Maximus, in quodam sermone de ieiunio
quadragesimæ: dicens. Sacraꝝ literaꝝ exēpla protulimus: quibus
approbaremus hunc quadragenariū numerum nō esse ab homi-
nibus cōstitutum, sed diuinitus consecratum: nec terrena cogitatio-
ne iniatum, sed cælesti maiestate præceptū. Et paulo post de eo-
dē loquens ieiunio: subnectit. Hæc autem non tā sacerdotū præ-
cepta:

Exodi 16.

Maximus.

LIBER PRIMVS

cepta: quã dei sunt. atq; ideo qui ea spernit: non sacerdotẽ spernit, sed **Christum**; qui in suo loquitur sacerdote. hæc ille. **Quod** autẽ hic facer author de uno dicit instituto ecclesiastico, obseruantia sci licet quadragesimã: de cæteris omnibus itidẽ statutis ecclesię & pceptis est consimili ratione dicendum. q; ipsa uidelicet non tam sacerdotum præcepta: q; dei sunt. & proinde qui ea spernit: nõ sacerdotem spernit, sed deũ qui in suo loquitur sacerdote. ¶ **Octaua ratio.** In Deuteronomio etiam legitur dominus dixisse ad **Moysem**. **Deutero. 21** Si genuerit homo filium contumacẽ & proteruũ, qui nõ audiat patris ac matris imperium, & coercitus obedire cõtempserit: apprehendent eum & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portã iudicij, dicentq; ad eos. **Filius noster iste, proteruus & cõtumax est, monita nostra audire contemnit: comestationibus uacat & luxuriã, atq; cõuiuijs. lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur: ut auferatis malũ de medio uestri, & uniuersus Israel audiẽs pertimescat.** hæc ibi. Sed nõne patres nostri spirituales: sunt supremi ecclesiã pastores, & illius tractantes gubernacula? **Nonne & mater nostra secundũ spiritum, est sancta ecclesia: quã nos Christo ex aqua & spiritu sancto regenerauit, & ex filijs irã reddidit filios gratiã: Qui igitur cum Lutero, ecclesiã præcepta & orthodoxoꝝ patrũ ridẽt ac floccipendunt: astruentes nos impune ieiunia quã uis soluere posse: & feria sexta carnibus uesci, q; item nõ possit uniuersalis ecclesia non suis cõstitutioibus alligare ad aliquid: cuius transgressio ingerat nobis letale crimen. illi inquam, nonne filij sunt proterui & contumaces: nolentes audire præcepta parentum? Nõne & nõdem merito dicuntur uacare comestationibus & cõuiuijs: qd alios ad illa, loca ieiuniorũ & abstinentiã, suis pestiferis suasionibus inducunt: De quibus quidem filijs, ipsa mater ecclesia merito potest querula uoce dicere id: quod est apud **Esaiam**. **Esaiã. 1.** Filios enutriui & exaltaui: ipsi autẽ spreuerũt me. **Quã** igitur eos manet pœna: & quo digni sunt supplicio? Sane graui criminatione sunt accusandi coram maioribus natu ecclesiã: & nisi resipiscant, pro suoꝝ scelerum qualitate iuste plectendi. **Quod** si id supplicij non inferat eis humanum iudicium: nihilo secius ob hanc proteruiam suam, dirã animę mortem incurrunt mentisque obdurationem, per mortem corporis & lapides, in ueteri lege filio proteruo inferri iussos: apta cõcinnitate**

VIII
Deutero. 21

Esaiã. 1.

concinntate & congrua similitudine significatam.

¶ Alijs insuper rationibus, uim obligatoriam constitu-
tionum ecclesiasticarum, qua fideles constringunt &
coarctant comprobari.

Cap. XII

Vpra dictis adiungendæ sunt & aliæ rationes: quæ
stabiliant ac suffulciant ecclesiasticarum legum au-
thoritatem & pondus, sitque hæc suo ordine nona.

¶ Et uerbo & exemplo suo docuit Christus domi-
nus & legifer noster: reuitandum esse scandalū pro-
ximorum, & ne coram cæco (ut ait scriptura) ponamus offendicu-
lum: ne ue errare faciamus cæcum in uia. Verbo quidem: cum ait.

VIII

Leuiti. 19.

Matth. 18.

Matth. 17

1. Corin. 9.

Lucæ. 2.

Væ mundo à scandalis: & uæ homini per quem scandalum ue-
nit. Et rursum. Cauete ne scandalizetis unum ex his pusillis: qui in
me credūt. Exemplo uero: cum exactoribus tributorum soluit di-
drachma (quamuis liber esset à pendendo tributo) ne scandaliza-
ret eos. Cuius imitator sedulus, beatus Paulus in suis epistolis sum-
mopere admonet, esse cauendum ab inferendo cuiquam scanda-
lo; dicens inter cætera. Si esca scandalizat fratrem meum: nō mā-
ducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Et
merito quidem, nam ex recta charitatis lege obstringimur ad con-
sulendum saluti fratris: sicut & nostræ. quare eodem obligamur
uinculo ad omnia quoque propulsanda: quæ possunt obstaculum
præbere saluti proximi nostri, inter quæ: potissimum collocatur
scandalum. Sed & sacratissima uirgo Maria, uirtutum omniū cla-
rissimum exemplar & promptuarium, nonne legem purificatio-
nis à Moysè latam, cui tamen non erat subiecta) ad unguem im-
plere uoluit: ne illam contemnere uideretur, & ne quempiam scā-
dalizaret? At uero si quis palàm præuaticaretur ecclesiasticas or-
dinationes, sancte ac probe institutas & multis ante seculis hæc-
te nus obseruatas: hoc suo opere quàm plurimis inferret scandalum.
induceretque suo exemplo ad effrenatam legum ecclesiasticarū
solutionem. simulq; & in hanc eos perpelleret existimationem:
quod non sint magni pendenda sanctionum ecclesiasticarum de-
creta, sed pro arbitrio cuiusque aut admittenda aut refutanda.
Quis igitur hunc non censuerit infandi sceleris esse reū: aut eter-
næ mortis iudicio obnoxium? ¶ Porro admittit Lutherus in suo

g de liber-

LIBER PRIMVS

de libertate Christiana (quem impugnamus) libro, propter euitandum proximi scandalum obseruanda esse ecclesie instituta: adducens nonnulla ex ijs quae huic inseruimus rationi exempla, ad id comprobandum. quemadmodum ex dictis eius, in secundo huius libri capite citatis: liquido constat. Et id quidem: recte sentit & affirmat. Verum huic melli letiferum immiscet uenenum: cum simul astruit, duntaxat propter eam causam ut puta euitationem scandali in proximo, custodienda esse praecipua ecclesiae. & ubi non subest scandalum periculum, ut in secreto loco semotisq; arbitris: impune ecclesiastica statuta uiolari posse, quod certe prorsus est abnuendum. Nempe ubi nulla daretur scandalum occasio: quonia claculum id fieret, & non esset etiam interueniens contemptus ecclesiae rectorumq; eius; sed sola concupiscentia carnis, in pellēs quempiam ad māducādas carnes feria sexta, aut ad soluendum ieiunium ab ecclesia praecipuum: talis indulgens animo suo, & recta rōne reiecta obsequēs suae cupiditati, committeret letale crimen: ob hanc potissimum causam, quonia non obedit legibus sacris ecclesie iam olim constitutis & diuturno approbatis usu, sicut deberet. & eo ipso etiā

X deo est inobediens: quemadmodum supra dictum est. ¶ Decima ratio. Magnae auctoritatis ac efficaciae ad obligandum, est consuetudo ecclesiastica & usus: multo tempore obseruatus. Cum enim annexum sibi habeat ex diuturnitate obseruationis publicum populi totius consensum: uigorem ac uim legis obtinere haud abre creditur. Quod cum multiplici sanctorum patrum auctoritate comprobari possit: in praesentia tamen unico probatissimi auctoritatis testimonio contenti erimus, beati scilicet patris Augustini: ita scribentis ad Casulanum presbyterum, quod & in undecima distinctione libri Decretorum, capite, in ijs rebus, adducitur. In ijs rebus (inquit) de quibus nil certi itatuit diuina scriptura: mos populi dei & instituta maiorum, pro lege tenenda sunt. Et sicut praeuaricatores diuinarum legum: ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum, coercendi sunt, haec Augustinus. Sed quis ambigat: diuinarum legum praeuaricatores incurtere moriferam noxam, aeternaeq; damnationi subiacere: Igitur & laudabilium consuetudinum ab ecclesia iam diutius obseruatarum transgressores: ex praedicta Augustini sententia in eandem incidunt damnationem. Quod

Augustinus.

Quo circa si quis honestæ approbatæq; cōsuetudini ecclesiasticas obseruationes cōcernenti, opibus cōtradicit: grauis culpæ se uinculo cōstringit. De creta igitur synodalia & antiquor; patrū, uniuersalis ecclesiæ statum dirigentia, diuturnoq; usu iam corroborata: cui que seruāda sunt diligētius, & ad opus accommodanda. Quod & beatus attestatur Hieronymus in epistola ad Luciniū **Bethicū:** *Hieronymus* his uerbis. Traditiōes ecclesiasticæ præsertim q̄ fidei nō officiūt, ita obseruadæ sunt: ut à maioribus sunt traditæ, nec alior; (ut prisco rū) consuetudines: alior; cōtrario more sunt subuertēdæ. hæc ibi. Demū beatus Paul⁹ quātū authoritatis deferēdū est ecclesiasticæ cōsuetudini: haud obscure declarat in prima ad Corinthios epistola. ubi postq̄ dixit indecor; eē uiro, si comā nutriat: mulieri uero, idē nō eē indecor; subiūgit. Siquis aut uidet cōtentiosus eē: nos talē cōsuetudinē nō habem⁹: neq; ecclesia dei. Ecce cōtētioso & sentētia ante prolata euertere molietī, nihil aliud obicit Paulus: q̄ ecclesiæ dei cōsuetudinē, tanq̄ maximū pōdus & momentū, ad aliquid in ijs quæ ad mores spectant agendū, habentē: ut & uere habet, & habere est existimāda. Ceterū ut ex pluriū testimonio maius accipiat robur, quod hæc ratio proponit: accedat supra dictis & Honorij tertij summi pōtificis authoritas, scribentis capitulo Parisiensis (quæadmodum recenset primus epistolarum decretalium liber: titulo de consuetudine, cap: cum consuetudinis) in hūc modū. Cū consuetudinis, usulq; longæui non sit leuis authoritas, & plerunq; discordiam pariant nouitates: authoritate uobis præsentium inhi- *Honorius* *tertius.* bebimus, ne absq; episcopi uestri cōsensu immutetis ecclesiæ uestre cōstitutiones & consuetudines approbatas. uel nouas etiā inducatis, si quas forte fecistis: irritas decernentes: hæc ille. Quod si unius ecclesiæ particularis instituta & mores diutino approbatos usu: tāta seueritate, phibet summus ecclesiæ p̄ses immutari atq; rescindi. quāto maiore ratiōe putādū est, & uniuersalis ecclesiæ cōsuetudines publico roboratas toti⁹ populi & antiq̄ cōsensu: nequaq; infringi debere. Et si in unica ecclesia ut Parisiensis, subueat ipse supremus ecclesiæ pastor, nouitates posse discordias parere & dissidia inter illius ecclesiæ sacerdotes, ministros & populū: nōne multo amplius formidādū est, ne id locum habeat in catholica & quæ per totū orbem Christianū extenditur ecclesia: quod nouitates scilicet que

LIBER PRIMVS

ex antiquarum consuetudinum immutatione inducerentur; multarū discordiarū atq; dissensionū in toto populo Christiano materiā atq; seminaria suggerant necnō subministrēt; Demū si probe recteq; legē prescribit illi canonicorū collegio ad quod literas dat, idē summus pontifex: non esse permutandas illius ecclesiæ uetustas consuetudines, aut illis abrogatis nouas sine episcopi sui cōsensu inducendas; quanto magis hæc cuiq; definita debet lex intelligi q; non queat pro suo arbitratu aut rescindere antiquas totius ecclesiæ cōsuetudines, aut nouas inuehere; quandoquidē ea auctoritas abrogandi leges antiquas, aut nouas cōstituendi: nō ex unius priuati hominis nutu pendeat & arbitrio: sed ad totā ecclesiā generaleq; cōcilium legitime coactū pro re tā ardua tantāq; mole sit recurrendū, illiusq; standū sententiæ. Demū ut ad beatū Augustinū (unde in huiusce rationis decimæ cōprobationibus, sumptimus exordiū) quasi circulo quodā circūacto relabamur: idē grauissim⁹ author in cōpluribus suorū scriptorū locis eandē multifariā approbat sententiā. Et præsertim cū ita scribit ad Ianuariū. **S**i quid por bē frequentat ecclesia: quin ita faciendū sit disputare, insolentissimā insanīæ est. Hæc ibi. Quæ igit est insanīa: nō solū disputare, sit ne ita faciendum, sed & uerbis & scriptis anniti ad persuadendum omnibus, quod secus est faciendū; nonne hæc longe insolentior est animi uesania? Idē quoq; in libro contra Manichæos, Palā est (ingit) quā in re dubia, ad fidē & certitudinē ualeat autoritas ecclesiæ, hæc ille. Quanto igit amplius eadē ualet in re penitus certa: & diuturno usu longinquiq; tēporis consolidata: ut non debeat eam quisq; in quæstionē trahere: aut quod abolenda sit, cōtendere. Demū idē eximius doctor contra Faustū decertans: ait. Vides in hac re, quid ecclesiæ catholicæ ualeat autoritas: quæ ab ipsis fundatissimis apostolorū sedibus usq; ad hodiernū diē, succedentiū sibi met episcoporū serie & tot populorū consensione firmat. Postremum in epistola ad Hieronymū: idē scribit. Contra ecclesiæ fundatissimū morē: nemo sentiat. Verū ne plus æquo uidear inculcare testimonia, potissimū in re tā aperta, quæ uel sine testimonijs ultro suscipi debeat: uerbū non amplius addā. ¶ Undecima ratio. In ciuili gubernatione reipublicæ: curia iudiciaria (ut Parisiensis senat⁹) potestātē habet condendi nouas constitutiones; ad tranquillitatē & ut

Augustinus.

XI.

& utilitatem totius cōmunitatis attinentes, cum adiecta expressio
 ne pœnæ quod illarū sanctionum præuaricator morte mulctabit,
 extremoque afficietur supplicio, quoniã huiusmodi auctoritatē con
 stituendi tales leges, accepit ipsa curia senatoria à regia maiestate: à
 qua primū est instituta. **Exempli gratia.** ob legitimas causas ad id
 impellentes: suprema iustitiæ Gallicanæ curia apud Lutetiã Pari
 siorū consistens, recte possit huiusmodi decernere legē. **Nullus** in
 tempesta nocte accinctus gladio diuagetur in tenebris per plateas
 ciuitatis: alioqui capitis subibit periculū. **Aut** etiã talem statuere
 sanctionem. **Nemo** in curiæ senatoriæ septis & claustris eximat
 gladiū in altē: ut eum adoriatur. alioqui præsentēs dabit pœnas:
 & furcæ appendetur. **Ergo** consimili ratione in ecclesiastico statu
 possunt, qui res præsumptuæ, rationabili occurrente causã cō
 dere regulas: ad honestatē uitæ, utilitatē ecclesiæ, salutēq; animarū
 facientes, cum adiuncta declaratione pœnæ in præuaricatores: q̄
 contrahēt peccati mortalis labē perpetuæq; mortis reatū. **Possunt**
 inquam: nō à se ipsis habita, sed à deo solū accepta potestate, qui cō
 stituit eos suæ ecclesiæ gubernatores ac antistites: & ergo potesta
 tem etiã illis tradidit ea ordinandi, quæ directioni ecclesiæ necessa
 ria censent & utilia. **Absurdū** nēpe id uideri debet, ecclesiasticæ rei
 summā gerentes auctoritatē, minus habere facultatis ad cōstituen
 das regulas ac leges suæ administrationi accōmodas, pœnãq; defi
 niendā earū: transgressorib; q̄ habeant ciuilib; reipub. rectores ad de
 cernendas leges nouas pro ciuitatū moderatione, designandãq; in
 earū transgressores pœnã. ¶ **Duodecima ratio & postrema.** **Expe** XII.
dit in omni republica leges ipsas cōstituere, nō nudas & sine suppli
 cii quod subibunt uiolatores earū, determinatione: qm̄ hoc pacto
 non incuterent metū peruersis, sed nihili fierent, q̄ liceret eas impu
 ne transgredi. **Et** ita periret omnis earū maiestas, auctoritas & ui
 gor: neq; diurnitatē haberēt aut stabilitatē leges illę, sed quasi suc
 cisis neruis euestigio collaberent, irentq; pessum. **Ne**cessē est itaq;
 legibus ipsis cū condunt, adijcere pœnas præuaricatoribus infligē
 das: ad imitationē lationis diuinarū legū in sacris literis expressarū,
 cū certa pœnarū definitione, ut illis deterreant à malitia cōerceant
 turq; prauī, & si non uirtutis amore: saltē oderint peccare mali for
 midine pœnæ, ut ait **Horatius**. **Huiusmodi** autē pœna, debet esse **Horatius.**

LIBER PRIMVS

accommoda & respondēs ipsi cōditioni repub. in qua decernitur. **V**t qm̄ respublica ciuiliſ ordinatur ad uitā hanc tēporalē cū tranquillitate degendam: leges eius in grauibus delictis recte decernūt pœnā transgressoribus, uitæ corporalis ablationē & obrūcationē. **E**t qm̄ ecclesiastica respublica potissimū tēdit & refert ad uitā animæ perpetuā, salutēq; æternā: leges eius faciendū aliquid aut euitandū statuēt apte & cōgrue definiunt præuaricatoribus earū, pœnā illi oppositā fini: scilicet peccati mortalis (quod animæ uitam aufert) noxā, aut æternæ mortis occasionē. **N**ō quidē: ut illā pœnā incurrant aliqui, & cadant in laqueū mortis. sed ut illius grauitate deterriti, diligētius legē positā obseruēt: & ita constitutā euadant pœnā, neq; incidant in eādē. **Q**uis igitur ex reipublicæ ciuiliſ qualitate, non p̄spicit in ecclesiasticis legibus congruētissime legitimāq; ratione adijci hanc pœnā, sed in grauibus solū & arduis rebus: q; præuaricatores earū aut mortifera; contrahēt crimē, aut perpetuā incurrent damnationē: **F**acessat ergo **L**utherus cū suis affectatoribus: oblatrans ecclesiæ supremos antistites ac patres orthodoxos nequāq; ius habere cōdēdi leges ecclesiasticas, neq; decernēdi pœnas earū transgressoribus. **A**d quod amplius confutandū: adijciuntur & nonnullæ aliæ rationes, in uicesimoquarto huius libri capite.

¶ **C**hristum non omnia in euāgelio præcepta ad ecclesiæ catholicæ statum conferētia: particulatim expressisse. **Cap. XIII.**

Nunc uero reliquū est cauillatorijs argutis eorū obuiare qui putāt sacrosanctis synodis & ecclesiæ primoribus nullā adesse authoritatē decernēdi regulas aliquas aut sanctiones, populi Christiani obligatorias. Quæ quidē non ex illo de libertate Christiana opusculo **L**utherano (quod euertere molimur) de præptæ sunt (quoniā nullæ ferme illic rationes adducuntur: ad stabiliendum rē propositā) sed ex alijs: qui in uerba **L**utheri iurasse uidentur, & ei⁹
 1. sequuntur castra. **H**i igitur: primo sic insistant. **C**hristus antique legis præcepta & decalogum, in euāgelio seruari præcepit. **S**i uis
Matth. 19. (inquit) ad uitā ingredi: serua mādata. **E**t rursus, hoc fac: & uiues.
Lucæ 10. **E**adem quoq; præcepta recte interpretatus est, & ampliori declaratione explicuit **M**athæi quinto capite, & alijs locis. neq; ulla aliā adiecit

adiicit diuina præcepta: sed consilia tantū & monita perfectionis in euangelio superaddidit. Similiter & apostolos suos misit **Christus** predicare euāgeliū uniuerso orbi: & docere cunctas gentes dicēs. **Euntes** prædicare euāgeliū omni creaturæ. **Et iterū.** Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauimus uobis. **Quod** & apostoli fideliter sunt executi: neq; addiderunt noua præcepta obligatoria extra euāgeliū. **Quæ** noua mandata si fuissent ad salutē necessaria: ipse dominus noster (qui æterna est patris sapientia) addidisset utiq; per seipsum illa: aut p apostolos spiritu sancto illustratos ea mundo promulgasset, quod tamen nō legit fuisse factitatū. **Non** habent igitur generalia concilia nec ecclesiæ præsidēs ullā auctoritatē: postea superaddēdi noua præcepta obligatoria. ¶ **Ve**z adhibēda est his responsio, q; **Christus** infirmitatis apostolorū ac imbecillæ capacitatis conscius anteq̄ induerēt uirtute ex alto: noluit ea oīa quæ ad futurā ecclīæ gubernationē erant necessaria, explicare, qua necdū erant oīm eorū capaces: quæ admodū ipse cōtestat⁹ est eis dicēs. **Adhuc** mltā habeo uobis dicere: sed nō potestis portare mō. **Cū** aut uenerit ille spūs ueritatis: docebit uos omnē ueritatē. **Sed** cōpluſcula ad directionē ecclīe p̄tinētia p̄cepta in euāgelio nō expressa, postea p suos explicuit ap̄los: ut ante est dictū. **Multi** etiā p eorū successores: magisterio & inspiratione spūs sancti, prout ipse æterna sua sapiētia nouit ip̄i ecclīe suæ utili⁹ expedire. **Et** ergo posterioribus nouæ legis seculis nōnulla curauit instituēda: q̄ prius nō reuelauerat, nec ordinauerat institui debere. qm̄ posteriore t̄pis decursu: expediēs erat illud institui in ecclesia. in priore ŷo: nō ita id cōgruebat nec expediebat. ¶ **Quæ** admodū & in ueteri lege p diuersas tēporū successiōes: diuersa suo pp̄lo dedit instituta, nō aut oīa: uno eodēq; tēpore. **Quippe** t̄pe **Abraæ** primū cōstituit dñs præceptū de circūcisiōe: & nō in anteriore tēpore, neq; p̄cedēte annoz curriculo. & tēpore **Moyſi** instituit dñs agnū paschalē quotannis manducandum, celebrandūq; phasē: & non prius atq; per **Moysem** diuersis etiā annoz interuallis uaria ædidit præcepta, ad dei cultū aut exercenda iudicia in populo, cōducētia: & nō oīa uno eodēq; temporis articulo. **Cō**similiter in antiqui decursu testamētī posteriorib⁹ secundū tēporis seriē patribus aliqua

Marci. 16.
Marth. 28.

II.

Ioan. 16.

III.

Gene. 17.

Exod. 12.

aliqua

LIBER PRIMVS

aliqua mysteria clarius reuelata sunt: quã priorib⁹. Vt **Abraę** insi-
 nuata sunt diuinitus nonnulla fidei sacramenta: que maiores illius
 latuerunt quẽ admodũ superbeatę trinitatis arcanũ. Et **Moyfi** q̃
 dam apertius reserata: quã **Abraę**. Et demũ ipsi **Dauid** eximio p
 phetę, aliqua lymphidius & detectius reclusa: quã antiquioribus pa-
 tribus, ut in psalmo uere dicat de seipso. Super fenēs intellexi: & su-
 per omnes docentes me intellexi. ¶ Nec minus in legis euāgelicę
 tpe, quãtũ ad ea q̃ orthodoxę fidei respiciũt declarationem: diuer-
 sa etiã fuerũt temporũ interualla, quibus explicata sunt manifesti
 us catholicę fidei mysteria in concilijs generalibus, & non omnia
 uno eodemq; tempore sunt per spiritũ sanctũ omnino aperte &
 æqualiter elucidata, quoniam id nõ expediebat: neq; occurbat
 occasio. Quippe in synodo **Nicena**, determinata est dilucidius cõ-
 tra **Arrium**: cõsubstãtialis ac coeterna filij dei cũ patre diuinitas.
 Postea in cõcilio **Cõstantinopolitano** declarata est apertius per or-
 thodoxorum patrum sententiã, contra **Macedoniũ**, spiritus san-
 cti deitas: eademq; cũ patre ac filio natura, potestas, & authoritas.
 Deinde in cõcilio **Ephesino** clarius definita est synodali authorita-
 te uera **Christi** dei & hominis deitas, atq; secũdum diuinitatẽ eter-
 nitas: contra **Nestorium** & eius impios astipulatores. Post hæc ue-
 ro in cõcilio **Calcedonensi**, manifestius explicata est duarũ in **Chri-
 sto** naturarũ diuinę & humanę ueritas: cõtra **Eutichium**, inducẽ
 tem geminã in ipso naturę cõfusionem. Et ita in cæteris concilijs
 subsequentibus & diuerso celebratis tpe: alia & alia sacrosanctę fi-
 dei mysteria fuerunt, hæc quidem prius: illa uero posterius, decla-
 rata patetius, prout importuna hæreticorum improbitas, ad sui cõ-
 demnationẽ impellens ecclesiam: exposcebat. Hęc autẽ supra di-
 cta, per sacrosanctam ecclesiam ita sunt palãm definita: non quidẽ
 quoniam prius fuerint apud orthodoxos patres dubia aut ambi-
 gua: cum ea ipsa à principio nascẽtis ecclesię: & certa penitus ha-
 bita sint & indubitata. Sed detectius expressa fuere, suo quodq; tẽ-
 pore: ad retũdẽdã hæreticorũ peruiciã. Demum necdum inte-
 gro transacto seculo, cẽtenarioq; annorũ curriculo: in synodo **Basi-
 liensi**, publica ecclesię sententiã, asserta est immaculata puritas cõ-
 ceptionis semper sanctę uirginis **Marię** matris dei. Ita plane eorũ
 quę ad mores & actiones pertinet **Christianismi**, aliqua prius sunt
in

Gene. 18

Psal. 118

III.

Concilium
Nicenum.

Constantino-
politano.
Ephesinum

Calcedonẽse

Basiliense

in ecclesia sancta ordinata: ut pote tēpore apostolorū & apostolico rū uitorū, secundū ordinē diuinæ sapientiæ. Alia uero: longo post interuallo, succedentēq; multo posterius tēpore. quēadmodū spiritus sanctus, qui omnium est artifex, omnia p̄spiciēs, omnia cognoscēs: ipsi ecclesiæ (cui semper assistit director) nouit cōmodius expedire. ¶ Ex his itaq; ad ea quæ hæc prima proponit obiectio: aperta patet responsio. Admittēda siquidē sunt omnia, quæ in ea assumunt: hoc uno excepto quod adducit, apostolos extra euangeliū & ultra illud, nulla adiecisse præcepta obligatoria. id enim superioribus locis ostēsum est: longe à ueritate alienum esse. Negādū est tamē, quod in hac aduersariorū ratiōe colligitur: & ipsa pariter cōsecutio, improbāda. Est enim inualida prorsus: hæc ratiocinatio. Christus in euangelio non dedit aperte hoc præceptum: exempli gratia, de ieiunio quadagesimæ aut quatuor temporum. ergo illud non est obseruandū. Similiter & ista: penitus consimilis priori. Apostoli non constituerūt nec explicuerunt tale præceptū: ut de audiēda missa diebus festis, de confessione peccatorū faciēda in festo paschæ, aut recipienda tunc sacrosancta eucharistia. ergo illud nō est obseruādum ea distinctione: ut transgressio eius efficiat hominē peccati mortalis reum. Quoniā per locū ab auctoritate inepra sumitur argumētatio: inficiatoriam illationē contexens ex assumpta propositione negatiua. Insuper quod nō explicuit Christus manifeste: partim apostoli, & partim eorum expresserunt (Christo semper authore præcipuo) successores. Ita quod aperte nō de clararunt suis traditionibus apostoli: instituerūt illud posterioꝝ, & subsequētibus apostolica tēpora seculis ecclesiæ primates. accepta, ut id agerēt sanctionesq; nouas statuerēt, à Christo potestate: qui uoluit longa tēporū successione & paulatim suā ecclesiā talibꝝ præceptis roborari & muniti.

¶ Quāuis euāgeliū, ad salutē sit sufficiēs: non tamē omnia in eo aperte ac particulatim cōtineri, quæ nobis ad cōsequēdā salutem æternā sunt necessaria. **Cap. XIII.**

Secunda aduersariorū obiectio. Lex euāgelica siue euāgeliū: est ueritas cōsummata & sufficiēs ad salutem. Ipsa quoq; perfectū est exemplar & regula uitæ: continens omnia quæ necessaria sunt homini ut

h saluus

V

Cap. 3. & 4.

LIBER PRIMVS

saluus fiat. Regula inquam immutabilis, quam qui sequitur: ambulat in luce, qui uero ab ea deflectit iter, aut superaddit illi humanas adinventiones: in tenebris ambulat. Non igitur potest synodus patrum aut pontificum autoritas, ultra ea quam in euangelio expressa sunt, noua condere precepta: quorum transgressio tam graui poenae subigat hominem. Nam & superuacua censi debent illa, minimeque necessaria: & propter Christi intentionem constituta, cum ipse solus ad illa nos obligare intendit, quod manifeste in euangelio expressit. ¶ Responso. Sufficiens quidem est euangelium Christi ad bene beatumque uiuendum: & precepta quae continent sufficientia ad salutem. sed non omnia particulatim ac peculiariter in eo explicatur: quae facienda nobis sunt ut salutem consequamur. Continetur sane multa precepta, immo omnia quae postea sunt expresse superaddita: in his duobus preceptis euangelicis. Audire debent omnes ecclesiae: alioqui a caeterorum communioue sequestrati sunt. Quae dicunt praelati ecclesiastici: facienda sunt. alioquin in illis spernit deus: si contemnant. Verum tamen ad fidelium salutem expediebat, ea quae non fuerant in euangelio expressa: sensim & pedetentim successioneque quadam temporis, per traditiones apostolorum, per sacrosanctas synodos, atque per constitutiones ecclesiasticas, modo obligatorio exprimere: ut commodius fieri a nobis queant. ¶

II
 simili plane modo, ueteris legis precepta quae continent decalogum: sufficientia quidem erant ad salutem. Non tamen idcirco superflua censi debet eorum clarior explicatio & recta interpretatio: quae Matthaei quinto cap. assignat, quin immo illa etiam ad salutem est necessaria & utilis. Sic & duobus preceptis charitatis, de diligendo inquam super omnia deo, & proximo propter deum: sufficientia sunt ad salutem assequendam, quoniam in illis duobus mandatis tota lex pedet & propheta. Sed nunquid ea ob rem superuacua dicenda sunt decem precepta decalogi: exprimentia illorum duorum mandatorum sensum ac clarioris intelligentiam, aut minus ad salutem necessaria: Nequaquam profecto. Nam & haec, uoluntibus ad uitam ingredi obseruanda sunt: & complicantur in illorum duorum preceptorum sinu. Haud secus & quae continent sacrum euangelium: sufficientia quidem sunt ad salutem. Verum indigent latiore explicatione & expressione nonnullorum: quae

Mat. 18.
 Mat. 23.
 Luca. 19

Mat. 5.

Mat. 22.

III
 suppressa inibi delitescunt & abstrusa sunt. ¶ Huiusmodi autem explanatio & superadiectio, facta est per traditiones apostolicas: & sacrorum conciliorum instituta. Quae nequaquam appellari debent adinventiones humanae: ut contumelioso nomine ea uocat Lutherus

therus, & qui suæ adhærent factioni. Quoniam non humano sensu aut arbitratu tantum, sunt ordinata: sed suggerente spiritu sancto. Nec pure & solum humana sunt statuta: quoniam non solum in nituntur rationi naturali, ut leges ciuiles: neq; in solo illius lumine sunt condita. sed ex sacrarū literarū canone & inibi expressis recto ratiocinio subinde deducuntur. & idcirco diuinorum p̄ceptorū aliquid quoquo modo p̄cipiant, neq; ab eorum conditione sunt omnino (quātum ad obligādi uim) aliena. Neque eadem ecclesiæ p̄cepta, sacro euangelio sunt cōtraria: immo quā maxime cōformia, & ad pleniorē eius obseruationē plurimū faciētia. Demū nec ipsa sunt p̄ter Christi intētionē: ut assumit hæc obiectio. sed ab eo magno opere approbata: eiusq; directiōe & p̄sidio instituta primum, & hactenus usū nō intermisso obseruata, & ad finem usq; seculi illabefacta futura. ¶ Tertia obiectio. Apostoli in quibus Christus & spiritus sanctus loquebatur: potuerūt quidē diuina p̄cepta interpretari, suisq; determinare circūstantijs, & ubi opuserat noua sup addere p̄cepta: & alia ad directionem ecclesiæ faciētia constitutere. Alij uero qui apostolica tempora secuti sunt pastores ecclesiarum: nō eā habuerūt spiritus sancti exuberātiā neq; uitæ sanctitātē sicut apostoli: sed ab illa uirtutū excellētia multū degenerarūt. Quare nec illis ita Christus astitisse nec spiritus sanctus astitisse credēdus est: neq; illorū direxisse cōcilia, aut decreta ordinasse. Quin immo nec eiusdem fuisse authoritatis cum primis illis patribus, nec potestatis in administratione rerū ecclesiasticarū uident, propter magnā ab eis morū discrepātiā. Nō habuerūt igit̄ saltē hi posteriores: ius & facultatem ordinādi cōstitutiones ecclesiasticas. ¶ Respōsio. Admissis omnibus quæ hic assumūtur: negādum est id omne quod colligit & inferit. Quia sicut in locū beati Petri successerūt alij, suo quisq; tēpore summi p̄sides, parē cū illo potestātē sortiti: ita in locū apostolorū successerūt ecclesiarū episcopi, eādē habentes docēdi ac regēdi gregem dominicū cū illis authoritatem. quæ admodū p̄hibet Anacletus, sancto Clementi in supremi pontificatus moderatiōe, p̄xime succedēs, apostolisq; p̄pemo dū coæuus, in eo decreto: quod adducit auctor libri decretorū: uice sima prima distinctione, cap. in nouo testamento. Et quis in posterioribus ecclesiæ p̄latis minor sit sanctitatis ac doctrinæ p̄stantia,

v

vi

Anacletus.

LIBER PRIMVS

ria, ac spiritus sancti gratia quae in apostolis: id tamen nullatenus derogat illorum dignitati administratoriae & auctoritati gubernandae ecclesiae. Quonia[m] haec potestas nequaquam consistit nec fundatur in sanctitate uitae, eminentia doctrinae aut spiritus sancti exuberantia: sed in accepta episcopali iurisdictione atque pontificali ordine & gradu. quandoquidem non minore[m] habet potestatem pontificiam malus: quae bonus episcopus. Et Caiphas prophetauit, non quia bonus erat: sed quonia[m] pontifex anni illius. Cum igitur posterius ecclesiae rectores aequalis sint potestatis quantum ad ecclesiae regimen cum apostolis, quamuis nec apostoli sunt nec prophetae: etiam aequaliter habent auctoritatem instituendi noua praecipua ad populi Christiani gubernationem sicut apostoli, atque ita obligandi subditos suis institutis ad hanc obediendi districtione[m]: ut transgressores ea declarent obnoxii culpa[m] mortali, reddanturque rei damnationis aeternae, sicut illi primi patres. neque recipiendum illud est unquam, quod affert praesens obiectio: nec Christum nec spiritum sanctum affuisse posterioribus illis ecclesiae pastoribus nec hodiernis adesse, in istis quae ad totius reipublicae Christianae & ecclesiasticae pertinent gubernationem: sicut astitit apostolis. Quoniam nunquam defuit ipse super bonus spiritus, neque defuturus est unquam directio[n]i ecclesiae catholicae. Non enim abbreviata est manus domini: ut saluare nequeat. Alioquin iam olim destituta esset ecclesia sponsa Christi, directione spiritus sancti: & amplius ab eo non gubernaretur. Destituta itidem esset praesentia & praesidio Christi dilectissimi sponsi sui: qui pollicitus fuerat se illi affuturus omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. quod omnino impium est sentire: ac profusum absurdum.

VII. ¶ Sed dicant uelim, qui haec obiectant: nunquid legis euangelicae tempus, & gratiae per Iesum Christum factae: ad tempora tantum apostolorum extentum est. & cum eorum felicitate ex hoc mundo transitu consummatum ac finitum? Nunquid & sacramentorum ad curandos animarum nostrarum morbos a Christo institutorum uis & efficacia, in solis id saeculum quo hic agebant apostoli, est indulta a deo: & non in ulterius temporis curriculum? Quod si (ut debet) non admittat, sed fateantur etiam ad nostrum usque saeculum gratiam euangelicam legis & sacramentorum antidotum protendi, quinimmo secundum Christi promissionem, ad finem usque saeculi extendendum: quare consimili ratione non fatebuntur constituendorum pro utilitate ecclesiae decretorum auctoritatem, per totum

rum euangelicæ legis decursum & hac itidē tēpestate & ad finem usq; mundi penes ecclesiæ principes illabefactā manere; cū hæc sit indiuiduo nexu atq; perpetuo, ecclesiæ orthodoxæ coniūcta: neq; ab ea diuellatur unq; sed continuo cū ea defluxu cōsistat. Siquidem apostolis & eorū nomine præcipuis ecclesiæ suæ sanctæ rectoribus promisit Christus se datūq; spiritū sanctū: ut maneret cū eis in æternū, non aut per certa tēporū interualla, quib⁹ exactis; auferretur ab ecclesia spiritus sanctus, neq; ei amplius assisteret.

¶ Veteris legis cærimonias, ab apostolis aboleri iussas: nō aut sanctiones sacras, in nouo testamento ad integriorē euangelij obseruationē ordinatas. Cap. XV.

Varta aduersarioꝝ obiectio. Apostoli in suo cōcilio (qđ actūū decimo quinto capite describit) cōgregati: noluerunt humeros fratrū præceptis grauib⁹ onerare. Et beatus Paulus in suis epistolis passim libertatē prædicat: in lege euangelica (quæ lex est p̄tæ libertatis) amplectendā. proinde cærimonias & traditiones pat uifacit; ac seruitutē abijcit hominū. Immo & Christus: iugum suæ legis appellat suauē. quod, ne premerent apostoli maiore pondere: non ausi sunt noua adiungere præcepta ad ea quæ Christus expresserat, qui tamen sapientiores erant & spiritu sancto pleniore: q̄ eorum posteri & successores in ecclesiæ gubernatione. Quomodo igitur id recte attentabunt præfules ecclesiæ ipsi tempore posteriores, uirtutēq; & sapiētia inferiores? ¶ Respōsio. In cōcilio illo citato noluerūt qđ apostoli imponere fratrib⁹, ex gētilitate ad Christum conuersis iugum legalium cærimonarum, & Mosaicæ legis obseruantias. Eisdem quoq; & Paulus in suis epistolis merito refutat: libertatem ab illis prædicat, seruitutēq; rituum illorum ueterum summopere damnat. Demum suæ legis iugum, suauē astruit & leue Christus dominus noster: quia nequaquā grauatū onere Mosaicarum obseruationum, à ueteri lege nos liberat. Neq; etiam pastores ecclesiastici iugum ueteris legis & eius cærimonias iā olim abolitas, possent humeris suorū subditorum imponere: neq; illud etiam attentant. Ex hoc tamen nequaquam conficere quisq; recte queat: qđ non possint ipsi proceres ecclesiæ noua constituere præcepta, non quidem ad ueteris legis, sed nouæ & euangelicæ commo-

h 3 diorem

Ioan. 14.

I.

Actū 15.

Gala. 4.
Philippen. 3.
Coloſſ. 2.

Math. 23.

II.

LIBER PRIMVS

diorē obseruationē facientia. Quā illa non præiudicant nec derogāt ueræ libertati legis nouæ: nec redigunt hominē in abiectā seruitutem, neq; iugum domini reddunt graue, apud eos: qui sincero dei amore seruidōq; succensi, alacriter ambulant in lege domini. **S**iqua uero seruitus in illis oboritur aut difficultas explendæ legis: ipsa solum enascitur ex pigritia aut nequitia nostra, non ex ipsorum præceptorum ecclesiasticorum qualitate aut conditione. quare non debet illis malitia nostra impingi nec ascribi. ¶ Porro quod

III. proponitur in hac obiectione de apostolis, ipsos ultra ea quæ continent euangelū nulla addidisse præcepta: penitus est repudiandū & abnegandum. quemadmodum diffuse monstratum est superius in tertio & quarto huius libri capite. **E**t quamuis tunc apostoli nulla cōstituisent noua præcepta, quia ob recentem euangelij prædicationem tunc ecclesia suum primo auspiciata exordiū, illis non indigisset: sequenti nihilo minus tempore erant noua pro cōmoditate ecclesiæ instituēda præcepta, propter emergētes nouas causas, quæ tunc & nō prius exigerent noua statuta, quæadmodū & medici diuerso tēpore: nouis oborientibus morbis noua adhibent remedia.

IIII. ¶ Quinta obiectio. Christus sacramenta ecclesiastica definiuit ac instituit, secūdum euāgelicā etiā determinationē illa administrari uoluit: & nō alia institui sacramēta nec ab hominibus noua ordinari, ita præcepta sua & doctrinā prædicari uoluit hominibus: & illis homines obligari, non aut noua præcepta statui ab hominibus: nec humanis statutis suos fideles alligari. Ergo præsides ecclesiæ in synodis & conciliis suis noua instituētes præcepta sub tā arcta & rigida obligatiōe: præsumunt illud arrogāter cōtra ordinationē diuinā, ex seipsis. ¶ Responso. Christus noua secūdum substantiam sacramenta ab hominibus institui noluit: quoniam id necessarium nō erat, cum sufficerēt ea septē ab ipso instituta & ab apostolis promulgata. Attamē ritū administrandi illa sacramēta, in euāgelio nō expressum: ab hominibus directore spiritu sancto uoluit institui, ut quomodo bāptismus suscipiendus, sacrosancta recipienda eucharista, agēda pœnitētia: & ita de ceteris. Haud aliter modū obseruandi sua præcepta de ieiunio, de oratione, de sanctificatione sabbati: uoluit ipse Christus ab hominibus per sancti spiritus instinctum & inspirationem declarari, nouorum præceptorum constitutione, quæ tamen tendunt

tendūt ad a p̄torem diuinorum p̄ceptorum declarationē & meliorem obseruationem. Rara siquidem sunt immo ferme nulla p̄cepta ab hominibus superaddita: quæ nō uergāt ad faciliorem maiestatorum dei executionem, aut commodiorem euāgelij completionem. Quare non est ascribenda ecclesiasticorum p̄sulum artogātiae, ratioabilis ac matura nouorū p̄ceptorū cōstitutio: sed bñplacito dei qui illud eis faciūdū suggessit, & sincero illorū zelo ad dei honorem animarumq; salutem: quo prudēter & sedulo per salutaria instituta utrūq; curarūt. ¶ **Sexta obiectio.** Christus ecclesie pastoribus potestatem commisit iniūgēdi subditis diuina p̄cepta: & obstringēdi illos secūdum ea. immo ipse deus in eis tūc imponit illa: & obligat ad ea. Non autem tradidit illis Christus potestatem cōdēdi ac decernēdi noua p̄cepta: & obligādi homines tam arcto uinctulo ad illa seruanda. quoniam non tunc deus, sed homines ea statuunt: & ut homines constringunt ad illa exequēda, non dominus in eis humana stauentibus. Ergo quatenus supremi ecclesie rectores diuina p̄cepta imperant subditis: obligant eos, immo dominus in eis & per eos. Quatenus uero eis humana iniungunt p̄cepta ac imponunt: monent eos tantum aut consulunt, uel etiam adigunt illos per comminationem alicuius p̄næ temporalis & corporalis, non autem alias. Non igitur possunt ipsi ecclesie p̄sides, suos subditos constringere ad ea quæ humana sunt p̄cepta seruanda: sub interminatione incurrēdi peccatum mortale, aut æternæ dānationis inferēda. ¶ **Responsio.** Cū ecclesiastica instituta à patribus orthodoxis sancita (quæ noua & humana p̄cepta uocant aduersarij: sed falso) pertineāt ad diuinorū p̄ceptorū determinationē & declarationē, Christianæ itidē religionis dignitatē, ecclesieq; sanctæ directionē, & deniq; totius populi Christiani salutē (ut in primæ & secundæ obiectiois dissolutione: clarius est ostēsum) nō homines solū obligāt ad ea: sed deus etiā in eis & per eos, obligat subditos, qui p̄cipuus est author illoꝝ p̄ceptorū cōdēdorū & moderatorib; p̄riuarijs ecclesie: etiā potestātē commisit talia constituendi p̄cepta. immo illis tanq̄ organis utitur, ad talem suam uoluntatem alijs insinuādā. Quocirca nō debēt huiusmodi ecclesie catholice statuta, noua haberi aut dici: sed quodā modo & potius antiqua, ratione diuinorū p̄ceptorū: quæ explicant, & diuturni temporis à prima ipso-

VI.

VII.

ma ipso-

LIBER PRIMVS

ma ipsorū cōstitutione. Neq; penitus humana, censenda sunt aut nominanda id genus praecepta: quod nō solo humano ingenio aut solertia nituntur, nec à sola rectae rationis luce uigorem suū accipiunt. Sed in altiore constituta gradu: ex diuinæ paginæ fonte deducta sunt, suamq; primā sortiūtur originē. Proinde cū diuinis praeceptis propemodū cōspirant: magnāq; ad illa habent affinitatē. Sin uero praecepta illa ab hominibus cōstituta ecclesiasticarūq; magistris, nihil facerent ad cōmodiorem praeceptorū dei executionē aut faciliore euangelij obseruationē, sed essent ad morū honestatē Christianorumq; salutē minus pertinentia, parūq; aut nihil conducentia: ad illa solū obligarent homines ut homines, non de^o in eis, neq; de^o iussit talia institui. Neq; possent p̄positi ecclesiarum ad talia agenda constringere subditos eo uinculo, quod illorū transgressio efficeret quēpiā peccato criminali obnoxium: sed solum sub cōminatione alicuius pcenae temporalis aut corporalis. Verum nulla fere talia inueniuntur praecepta: aut ex traditione apostolorum, aut ex sacrosanctis synodis, aut consuetudine antiq; ecclesiae, introducta. ut constat, singula huiusmodi percurrēti. Ad mittendū est nihilominus, quod non possunt ipsi ecclesiarum p̄sules quaecūq; sua statuta sine delectu & discrimine constituere sub illa districtione: quod transgredientes ea, protinus incurrāt aeternae mortis damnationē. sed aliqua, & aliqua non: secundū materiae subiectae qualitātē & cōditionem.

¶ Ecclesiae antistites ac rectores: transgressoribus ecclesiasticarum legum recte interminari mortalis culpae & damnationis aeternae reatum. Cap. XVI.

Sapient. 11.
1. Regū. 2.
Psal. 83.

1. Regum, 2.

Septima aduersariorū obiectio. Solus dominus deus habet uitae & mortis imperiū: solus uiuificat & mortificat, glorificat & cōdemnat. solus item gratiam dat & gloriam, aufertq; & subtrahit collatā homini gratiam: cū quis peccat, solus deniq; deducit ad inferos & reducit. Nō igitur ecclesia cōciliumq; generale aut summoꝝ p̄sulum quisquā, habet potestatē obligādi homines ad quippiā agendum tam rigida astrictione: quod transgrediētes id, incurrāt mortiferum crimen aut eternam mortē. Alioquin uēdicarēt sibi huiusmodi legum cōditores: quod solius dei est propriū. Id ipsum autē: magna

magnæ esset arrogantia: atq; insolentia. ¶ **R**esponso. Tribuendū **II**
 est hanc obiectantibus ratione: quicquid in ea assumptū est, infici-
 andum uero & abnegandū: quod cōcluditur. Quoniā sacrosanctæ
 synodi & supremi ecclesiarum pastores, eā definiētes pœnā trā-
 gressoribus suoꝝ statutoꝝ: neq; gratiā eis auferunt neq; gloriā. sed
 soli illi subditi tanto se afficiūt incōmodo: qui sponte sua præuari-
 cantur ecclesiastica præcepta, quæ deberent seruari. Neq; etiā illi
 legum ecclesiasticarū latores: aut mortificant aliquē aut condēnāt,
 aut deducunt ad inferos. q̄ nimmo elaborāt pro uiribus & adhibēt
 operam: ut eos à morte, à damnatione, ab inferis eripiant, illa cōsti-
 tuentes decreta, per quæ ab omnibus hūc malis liberentur, si ue-
 lint. Soli autē illi, qui suo indulgentes animo & euntes post suas cō-
 cupiscētias: p̄ueritate sua uiolant huiusmodi sancta ecclesiæ man-
 data, quæ deberent studiose implere, sicut & possent si uellent: ipsi
 sibi sunt authores mortalis culpæ & damnationis perpetuæ. Non
 enim eo ipso q̄ ecclesiastici præsulēs & synodaliū confessuum pa-
 tres definiūt huiusmodi pœnā transgressoribus irrogandā, utpote
 q̄ letiferi criminis contrahēt labem & eternæ mortis reatū: censē-
 di sunt eos aut in letale crimē detrudere, aut in lacū dānatiōis æter-
 næ demergere. Quandoquidē hæc tam grauis pœnæ determina-
 tio & denunciatio: non fit ut quis eam incurrat, neq; quēpiam adi-
 git ad eam subeundam. sed potissimū ea fit: ut grauitate tantæ pœ-
 næ absterreantur homines à transgressione præceptoꝝ ecclesiæ.
 Alioqui & beatus Paul⁹ insimulandus esset insolētiæ, q̄ denūcia-
 uerit in suis epistolis non semel: furibus, rapacibus, fornicatoribus,
 immundis, maledicis, & id genus peccatoribus: ipsos regnū dei nō
 possessuros. Sed quis in tantam erumpere auderet blasphemiam? **1. Corin. 5.**
 aut asserere: q̄ illis uerbis apostolus mortificaret aliquos aut con- **Eph. 5.**
 dēnaret, aut deturbaret ad inferos? Nihil certe magis id faciunt
 orthodoxi patres: in suis ecclesiasticis cōstitutionibus. ¶ **Q**uod siq; **III**
 causetur beatum Paulum nō primo illis suis uerbis decernere hu-
 iusmodi pœnam trāsgressoribus diuinæ legis, neq; ex seipso: sed de-
 nūciare tātum illam ihs ad quos scribit, longo ante tēpore à deo de-
 terminatam & decretam. In ecclesiasticarum autem cōstitutionū
 latoribus ac ecclesiarum prælatis secus euenire: quod pœnam hi
 designēt, nūquam ante illis legibus assignatam. protinus illi satisfi-
 ci faciendū

LIBER PRIMVS

faciendum est, etiam patres ipsos ecclesiasticos non ex seipsis neque suo sensu huiusmodi poenam suis sanctionibus apponere: sed deo auctore ac suggerente, cuius magisterio, sicut regulas & leges ecclesiasticas condiderunt: ita eiusdem autoritate moniti, tales de finierunt poenas illarum legum transgressoribus. **V**t non solum ipsa statuta, sed & transgressionis eorum poenae: etiam ex deo sint. & totum in illis ordinationibus sit opus dei tanquam praecipui auctoris. **A**dde quod diuina lege multis in locis cautum est: inobedientiam in deum inferre mortiferam animae noxam, aeternaeque mortis reum hominem reddere. **E**x qua declaratione diuinitus facta & generatim, deducitur recte consequio & haec ueritas: transgressionem mandatorum ecclesiae ingerere labem animae letiferam, & addicere hominem perpetuae damnationi, quod huiusmodi transgressio, sit inobedientia in matrem ecclesiam & patres eius rectores: & demum inobedientia in deum. **C**onstat igitur, huiusmodi designationem poenae in ecclesiasticis legibus factam: perdere etiam ex diuina lege. & ex determinatione poenae per hanc explicata. **¶** **O**ctaua obiectio. **I**udex & potestate superior non potest nisi illa imperare: quae potest ipse discernere & cognoscere. **Q**uae uero eius fugiunt notionem & scientiam: quomodo a suis subditis recte exiget, aut pro illorum praetermissione poenam deposcet. **A**t qui solus deus, actus internos discernit & intuetur: quibus praecipue gloria uel supplicium aeternum debetur. **A**ctus autem extrinseci: ab illis actibus internis boni uel mali iudicantur. **E**rgo non potest ecclesia actus intrinsecos agendos alicui imponere: cum illos non cognoscat nec discetnat. **Q**uare etiam non potest ipsa decernere poenarum suorum praecipitorum: reatum culpae mortalis aut damnationem aeternam, cum huiusmodi poena potissimum dependeat ex malitia actuum interiorum: in quos ecclesiastica potestas nullum habet ius & autoritatem. **¶** **R**esponso. **A**dmittendum est: quicquid haec assumit ratiocinatio. **C**um ea tamen quae seculo loco affertur propositione, & haec est tribuenda: quod non solum actibus internis gloria & supplicium debetur, sed etiam externis, quoniam & hi, a domino praecipiti sunt, qui de bonorum sunt genere: mali uero prohibiti, ex decalogo praecipitorum dei. **Q**uales sunt, eleemosynarum erogationes, ieiunia, orationes, & earum actionum bonarum in exteriora prodeuntium oppositae transgressionis, sicut & praecipitorum

nes

Gene. 3.
1. Regum. 2.

III

V

nes mādatorum dei, siue affirmatiōe siue negatiōe expressorum: quæ haud dubie pœnam deposcūt. Vnde & uicesimū quintum **Mat. 25** Matthæi caput (ut interim alios scripturæ locos pene innumeros subiceam^o) manifeste prodit: ijs qui misericordiæ opera proximis impēderint, designādum immortale præmium, illis uero qui ea neglexerint: perenne supplicium. Porro ecclesia ipsa et præcipui eius pastores, sicut interiores hominū actus in suo foro exteriori nō discernūt: ita nec suis legibus aut regulis ad eos primū & præsertim astringūt, neq; etiam de illis agēdis præcipue sanctiōes statuūt. Nihilosecū^o ex opposito, sicut exteriores hominū opatiōes haud magno negotio discernūt: ita de illis exercēdis leges recte statuunt, & legū illarum transgressoribus haud iniuste pœnas definiūt. Nēpe transgressiones illæ, non nisi ex prauis actionibus internis prodire possunt: perinde atq; noxi^o fructus semper ex mala progignit arbore. & exinde cōiuncuntur huiusmodi operationes externæ eē improbæ: qm̄ recte positæ legibus sunt aduersæ, atq; p̄inde dignæ pœnis illis: quæ per legum positiones sunt definitæ. ¶ **Nona ob-** VI. **iectio.** In sacris eloquijs sunt multa consilia, monita, exhortationes & comminationes: quibus nequaquā intendit nos deus astringere per mortis æternæ interminationem. Quinimmo & in diuinis præceptis, benigna interpretatio locum habet: neq; qualibet eorum prætergressio, cenferi debet letale crimē. Aliud enim peccatū est (ut egregie sentit præclarus uir, Ioānes Gerson) pleno ac delibera- **Ioannes** **Gerson** to cōsensu in legem diuinam impingere, aliud uero: ex surreptiōe & imperfecto consensu, pedem in illam offendere. Ergo & ecclesia ipsa in suis synodis ac determinationibus cōciliorum atq; statutis: aliqua debet pponere ut cōsilia & monita, & nō passim omnia ut præcepta, sub comminatione incurrēdi mortale peccatū. Similiter & ipsa ecclesia ut mater pietissima in filios suos: in suis præceptis uti debet benigna interpretatiōe & moderata, neq; omnes delinquētes in illa, decernere obnoxios esse mortali culpæ: sed habere rationem fragilitatis humanæ, plerūq; ex infirmitate aut ignorantia peccantis. ¶ **Responsio.** Admittēdū est, quicquid in hac ratiocinatiōe & assumitur & cōcluditur: quoniam nihil in ea dictum deuiat à uero, neq; ijs quæ ante sunt allata repugnat. Nēpe etiā ecclesia, multa proponit agenda ut consilia & exhortationes: quo

LIBER PRIMVS

rum omissionibus nullam decernit poenā. quemadmodū libera ieiunia, & ex deuotione arbitraria uolentiū ea obseruare in aliquorum festorum solennium uigilijs: & liberam sanctæ eucharistiæ susceptionem in celebrioribus anni solennitatibus. quam qui prætermittit: non incurrit idcirco peccati labem. Neq; intēdit ecclesia sancta obligare filios suos ad aliquid sub interminatione incurrēdi criminale peccatū aut mortis æternæ reatum: nisi in eis præceptis in quibus illam exprimit poenā ac aperte annectit, aut saltē in quibus uerbum præcipiendi aut tantundē ualens explicat. **V**t itidē ipsa mater nostra clementissima in suis præceptis eadem benigna moderatione: quam dicit uenerabilis cancellarius Parisiēsis esse obseruandam in diuinis mandatis. Non enim intelligit ipsa obstrictos esse ad poenā designatā, suorum præceptorum transgressores: nisi eos qui pleno atq; electione prodeunt consensu atq; ex certa malitia, ea præuaricantur: aut ex ignorantia crassa siue affectata, aut ex uehementi cupiditate, cui (ut debet) animus nō resistit, aut alio quouis modo: quo etiā in diuinis præceptis uiolandis est transgressio mortale culpā ingerens animæ & ad æternæ dānationis detrudens barathrum.

¶ Concilia generalia, ab errore noxio prorsus esse aliena eademq; recte in suis canonibus poenam transgressoribus inducere. Cap. XVII.

I.

Decima obiectio. Concilia generalia ecclesiæ saltē aliqua, multis sunt suspecta: atq; in dubiū trahunt an in spiritu sancto fuerint legitime cōgregata, quæ quædā (ut nonnulli cōtendunt) errauerunt in suis statutis ac sanctionibus. **I**nsuper dubiū etiam est an spiritus sanctus illis concilioꝝ institutis intendat homines tam districte obligare: ut ea præuaricantes æternā incurrant mortem. quod non est credendum: nisi euidenter & manifeste illud suū beneplacitum demonstret. **Q**uod si non reuelet spiritus sanctus illā esse suā intentionē ac uoluntatē: id argumentū est non inualidū, q; non proponit obligare per illa decreta homines ad æternæ dānationis poenam ob transgressionē: sed duntaxat ad aliquā poenā temporale. **I**nualida sunt igit concilioꝝ statuta: quantū ad uim illam obligatoriā. ¶ **R**esponso. Bene affectis in deū & sanctā ecclesiam nequaquā suspecta sunt ipsa concilia uniuersalia, sed ijs tantum: qui schismata suscitare student,

II.

student, & dirā dissectionē populo Christiano inducere p̄ hæreres. Enimvero qm̄ perspiciunt illis improbis suis conatibus & prauis dogmatib⁹ obstare concilioꝝ definitiones ac decreta: moliuntur totis uiribus ea eneruare, ut maiore licētia & fidentiore audacia hoc adempto obstaculo grassentur in populum dei. Neq; unq̄ generalia concilia in spiritu sancto legitime congregata, aberrasse à uia ueritatis deprehenduntur: potissimum in ijs definiendis quæ ad orthodoxam fidē rectosq; mōres attinent. quamnis oppositam astruat sententiā Lutherus & affectatores eius: quibus ea in re non est habenda fides. Quomodo enim ex immensa luce consurgent hortēdæ tenebræ: aut ex feruentissimo calore frigus asperū, aut ex suauissimo fonte profluat unda amarulenta; Sic sane à spiritu sancto (qui spiritu est ueritatis) factos sanctaꝝ synodoz; præside: neq; falsitas aliqua neq; improbus error proficisci pōt. At uero spiritus sanctus ipsis generalibus concilijs (ut dictū nunc est) præsidens, suū manifeste declarat propositū: q; uelit præcepta in illis constituta obligare subditos eo rigore, ut transgredientes ea rei sint mortiferi criminis & mortis illud cōsequētis: quando inducit ipsos patres ecclesiasticos assistentes cōcilijs, ad exprimendā talē obligationē, decernendāq; transgressoribus huiusmodi pœnā. Illa siquē pœnæ expressio, sicut & præceptorum synodaliū constitutio: est à spiritu sancto, totius cōcilijs direttore. Neq; expetenda est alia diuini spiritus reuelatio: qua certiores fiant homines bonæ uoluntatis eius, super qualitate & conditione pœnæ imponendæ. ¶ Cæterz; id unū lubens tribuerim Lutheri & astipulatoribus eius: cōcilia quidē hæreticoz; iussu atq; assensu cōuocata, aberrasse à recta fidei linea & æqtatis amissis, de quibus tū in præsentis obiectionis dilutione non sumus prolocuti: nec de illis, p̄cedens noster agit sermo. Quale fuit cōciliū illud apud Mediolanū, iussu Cōstantij imperatoris Arriani celebratū: ad Athanasii catholicę fidei propugnatoris acerrimi, cōdēnationē procurandā. In q̄ episcopi catholici: Dionysius, Eusebius, Paulinus, Hilarius, & alij nonnulli, quia noluerunt subscribere damnationi Athanasii: in exilium sunt pulsī. ut narrat historia ecclesiastica libri decimi, capite uicesimo. Quale etiā fuit cōciliū Ariminense: paulo post ab episcopis Arrianæ factionis cōgregatū. In quo orientales præfules sua caliditate & astu, occiduaꝝ plagę sacerdotes circūuenerūt; astutoq; ua-

Ioan. 16.

III.

Cōciliū Mediolanense.

Ariminense.

LIBER PRIMVS

framento ad sustollendam cōfessionē fidei de cōsubstāntialitate filij dei cum patre, in Niceno cōcilio prius approbatam, eos induxerūt. quemadmodū diffuse refert historia ecclesiastica libri decimi capite uicesimo primo. Proinde eādē hæreticorū cōspirationē merito dānat **Geladius** papa: decima quinta distinctione capite sancta Romana. his uerbis. In primis **Ariminēsem** synodū, à **Cōstantio Cæsare** Cōstātini filio cōgregatā mediāte **Tauto** p̄fecto: ex tūc & in æternum cōfitemur esse damnatā. Eiusmodi quoq; fuit cōciliū dein ceps apud **Antiochiā** **Syriæ** celebratū: sub præsentia Cōstātij principis, in **Arrianos** maxime pp̄sū, & in cōfessu nonagita episcoporū ubi **Athanasius** pro fidei sincæritate pugil fortissimus: sede sua episcopali (quam in **Alexandrina** tenuit ecclesia) eiectus est, exilioq; damnatus: ut deinde facilius **Niceni** cōciliij robur & auctoritas sustolleretur, præualeretq; mēdacium ueritati. sicut historia **Tripartita**: libri quarti capite nono latius commemorat. Demum cōsimilis itidem formæ fuit & conciliū, postea apud **Seleuciam** **Isauriæ** coadunatum: centum & sexaginta episcoporum. In quo **Nicenæ** synodi fides de consubstantialitate filij cum deo patre, pessundata est: & per oppositum hæreticorū decretū cōculcata. ut historie **Tripartitæ** liber quintus: tricesimo quarto cap. apertius enarrat. Sed tandem uicit ueritas, qm̄ insurrexerunt in eā testes iniqui: & mēta est iniquitas sibi. At uero cōcilia, catholicorū patrū iussu cōsensuq; coacta: neutiq; in fide oberrasse deprehēduntur. qualia in primis fuerē celeberrima illa octo cōcilia uniuersalis ecclesiæ: de qbus sermo textū profusior in uolumine decretorū, distinctione decima quinta & decima sexta: potissimū cap. sancta octo. Et post illa, longo interiecto tēpore (ut interea multa alia taceamus cōcilia: cū summa ecclesiæ totius auctoritate & cōsensione cōgregata) nominatissimū illud cōciliū **Lateranēse**: sub **Innocētio** tertio, summo pōtifice. Deinde **Lugdunēse**: sub **Gregorio** decimo. Postea **Viennēse**: sub **Clemēte** quinto. & demū **Cōstātīēse** sub **Ioāne** uicesimo tertio & **Martino** quinto. quod plane nationū oim **Christiani** orbis cōcursu pariter & assensu: approbatissimū fuit & celebratissimum, In quo **Vi-clesiana** hæresis & **Hussitana** (quēadmodū supra etiā est dictū) publica cēsura ē cōdēnata; **Vñ** & **Lutherana** ista colluuiēs tāq; genimē uiperarū prodit: haud dubie cōsimili iudicio & anathemate digna.

¶ Quod

Geladius.

Antiochenū.

Cōciliū apud Seleuciam.

Plal. 25.

**Cōciliū Lateranense
Lugdunense
Viennense
Cōstāntiense**

¶ Quod si quis obiecit, unius concilii decreta per alterius subsequen- 1111.
 tis synodi sanctiones oppositas plerumque improbari, inualidasque red-
 di: & proinde in ipsis plerumque conciliis etiam generalibus, hallucina-
 tiones fieri: audiat Innocentium tertium, in concilio generali
 memorabile id decretum de prominentem: quod in quarto libro e- Innocentius
tertius.
 pistolarum decretalium, titulo de consanguinitate & affinitate, ca.
 non debet. ita cōtexitur. Nō debet reprehensibile iudicari: si secun-
 dum uarietatem temporum, statuta quandoque uarietur humana.
 præsertim cum urgens necessitas aut euidentis utilitas: id exposcit.
 quoniam ipse deus ex iis quæ in ueteri testamento statuerat: nonnulla
 mutauit in nouo. hæc ibi. Itaque quod in uno concilio prius constitutum
 fuerat: postea ob emergentes nouas causas & omnino aliam re- V.
 conditionem, rationabiliter abrogatur aut commutatur in melius. **¶** Vn-
 decima obiectio. Quamuis concilio generali ob assistentiam spiritus san-
 cti ea concederetur auctoritas: definiendi poenam suorum canonum trans-
 gressoribus, mortiferi criminis noxam & æternæ damnationis reatum,
 in aliquibus statutis totum uniuersalis ecclesie statum concernentibus:
 ea tamen potestas nunquam particulari alicui pastori ecclesiastico
 ut episcopo, uideatur indulgenda. **Tū** quia tunc unusquisque pontifex
 pro suo nutu & arbitrio in sua diocesi precepta instituet, transgres-
 sores ad mortale peccatum & inferos obligat: & quos uolet, demer-
 get in lacum infernum. **Et** ita salus hominis reposita erit in arbitrio e-
 piscopi: utque eum damnent in mortem æternam, si libitum illi fuerit. **Tū** etiā
 quia potest ipse præpositus ecclesie & pastor interdum minus esse prudens
 & circumspectus: qui pro sua libidine talia statuta, definienda transgres-
 sores eorum esse peccati mortalis reos, temere cōdet, & sine ulla matu-
 ra discretione. unde grauius accidet incommoda: multorumque pedibus inji-
 ciet laqueus perditionis. **Tū** denique quia dominus deus pastores ordinauit
 & rectores, ut dominicum gregem pascant & enutriant: non autem, ut disp-
 dant & occidant. **At** per talia statuta cum tanta seueritate obligato-
 ria potestates ipsi mortificarent animas subditorum, quas deberent uiuifi-
 care. **¶** Responso. Non modo conciliis generalibus, sed & pastoribus VI.
 auctoritate maioribus: ut summo pontifici, patriarchis, archiepiscopis et
 episcopis, illa potestas instituendi præcepta (quorum transgressio defini-
 tur esse peccatum mortale: ac damnationem perpetuam inferre) est colla-
 ta. qua tamen uti debet dumtaxat ad ædificationem ecclesie et subditorum:
 et non

LIBER PRIMVS

& nõ ad eorum destructionẽ & subuersionẽ, eandẽq; exercere debent cum circũspectione ac maturitate: occurrẽte scilicet rationabili causa, & materia legitima ac debita. Idcirco huiusmodi præcepta sancire debet præcipui ecclesiæ rectores, nõ quidem passim in quibusuis rebus leuib⁹ & parui momẽti: sed arduis ac grauib⁹ & magni põderis, ad quas constituẽdas: aut urgẽs impellit necessitas, aut inges utilitas, aut magna reipublicæ ecclesiasticæ honestas. ubi etiam qualitas materiæ id exflagitat: & præfens rebus cõditio. quod ipsa prudẽtia pastorum, maturo innixa cõsilio: exacte discernere debet & expendere. Id ubi fecerint moderatores ecclesiastici: nõ erit posita salus & damnatio subditorum in uoluntate prælatorũ, sed cuiusq; eorũ anima manebit in manibus suis. Nempe pastores ipsi per talia statuta & pœnæ determinationẽ in trãsgressores, nõ impellũt subditos ad illorũ statutorũ præuaricationem: ad quã sequitur culpa mortalis & dãnatio æterna. sed quãtũ ex se possunt, inducunt subiectos sibi ad obseruationẽ illorum: ad quã sequitur iporum salus & uita. Subditi autem, sua ppria malitia & puerilitate præuaricantur illa pœcepta: & ita spõte sua incurrũt pœnam trãsgressorib⁹ definitã, atq; à seipis. Quare ipi soli seipos pœcipitant in dãnationẽ & propria sua uoluntate: nõ culpa pastorum. Illiusq; mortalis culpæ reatum & mortis æternæ pœnã quã incurrunt: sibi ipsi solis debet imputare, non suis pastoribus. Quod si præcipu⁹ ecclesiæ rector inconsulte ac temere huiusmodi præcepta multiplicet, quod minus sit prudens & maturus in rebus illis agendis: inconsulta illius temeritas superiore authoritate est coercenda, & ne effrenis insolescat: frenanda. Siquidem eius subditi si uiderent eũ nullam posse ratione abduci à sua sentẽtia: nullis deneganda uia iuris legitime uti possent, prouocatione scilicet ad sublimioris gradus ecclesiasticũ præsidẽ, qui nimiam illorũ præceptorũ multiplicationẽ succidat. ¶ Demũ ipsi pastores ecclesiastici non disperdunt nec occidũt subditos quãtum ad animam: per huiusmodi præceptorũ rationabilem constitutionẽ, sed ipsimet subditi præuaricantes ea: seipos perdũt & damnãt. Quemadmodũ si peritus medicinæ legem constituat ægroti quod talibus debeat uelci cibis, & ab alijs cõtrariæ qualitatis alimẽtis abstinere: alioqui incurret mortem corporis. si deinde ægrotus acceptis huiusmodi præceptis à medico, sequens suam

VII

suam concupiscentiam non utatur his cibariis quibus eum uti præcepit medicus: sed contra his uescatur, à quibus peritus ille medicæ artis illum iussit abstinere, eamque ob causam expiret animam ac moriatur: quis illius mortem recte imputauerit medico, eo quod denūciauerit illi quæ salutaria ei forent edulia, & quæ mortifera? Certe solus ægrotus in causa est sui interitus: qui recta medicamentis præcepta non seruauit.

¶ **Duodecima obiectio.** Si subditi pastores suos contemnunt diuina præcepta imperantes: haud dubie deum in illis contemnunt. Si autem transgrediatur statuta suorum pastorum & quæ ab ipsis primis sunt ordinata: non censentur in illis deum contemnere, quoniam illa non sunt diuina præcepta sed tantum humana. Ergo in horum præceptorum transgressionem non est reatus culpæ mortalis: nec periculum subeundæ damnationis æternæ.

¶ **Responsio.** In utrorumque præceptorum transgressionem profecto contemnitur deus: quia præcepit ipsos ecclesiæ rectoribus audiri debere à subditis, non modo in diuinorum mandatorum iussione: sed & humanorum atque ab hominibus positorum, quæ rationabilis sunt & ad honoratiorem dei cultum morumque honestatem pertinentia, cum dixit de præpositis ecclesiæ ad subditos apud Mattheum. **Mat. 23.**

Omnia quaecumque dixerint uobis: seruate & facite. Qui enim omnia dixit, & quaecumque: nihil excepit. Siquidem talia præcepta ab ecclesiæ primoribus ædita: non sunt mere & simpliciter humana, sed nec omnino diuina, ut ante quoque est dictum: sed partim humana & partim diuina. Humana quidem: quod ab hominibus in propatulo primum lata sunt & promulgata, non recepta à deo exteriori ad id faciendum iussione & peculiari præceptione. Diuina uero: propter intertorem & primum authorem deum, mouentem corda ipsorum patrum ecclesiasticorum ad ea constituenda præcepta. De quibus etiam uerum putari debet id uerbum Christi ad apostolos: potissimum cum ipsi sanctas ædunt traditiones, ad dei honorem ac animarum salutem spectantes. **Mat. 10.**

Non uos estis qui loquimini: sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Possent & eadem rite constituta præcepta à pastoribus ecclesiasticis & rectoribus dominici gregis: appellari diuina quodam modo: propter materiam circa quam uersant, pertinentem ad dei honorem, ecclesiasticamque rei dignitatem & decus. nec non propter deductionem eorum rectorum quodam consequio: ex his quæ in sacris literis exprimitur. Nepe adminiculo etiam aliorum quæ subsumi queant extra diuinæ

LIBER PRIMVS

paginae ambitu, & ad hanc ratiocinationi cōtexēda: huiusmodi statuta ex sacrorū eloquiōz fonte apta quadā manu ductiōe hauriūtur: ppter qd huiusmodi moderatoz ecclesiae pcepta: habēt quadā reductionē & habitudinē ad diuina mādata. Quocirca exponentes hanc ppositionē euāgelicā. Qui uos audit: me audit. & qui uos spernit: me spernit. & hanc omnia q̄cūq; dixerint uobis: seruate & facite atq; cōsimiles, solū de pastorib⁹ ecclesiasticis diuina pcepta ip̄ati b⁹: pperā interpretā sacra scripturā, eāq; ad suū cōtorquet solum, p arbitrio ac nutu suo. ut uideat pagina ip̄a diuina fauere assertiōi suā quā tutā & sustinet: cū tñ ab ea sit lōge aliēa, diuersa et discrepās.

¶ Non omnes humanas traditiones sine discrimine, à deo reprobari: sed eas duntaxat, quae diuinis praecceptis sunt cōtrariae, & animarum saluti officiant.

Cap. XVIII.

I

Mat. 15.
Esaie 29.

Mat. 23.

Luca 10.

Gala. 1

Decimatertia obiectio. Per **Esaia** cōquerit dñs de ijs q traditōnes hūanas diuino cultui immiscēt, his uerbis: quae apud **Matthēū** à **Christo** cōtra pharisaeos adducūtur. Sine causa colunt me: docētes doctrinas & mādata hominū. Et in alio loco apud eundē euāgelistarū dominus scribas & **Pharisaeos** acriter reprehēdit: atq; sub eoꝝ typo quosuis ecclesiasticos rectores, moꝝ qualitate illis psimiles, dicens. Alligāt onera grauiā & importabilia, & imponūt in humeros hominū: digito autē suo nolūt ea mouere. Rursum **Christ⁹** in euāgelio insinuat unicū dei uerbū eē necessariū ad salutem: nō multitudinē hūanaz traditōnū, cū dicit, Porro unū ē necessariū, Deniq; diuin⁹ **Paulus** abiiciēdas eē in religionis obseruatione regulas hūanas edocet: cū ita scribit ad **Galatas**. Sed licet nos aut angelus de caelo euangelizet uobis pterquā quod euangelizauimus uobis: anathema sit, sicut praediximus. Et nūc iterū dico, si quis uobis euāgelizauerit pter id quod accepistis: anathema sit. Non habēt igitur humanae sanctiones in ecclesiasticis rebus uim legis: sed explodēda potius sunt & reijciēda. ¶ **Respōsio.** Horū quatuor locoꝝ ex scriptura citatoꝝ prim⁹, sane intelligit de doctrinis & mādati hominū: diuino pcepto aduersantibus ac recte rationi. q̄le erat id **Pharisaeorum** placitum: quod satius sit munus aliquod deo offerre in templo, quā parentū necessitati subuenire. Propter quod, grauius increpat dominus pharisaeos; id eis obiectans. Quare &

re & uos transgredimini mandatum dei: propter traditionem uestram: Et rursum ibidem. Irritum fecistis mandatum dei: propter traditionem uestram. In alio quoque Matthæi loco eosdē dominus seuerè ob huiusmodi decreta diuinis cōtraria legibus insectatur. Apostolica autem traditiōes, sacrorūq; cōciliorum canones & cōstitutio-
 nes ecclesiasticæ, ad directionē fidelium diuturno usu receptæ, nō aduersantur pceptis dei & euāgelicis legibus: sed maxime illis cōsentiūt, & ad ea facilius exequēda magnum afferūt p̄sidium. Quo circa uerbum illud ppheticum: nequaquam de huiusmodi sancti-
 onibus euāgelio supadditis afflatu spiritus sancti, est intelligēdum. ¶ Porro in secūda propositiōe ex euāgelio obiecta rephēditur im-
 moderata traditionum humanarū grauitas, ac intolerabilis sarcina: quæ citra discretiōem imponitur humeris hominum, cū debeant illæ recta mediocritate esse determinatæ: neq; uires humanas nimio premere pondere. Sugillatur etiam onerosa illa legum humanarum impositio in subiectos: quādo qui eas cōstituerūt, obseruare easdem detrectant, cum deberent illi suo exemplo alios ad le-
 ges illas integre custodiendas inducere. In sanctionibus autem ecclesiasticis debita moderatione definitis: neque inmani onere earum degrauantur subiecti, neque ipsarum iugum recusant rectores qui illas constituerunt. ¶ Tertius uero locus scripturæ ex euā-
 gelio in præsentia adductus, scilicet id uerbum Christi ad Martham, porro unum est necessarium: nequaquam apte suffragatur aduersariorum proposito. Non enim unum, ibi sumitur secundum probatos loci illius expositores: pro uerbo dei aut sermone in euangelio contento, ut uolunt qui hæc nobis obiectant. sed pro unitate mentis in deum collectæ, per internam contemplationem atque quietem. Quæ quidem unio atque adhæsiō animi cum deo, per intimam tranquillamq; speculationem: est ad salutem consequēdam maxime necessaria & expediens, reiectis diuiduæ uitæ & in plurima distractæ nō sine ingenti turbatione, curis. Et hæc unio acceptio atque significatio in prædictis domini uerbis: maxime illi loco euangelico est consentanea, quemadmodum præcedētia pariter & sequētia eiusdem narrationis uerba: liquido prodūt. Sed ne sine authore loqui uideamur: audiatur uenerabilis pater Beda, ita in suis super Lucam commentarijs hoc Christi dictum, porro

Mat. 15

Mat. 23.

III

III

Beda.

k 2 rō

LIBER PRIMVS

ro unum est necessariū: exponēs, *Pe it^o* (inquit) *David*, solū hoc (pa-
catis scilicet uitioꝝ tumultibus: optata iā in *Christo* mentis quiete
perfrui, quod proxime in ea sua expositione præmiserat) necessa-
rium homini esse definiens: deo iugiter inhærere desiderat, dicēs.

Psalmo 72.

Psalmo 26.

Mihi autē adherere deo bonū est: ponere in domino deo sp̄e meā.
Et alibi: idē ait, *V*nam petij à domino, hanc requirā: ut inhabitē in
domo domini omnibus diebus uitæ meæ. *V*t uideā uoluntatē do-
mini: et uisitem templum sanctum eius. *V*na ergo et sola est theo-
ria, id est contemplatio dei: cui merito omnia iustificationum meri-
ta, uniuersa uirtutum studia postponuntur, hæc ille. *Sed et Nico-*

Nicolaus Li-
ranus.

laus *Lirano* nō obscuri nominis interpres, et in explanādis sacris
litteris exactissimæ diligentia: sic eundem locum elucidat. *Por-*
rò unum est necessariū, scilicet ipse deus: qui unus est, et præ omni-
bus quærēdus, *V*el unum, id est unitas mentis ad deum. *Et* istud
respicit uitam contemplatiuā: per quā mens adhæret deo, qui est
simpliciter unus, secundum quod dicit apostolus, primæ epistolæ

1. Corin. 6.

ad *Corinthios* sexto capite. *Qui* adhæret deo: unus spiritus est. *Si*
cut e cōuerso per uitā actiuā intēdendo creaturis quæ multæ sunt:
anima diuiditur. *Sic* ille. *V*traq; autē hærē expositionū à *Lirano* iā

Augustinus.

assignatæ: etiā respondet sententiæ beati *Augustini*, & intelligen-
tiæ eorundē uerboꝝ domini: quam tradit præclarus ille doctor in
homelia, euangelij illius explanatoria. *Ex* quo, liquido cōstat: ad-
uersarios ipsos perperam applicare illum scripturæ locū ad dei uer-
bū, siue eloquiū sacrum in euangelio expressum, eosdemq; inique
contendere, id solum (abiectis atque neglectis reliquis omnibus)
esse ad salutem necessariū, cum huiusmodi eorū sensus: manifeste
deprehendatur illi loco euangelico minime congruere. ¶ *V*erū id
unū illis ultro & gratis admittamus: quod predictū domini uerbū,
porrò unū est necessariū: insinuet (ut uolunt) eloquiū euangelicū
esse necessariū ad salutē, non tamen cum excludendi particula id
enunciatur, quæ significet id solum esse necessarium. *Quare* cū di-
cti illius euāgelici ueritate cohæret & id: alia nōnulla præter id unū
& cū illo uno, esse necessaria, utpote decreta apostolica, sanctarū sy-
nodorū canones: & ecclesiasticas traditiones diuturno usu roborā-
tas. *Non* enī quicquid necessariū est: cōprobatur esse et sufficiens,
sed interdū etiā indiget alterius necessarij adminiculo: ut integrū
opus

opus conficiat. **N**ecessariū siquidem est corpus, ad hominis compositionem: sed et anima rationali op^o est, ut integer homo coalescat. Sic & necessaria statuæ materia: formæ per artem inducendæ adiectionem exposcit. ¶ **C**onfirmiliter itidem intelligendū est et illud beati Petri uerbum: in priore sua epistola canonica positū. Si quis loquitur: quasi sermones dei. quod et Lutherani solent assumere in suæ assertionis confirmationem. Significat enim hisce uerbis Petrus: primo loco et præcipuæ, dei uerbū in sermonibus nostris esse proponendū. ut inter annūcianda populo: obtineat illud primatū et supremū gradū. **N**on tamen astruit in prædicta sententia Petrus: solū dei uerbū esse de promendum in conspectu populi Christiani, ceteriq; publico id duntaxat edisserendum: quod in euangelio cōscriptū cōperitur. cum ibidem & leges ecclesiasticæ ultra euāgelii cōstitutæ; etiā recte denunciētur obseruandæ. **V**erū id Lutherani familiare est ac germanū in primis, quæ sine exclusione dicta sunt: per adiectā excludendī notā cōstringere ac coarctare ad aliqua, ceteris exclusis. **S**ed nonne id ipsum est scripturā detorquere ad alienū sensum: ac penitus deprauare? Pōt & illa beati Petri propositio recte exponi in hanc sententiā. Si quis loquitur exhortatoriū sermonē ad populū: ea uerba loquat quasi sermones à deo sibi subministratos ut fonte totius sapiētiae, datoreq; uerbi: nec ea suo ascribat ingenio, aut putet ex seipso hausisse. Cui qdē sententiæ, & quæ præcedūt in eo epistolæ cōtextu, & quæ sequuntur eiūsdē apostoli uerba aptissime quadrant. hoc mō. **V**nusquisq; sicut accepit gratiā: in alterutrū illā ministrātes, sicut boni dispensatores inūiformis gratiæ dei. Si quis loquitur: quasi sermones dei. Si quis ministrat: tanq̄ ex uirtute quā subministrat deus. ut in omnibus honorificet deus per Iesum: cui est gloria & imperiū in secula seculorū. **A**mē. **V**erū ex hac posteriore datæ propositionis intelligētia: nullā possunt Lutherani arripere ansam stabiliendæ suæ positionis, de abolendis cōstitutionibus ecclesiasticis. ¶ **D**emū in quarto sacræ scripturæ loco, in præsentī obiectione adducto, & ex epistola beati Pauli ad Galatas desumpto: particula p̄ter, nō diuersum excludit prologū aut uerbi p̄coniū, sed cōtrariū & repugnās ijs quæ euāgelizauerat Paulus. **N**ēpe in sacris literis id frequēs est & protritū: q̄ excludēdi notæ, aliud, p̄ter, nisi: nō diuersum ab eo qd proponit excludāt, sed aduer-

V.

1. Petri 4.

1. Petri 4.

VI.

LIBER PRIMVS

Deutero . 4. sum dūtaxat & pugnās. Vt cū in Deuteronomio dicit dñs ad popu-
Deutero . 17. pulū Israēliticū . Non addetis ad uerbū qđ loquor uobis: nec aufe-
tis ab eo. Et paulo post in eodē libro. Quod p̄cipio tibi, hoc tñ fa-
cito: nec addas quicq̄ nec minuas . Illoꝝ q̄ ppe uerboꝝ dei nō fuit
1. Corin. 7. transgressor Moyses: cū latius & diffusius explicuit legē populo, qđ
à deo acceperat. Sic in prima ad Corinthios epistola scribit beatus
Paul⁹. Nō iudicauī me scire aliquid inter uos: nisi Iesum Christū
& hunc crucifixū. Cū tñ simile sit uero: diuinū apostolum etiā alia
Apoca. 22. Christi mysteria qđ crucē, Corinthijs annunciaſſe: non tñ sacramē-
to uiuificæ crucis aduersantia . Sic & in Apocalypsi beati Ioannis
apostoli: circa finē adijciē hęc cōminatio . Si qs appofuerit ad hęc:
apponet dñs sup eū plagas, scriptas in libro isto. Vbi non quēcūq̄
adiectio ad scripta in sacra Apocalypsi prohibet: sed cōtrariōrum
tñ & repugnantū. Non enim illius interminationis poenā incur-
rerunt cōplures uiri sanctitate & doctrina p̄stantes: qui eandem
Apocalypsin suis cōmentarijs ac scriptis p̄clare elucidarūt. At ue-
ro qui edicit populo Christiano, traditiones apostoloꝝ, canones sa-
croꝝ cōcilioꝝ & antiquas ecclesiæ regulas esse obseruandas: nihil
cōtrariū enunciat ijs quæ Paulus quondā euāgelizauit: sed illis o-
mnibus maxime consonū & quadrās. Non igit is incurrit anathe-
ma quod denunciauit Paulus futuꝝ inimicis ueritatis.

¶ Christianos oēs obligari ad obseruandas ecclesiæ le-
ges: etsi eas aliter boni & aliter improbi soleant exe-
qui diuersoꝝ constituto fine. Cap. XIX.

I.
1. Timo. 1.

Gala. 5.
2. Corin. 3.

DEcima quarta aduersarioꝝ obiectio. Ad Timothe-
um scribēs ap̄ls ait. Lex iusto nō est posita: sed iniu-
stis & nō subditis . Cui cōsonat eiisdē dictū hoc ad
Galatas. Si spiritu ducimini: nō estis sub lege. & illđ
ei⁹ ad Corinthios uerbū. Vbi spiritus domini: sibi li-
bertas. Igit ecclesiasticæ cōstitutiōes quæ uim legis habere dicunt,
nō astringūt obligationis uinculo iustos & spirituales, q̄ spiritu dei
agunt & uiuunt: sed solū prauos aut imperfectos, indigentes ad-
huc hisce ritib⁹ & obseruatijs tanq̄ adminiculis, quibus prouehāt
ad perfectionē. Quā ubi attigerint, fuerintq̄ cōsummate affecti:
amplius non egēt his p̄paratorijs elemētis ac rudimētis. sed ea pro-
sus abijciunt, libertateq̄ spiritus sibi uendicant: qua absoluuntur à
ieimjs

ieiunijs, abstinentia carniū, & cæteris id genus humanis institu-
tis p̄inde atq; puer in ætate infantili indiget fascijs, crepūdijs, cur-
riculo ad dirigendos gressus: ne imbecillis adhuc pedibus tētans in
ambulationem, concidat. Cum uero maiusculus factus fuerit p̄æ-
tergressusq; infantiam: neq; uinculis illis quibus alligetur neq; cu-
nabulis, amplius illi est opus, neq; duce suorum gressuū: quoniā so-
lidasiam habet bases pedum quibus sine periculo lapsus, gradum
tentet. ¶ Responso. Hos tres scripturæ sanctæ locos modo desi-
gnatos: Lutherani p̄peram ad suū intorquent sensum, & cōtra a-
postoli sententiā. Sicut & consuetudinariū illis est ac pene quotidia-
num: pro suo arbitratu scripturas diuinas inuertere, & ad alienā de-
flectere intelligentiā. Quod dilucidius euadet: si recta dictarū pro-
positionū apostolicarū assignetur interpretatio. Sane cōpertū est
omnibus: ipsius legis duo potissimū esse opera. utpote dirigere eos
quibus lata est lex ad capeffendā uirtutis uiam: & coërcere proter-
uos ac rebelles in flectione aut saltē cōminatiōe pœnæ, ad legis ob-
seruationē. qui nō amore iustitiæ, sed solo timore perferendi sup-
plicijs transgressoribus definiti: adiguntur ad honestū, aut deterren-
tur ab improbitate. Porro quantū ad primū legis opus: p̄spiciū est
& iusto positā esse legē, & eos quidei spiritu ducuntur esse sub le-
ge, directrice scilicet & ducatū p̄bente ad componēdos uitæ mo-
res. Sed quantū ad secūdū nō opus est posita iusto lex. & qui diui-
no feruntur spiritu: non sunt sub lege quæ coërcet eos formidine
pœnæ ad legis impletionē. Spontaneæ siquidē & ultroneæ atq; uir-
tutis amore: iusti exequuntur legē alacriter. sicut & exequerentur:
si nulla esset pœna trāsgressoribus eius determinata. Itaq; obstin-
guntur & boni & mali ad obseruandas ecclesiæ sanctiones publi-
cas, sed boni easdē accommodāt ad opus: amore iustitiæ & honestū.
mali uero, formidine pœnæ coërcentur ab illis uiolandis: sicut & à
p̄perandis flagitijs. Quod quidē discrimen, in duabus primis pro-
positionibus supra in obiectione adductis: significat Paulus. Sed nō
attendunt aduersarij, eadē prorsus ratione qua hic nituntur: et id
confici posse, iusto non esse positā legē p̄ceptorum dei, eosq; q̄ spi-
ritu ducuntur: non esse sub lege mandatorum dei, et ita probos ac
uirtute spectatos: nequaquā obstringi ad diuina p̄cepta seruanda.
Quod cū penitus sit absurdū neq; ab aliquo admittendum, omni-
noq;

noq; claudicet eoz; ratiocinatio, si id ipsum colligere tentet; manifestū est & eandē penitus cespitare, quæ id cōtendit inferre de ecclesiasticis legibus abrogādis. Cōsimile nāq; utrobq; est ratiociniū:

III & differēdi discursus. ¶ De libertate uero assumptum ab aduersarijs tertio loco uerbum Pauli: accipiendū est de libertate à iugo legis antiquæ, et de libertate opposita seruituti peccati. non autē de libertate (ut uocāt) ab obligatione obseruādi traditiōes ecclesiasticas.

Roma. 8. Nepe in quib⁹ domini spiritus habitat, qui nō est spiritus seruitutis in timore, sed spiritus adoptionis filiorū dei: ij libertatē habēt ab onere legis Mosaicæ, qua libertate Christus nos liberauit:

Gala. 4. factus sub lege, ut eos qui sub lege erāt redimeret. Habēt idē & libertatem à seruitute peccati: de qua dicit Christus apud Ioānem.

Ioan. 8. Si filius uos liberauerit; uere liberi eritis, & ueritas liberabit uos. Et qui facit peccatū: seruus est peccati. Haud tamē habēt solutionē obligationis ab obseruatione decretorū ecclesiasticoz; quācunque sint uitæ ac morum cōditionē sortiti, siue imperfecti fuerint & imbecilli adhuc animo: siue iam cōsummati uirtute & pfecti. Obstringunt enim ad traditionū ecclesiasticaz; obseruationē: nō modo in uno suæ ætatis decursu, sed quādiu uita ipsis fuerit superstes. Proinde cōferri non debent ipsæ ordinatiōes orthodoxorū patrū, ab ecclesia longo usu p̄bata: fascijs & cunis infantiū, atq; huiusmodi sustentaculis tenellæ ætatis in pueris, quæ cū adoleuerint in maius robur: tanq̄ inutilia reijciuntur, ut eas cōferūt aduersarij in hac obiectione. Sed cōparari potius debent indumētis quæ circūponūt corpori: & amictui ad protectionē ac ornatū hominis, in omnē ætate necessario. Nulla quippe est ætas humana: quæ integumētis corporis non indigeat, ita nec ullum est uitæ nostræ tempus: quod traditiones canonicas ecclesiæ ut appēdices quāsdā euangelicæ legis nō exposcat. ¶ Et plane q; huiusmodi sanctiōes ecclesiasticas, in principio exercitationis ad uirtutē tantū asserūt esse necessarias, postea uero cū uirt⁹ diuturno exercitio acceperit solidū robur, esse abijciendas: haud procul absistunt ab errore Beguardorū & Beguinarū, damnato in cōcilio Viennēsi sub Clemēte quinto (ut cōstitutionū Clemētinarum liber quintus, titulo de hæresii s, ca. ad nostrum. latius explicat) astruentiū hominē, postq̄ supremum pfectiōis gradū (quæ comminiscuntur) fuerit assecutus: non debe

V

Error beguardoz & beguinarū.

re

re amplius ieiunare uel orare, immo ipsum tūc posse corpori suo cōcedere quicquid placet. asserētū p̄terea, eos qui sunt in p̄dicto gradu p̄fectionis & spiritu libertatis: nō esse humanæ subiectos obedientiæ, nec ad aliqua p̄cepta ecclesiæ obligari. quia ut asserūt: **2. Corin. 3** ubi spiritus domini, ibi libertas. Hęc ibi, Ecce quomodo iisdem armis ac telis utuntur & illi iam pridē damnati: & nostra ætate Lutherani, eadē cōdēnatiōe digni: ad suam improbitatē pestiferamq; sectam defendendā. Sed iam telum illud quod depromūt: redditū est imbellē & obrusum. ¶ **Decimaquinta obiectio, Prioribus decretis ecclesiasticis: sequētia secula adiecerūt subinde noua ecclesiæ p̄cepta, illaq; demū in tantā adauerūt multitudinē: ut eorū onere nō leuius p̄matur populus Christian⁹, q̄ olim Iudæi p̄dere legis Mosaicæ. Et ita iugū Christi ex eius instituto suaue ac leue: efficit ex huiusmodi multiplicatione statutorū hūanorū, graue, durū, importabile, & intolerabile, multiq; cōstituunt eo ipso p̄uaticatores: quorū imbecilles humeri succūbūt tātæ sarcinæ p̄ceptorū. Quod si hoc pacto p̄gāt ecclesiastici principes ad finē usq; seculi noua cōstituere p̄cepta obligatoria: eorū tādē nūerus æquabit arenę maris, eritq; sine numero ac termino. & ita oboriet horrida cōfusio: totū ecclesię statū defedās atq; dedecorās. Satius est igit, totā hęc adiectiō: p̄ceptorū farraginē in immēsūm excrescētē sustolli: & Christianos solis euāgelicis eloquijs inniti. ¶ **Respōsio. Fatēdū est ingenue, non indiscriminatim neq; de rebus leuib⁹ aut parui momēti (ut ante quoq; est dictum) cōstituendas esse nouas obseruationū ecclesiasticarū regulas: neq; pro solo nutu aut arbitrio cuiuspiam, in magnum aceruum multiplicādas. quoniā id grauius publicę saluti officeret: querimoniæq; & expostulationis materiā frequentiorisq; p̄uaticationis, multis p̄staret. Vnde & beatus Augustinus ad inquisitiones Ianuarij respondēs, id ipsum cōqueritur: quod distinctione duodecime libri **Decretorū cap. omnia talia, ita citat. Omnia talia quæ neq; sanctorum scripturarum authoritatibus cōtinentur, nec in cōcilij episcoporū statuta inueniūtur, nec consuetudine uniuersalis ecclesiæ roborata sunt: sed diuersorū locorū diuersis moribus innumerabiliter uariātur, ita ut uix aut unquā omnino possint inueniri causæ, quas in eis cōstituendis homines secuti sunt: ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatiōe rescādā******

2. Corin. 3

VI

Mat. ii.

VII

Augustin⁹
ad Ianuariū.

I existit.

LIBER PRIMVS

existimo. Quāuis enim neq; hoc inueniri possit, quomodo cōtra fidem sint ipsam tamē religionē quā in paucissimis & manifestissimis celebrationū sacramētis misericordia dei uoluit esse liberā, feruilibus p̄mūt oneribus: adeo ut tolerabilior sit cōditio Iudgorū, qui etiam si tempus libertatis nō cognouerūt: legalibus tamē sacramētis, nō humanis p̄sumptionibus subiiciuntur. Hęc Augustin⁹, In quib⁹ uerbis nō oscitāter attēdēdū est nec leuiter pōderādū: quod in ipso dicitur exordio, Subinsinuat em̄, immo plane astruit illud, ea ipsa ecclesiastica decreta q̄ sanctarū scripturarū authoritatibus cōtinētur, aut in cōcilijs episcoporū statuta inueniūtur, aut cōsuetudine uniuersalis ecclesię roborata sunt: nequaquā esse resecāda, q̄ etiā in toto hoc libro annexi sumus asserere. Proinde tres ille particulae, in principio p̄dictorū Augustini uerborū positę: obsepiunt aditum omnem immoderatę statutoꝝ multiplicatiōi. Cui ut amplius uia p̄cludatur: summopere curādum est, ut in rebus arduis tātū & grauibus, efflagitāte id urgēte necessitate aut magna ecclesię utilitate instituat̄ ab ipsis primoribus summāq; administratiōis ecclesię gerētibus huiusmodi decreta, cū maturitate, & rationabili debitaq; causa id exposcēte. Quod ubi diligēter facitātū fuerit: nō exurget in maiore eq̄ nūq; ecclesiasticę legū multitudine, neq; cuiquam erit in offendiculum aut salutis dispēdium.

¶ Nō esse insimulādos crudelitatis, ecclesię primates: q; leges eius cōdiderint obligatorias cum adiectione p̄cenarum.

Cap. XX.

I

Decima sexta aduersariorū obiectio. Si regulę cōstituerētur ecclesiasticę exhortatorię tātum ad quippiam faciēdū & inductiuę, citra obligationē & determinationē p̄cenę in transgressores: tolerādū quidem id foret, & minime detrectādū. aut si decerneretur dūtata p̄cena tēporaria: aut ferēda in corpore. At q; obligatorię ferātur huiusmodi leges, nō relinquētes cuiquam arbitrium agēdi quod uelit: sed adigētes pene inuitos ad opus, & cōstituētes p̄uaricatoribus p̄cenam, mortiferi criminis labem æternęq; mortis exitium: durum omnino est ac inhumanū, accedēsq; propemodū ad crudelitātē & seuitiā. Quēadmodū imperiosus nimīū haberetur ille dominus & immanis: qui seruo suo quicquid agēdum manda-

ret,

ret, adiecta mortis inferendæ pœna si illud prætermitteret. Neq; ecclesiastici præfules eo in opere imitari uidentur mansuetudinē & benignitatē dñi nostri Iesu Christi: qui nō uenit animas pdere sed saluare, neq; mittere in gehēnam: sed et ipere à morte. A qua mā suetudine & humanitate dulcissima procul absunt: qui tāto rigore ac seueritate suas fanciūt regulas, ut earū trāsgressores protinus addicant gehēnæ & in tartara detrudant. ¶ Respōsio. Admonitorie tantum leges sine obligatiōis uinculo: nō tātum habent uirū & roboris, potissimū ad totam numerosū populi multitudinē: quā tum obligatoriæ: quæ ob annexam obligationem tāquā calcar & stimulū multos perpellūt ad eas obseruandas: qui alias negligēt easdē. Neq; annexa obligatio aut expressa adiectio pœnæ quam incurrāt trāsgressores: coactionē inducit cuiq; aut inuitū aliquem adigit ad leges illas implēdas, quādoquidē cuiq; semp æqua libertas arbitrii relinquitur ad eay: aut obseruationē aut trāsgressionē: atq; si nulla intercessisset obligatio, aut pœnæ pferendæ definitio. Sicut & in pceptis diuinis, obligatiōis uinculū aut mortis æternæ in pœnā determinatio: nō sustollit cuiq; libertatē uolūtatis ad ea explēda. Porò si definiretur reatus peccati aut dānatiōis æternæ in pœnam n̄s qui ecclesiasticas sanctiones seruarēt, & tamē illæ pcepterēt: id sane irrationabile foret ac absurdum, crudeleq; nō ab re cēferet. Nūc uero cū mūera diuinæ gratiæ & gloriæ repromittūt agētibus, grauis autē peccati noxa morsq; ppetua trāsgressiōibus futura denūciatur: nihil hic præter rationem & æquitatem agitur neq; in humanum quippiam geritur. Huiusmodi nāq; pœna non adq̄citur legibus ecclesiasticis, ut quis eam incurrat aut subeat: sed ut ab ea sibi quisq; caueat per diligentem sacratum constitutionū obseruationem. Quis enim recte inculauerit deum inhumanitatis, quod tradēs Adæ pceptum abstinendi à fructu arboris sciētig boni & mali: adiecerit pœnam trāsgressioni debitam, dicēs. De ligno sciētig boni & mali: ne comedas. In quacūq; enim die comederis ex eo: morte morieris. Aut q̄s pbe dixerit, deū idcirco authorem esse peccati & mortis: quā incurrit Adam ob trāsgressionē: cū eam adiecerit pœnam dñs, non ut Adam ligni uetiti fructum manducaret: sed ut ab eo manducando abstineret & deterreret. ¶ Quis identidem beatū Paulum imitem dixerit aut crudelē:

Lucæ. 9

II

Gene. 2

1. Corin. 6

I 2 q in

LIBER PRIMVS

Ephe. 5. ¶ in suis epistolis sæpius scripserit. fures, rapaces, maledicos, adulteros, & huiusmodi infandorū criminū authores; regnū dei nō possesuros; cū tanti boni dispendiū futurū ipse denunciauerit: nō ut talia cōmitterēt scelera, sed ut sedulo declinatētur. Quocirca quē admodum nec deus ipsum Adam detrusit in gehēnā per præcepti cum expressione pœnæ denunciationē: sed ipsemet Adā sua ipsius culpa, nec beatus Paulus perpetratores eorū quæ prohibuit scelerum priuauit æterna cæli hæreditate: sed illi omnino, qui uetita admiserunt facinora. Haud aliter ecclesiasticarum legū authores nō deturbant quempiā eorū præuaricatorē in barathrum dānationis æternæ: quin potius ab illo retrahere cunctos satagunt, præmonentes periculū futurū, ne quis illud incidat. Sed is solus in causa est suæ damnationis: qui admonitus tanti discriminis, sponte sua in illud corruit. ¶ Decima septima obiectio. Nemo potest iure pœnā transgredienti datas leges, cōstituere: quā non potest infligere. Superuacua siquidē & inanis foret illa pœnæ definitio: quæ nō esset in ipsius definientis potestate, ut eā si uelit irroget peccanti. Ecclesiæ autē præsides & primi pastores non possunt infligere reatū culpæ aut mortē gehennæ ijs qui præuaricantur suas leges: cum solus deus gratiā largiatur & auferat animæ, sol⁹ itē gloriā tribuat & mittat in gehennā. Dominus noster (inquit diuinus psaltes) dominus saluos faciendi: & domini domini, exitus mortis. Et itez. Quoniā domini est assumptio nostra: & sancti Israēl regis nostri. Solus etiā ipse habet clauēs mortis & inferni: mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Nō igit possunt ipsi ecclesiæ supremi rectores cōstituere præuaricatoribus suarū legū pœnā tā grauem: mortalis inquā culpæ noxā, aut damnationē ppetuam. ¶ Responso. Primo loco assumpta propositio ueritatē habet: quādo q̄s pœnā aliquā determinans nō potest illā præuaricanti inferre, neq̄ per seipsum neq̄ p̄ supiorem principem suum à quo accepit potestatem condendi leges & definiendi transgressoribus pœnā. Potest tamen inferioris potestatis princeps definire pœnam in suarum legum præuaricatores: quam nō ipse sed supior dominus (à quo sortit⁹ est autoritatē cōstituendæ huiusmodi legum) inferat, & ad quē uiolator earū puniendus mittatur. Quāuis igitur præci patres, cōstitutionū ecclesiasticarū primi authores, & qui deinde subsecuti sunt

Psal. 83.
Psalmo 67.
Psalmo 88.
Apoca. 1.
1. Regū. 2.

III.

sunt eos p̄ diuersa secula ecclesiarū p̄cipui moderatores, nō possint cuiq̄ inferre subtractionē diuinę gratiæ p̄ contractam culpā labē, aut damnationē gehennæ: ipse tamen deus eorū dominus & princeps summus, à quo potestati acceperunt sancīdi huiusmodi statuta, & decernendi p̄cena transgredientibus ea: potest talē p̄cena sua propria uirtute inferre. Et id ipsum sufficit ad hoc: ut iuste & recte dicantur hi talia p̄cena genera determinare. Quēadmodum pl̄erunq; uidemus inferiorem iudicem decernere p̄cena: à superiore iudice (ad quē, puniendus mittitur reus) ipsi malefico inferendam. Omitto q̄ huiusmodi p̄cena in sanctionibus ecclesiasticis expressam in transgressores, utputa q̄ mortifero crimini ob eam præuocationē sint obnoxii, & exinde morti æternę: non tã decernunt patres orthodoxi earū sanctionum latores, q̄ ipse de⁹: qui & illarum legum & determinationis p̄cena: in illis expressa, præcipuus est author, ut sepius dictū est supra. Et ipse quidē deus immensa sua potestate: p̄cenas illas expressas potest itrogare & inferre illarum legum uiolatoribus. Et ita tota huius obiectionis uis prorsus eneruatur: redditurq; inualida.

¶ Non esse improbandū nec abrogandū cælibatū sacerdotū: quāuis nonnulli p̄ uitæ incōtinentiam illū contaminent.

Cap. XXI.

Ecima octaua aduersarioꝝ obiectio. Cōstitutio illa ecclesiastica, sacerdotes & quosuis ordinibus sacris initiatos obligans ad cælibatū uitæq; cōtinentiā: & beati Pauli sentētiæ est aduersa, & magnū inducit scādālū in dei ecclesiā. Scribit namq; Paul⁹ in prima sua ad Corinthios epistola: de nō nuptis, & solutis à uinculo matrimonij. q̄ si non se continent: nubant. melius est nubete: q̄ uri. Per quā quidē apostoli sentētiā, qui suæ conscius fragilitatis p̄cipit se uix bene continere posse & castimoniā seruare: p̄mittitur uxorem ducere, & ita suæ saluti consulere. Per illam uero sanctionē ecclesiasticā: quisquis ordines sacros suscepit (quātū uis cognoscat se ad uitia carnis esse propensum: & minime idoneū ad seruādā cōtinentiā) prohibet uxore ducere. Hęc autē duo: omnino inter se pugnant. Multi p̄terea (quod summopere indolendū est: & multis deplorandū lachrymis) uiri ecclesiastici, cōcubinas iisdē tectis eodēq;

1. Corin. 7.

LIBER PRIMVS

foco apud se detinent: non clanculum, sed palam & in omniū oculis. Qui si pmissi fuissent uxorio se uinculo alligare: in casto coniugio uitā honeste transegissent. Ex hoc autē publico concubinata sacerdotum: magna infertur ecclesiastico statui deformitas, turpitudō, dedecus & ignominia, ut res ipsa nullis indigens testibus: satis suā perq; indicat. Ad eam igitur sustollendā labē tam atrā: sati^o esset, sacerdotibus permittere iura coniugij. ¶ **R**esponso. Illa constitutio de cælibatu uiroꝝ ecclesiasticorū: nequaquā aduerfatur Paulinæ sententiæ in obiectione citata. q; ipsa de ijs solū accipienda sit, qui omnino soluti sunt à quouis uinculo. uetante ipsi scœdera nuptiarū: & quibus libere est, si uelint, cōtra here matrimoniū, aut cælibē uitā agere. Non autē de illis intelligi debet: qui uel uoto uel sacramēti susceptione, ut sacri ordinis, sunt obuincti atq; obstricti ad seruandū deinceps cælibatū. Quomodo enim hi, in domino nubere, subireq; cōnubiū poterunt: qui domino perpetuā uouerunt cōtinētā uitæ? At uero sacris insigniti ordinibus, ex institutione ecclesiastica astricti sunt perpetuæ cōtinentiæ: qua se deo deuouerunt, ut in sinceritate corporis & animæ ministrent diuino altari. Quod autē semel deo cōsecratū est: non pōt deinceps in alios usus applicari.

III. Nō igit eis ampli^o libere est: se addicere uinculo cōnubiali. ¶ **H**æc autē (quæ mō assignata est) esse uerborū beati Pauli intelligentiam: attestat Hieronymus, ita hunc eius locū, in septimo capite primæ eiusdē epistolæ ad Corinthios scriptū. si acceperis uxore: nō peccasti. exponēs. Illos dixit apostolus nō peccare si nubant: qui nōdum uouerunt deo castitatē. Cæterū qui uel in corde suo promisit: si aliter fecerit, habebit dānationē, quia primā fidē irritam fecit. Quod em̄ erat licitū: per uotū sibi fecit illicitum. Sicut Ananias & Saphira, quibus post uotū, de precio possessiōis suæ retinere nihil licuit: illicite tenuerunt. Ob quam causam: subita morte prostrati sunt. **H**æc ille. Consimilē quoq; idē exprimit sententiā de uiduis & uirginibus: in primo libro cōtra Iouinianū dicens. Si nupserit uirgo: non peccauit. nō illa uirgo: quæ se semel cultui dei dedicauit. Hæc em̄ si qua nupserit: habebit dānationē, quia primā fidē irritam fecit. Si autē hoc de uiduis dictū obiecerit: quanto magis de uirginib^o preua lebit^o cū etiā his non liceat: quibus aliquādo licuit. Virgines enim quæ post cōsecrationē nupserint: non tā adulteræ sunt, q̄ incestæ.

Hæc

1. Corin. 7.
Hieronym^o.

Actuum. 5.

Hæc Hieronymus, Ecce adolescentiores uidas (quæ se castitatis deinceps in cælibatu seruandæ uoto obstrinxerunt deo) (deuitas edocet Paulus, scribens ad **T**imotheum, quoniam cū luxuria re fuerint in **C**hristo nubere uolūt, habētes dānationem: quia primam fidem (deo scilicet promissum, continentia uotū) irritam fecerunt. **V**irgines itidem quæ se deo per uotū uirginitatis consecrunt, aspirantes ad nuptias, & cōnubialia cū uiris subeuntes fœdera: beatus Hieronymus in uerbis supradictis cōsimili ratione dānādas phibet. Quid igitur de sacerdote sentiendū? nonne & hūc grauiſſima quoq; dignū esse damnatione: si post sui consecrationem deo factam & continentia uotū, uxorem duxerit: quia primam fidem suam irritam fecit? ¶ Sed obiiciet quispiam, sacerdotē ipsum & quēuis sacros ordines suscipiētem: nequaquā uerbo prolationeq; uocis exprimere, q̄ uoueat castitatem deinceps a se seruatum iri. Neq; eūdem qui sacris illis initiatur ordinibus, uerbis episcopi ordinatoris sui ad huiusmodi castitatis uotū obstringi: sed tantū admoneri ut de cætero caste uiuat. Qua igitur ratione alligabitur in posterū illi uoto: quod nec ipse proprio ore ædidit, nec à pontifice ad hoc est astrictus? ¶ **V**erū hæc obiectanti respondendū est, uotū illud castitatis in ijs qui sacros ordines subeunt: ore quidē & exteri sermonis prolatione non esse coram assistentibus & in propatulo explicatū, & ea quidē ratio: tacitū esse. Sed illud ipsum publico facto & in facie ipsi⁹ ecclia⁹ est expressum: cū solēni cōsecratōe suscipiunt à pōtifice sacroꝝ administratore ij ordines, quos ipsa ecclia à spiritu sancto edocta sanxit nulli esse cōferēdos: nisi qui promiserit se deinceps caste esse uicturū. quēadmodū beatus **G**regorius Petro subdiacono scribens, cōtestat^r his uerbis: quæ uicesima octaua distinctiōe, cap. nullū. ab authore **D**ecretoꝝ referunt **N**ullū facere subdiaconū præsumant episcopi: nisi qui se castū uicturū promiserit. q̄a nullus ad ministeriū altaris accedere debet: nisi cui⁹ castitas ante susceptū ministeriū fuerit approbata. **E**iusdē quoq; distinctiōnis cap. decernimus. proxime sequenti, ita sancit **I**nnocēti⁹ secundus, **D**ecernimus ut ij q̄ in ordine subdiaconat⁹ & supra, uxores duxerint aut cōcubinas habuerint: officio atq; ecclia⁹ beneficio careāt. **C**ū em̄ ipsi, templū & uasa domini, sacrariūq; spiritus sancti debeant esse & dici, indignū est eos cubilibus & immūdicis

1. Timoth. 5.

III.

Gregorius.

Innocēti⁹ secundus.

dic ijs

LIBER PRIMVS

dicijs deseruire. Hæc ibi. Atqui uotum celebri facto opereq; solē
 ni exp̄sum cum ip̄ius mētis cōsensu, nōne tāti est roboris & pōde
 ris: atq; si labijs æderetur? Idcirco & hisce sacris initali, admonētur
 insup uoce ordinatoris episcopi: ut memores cōsecratiōis susceptę
 V illibatam illam & intemeratam in castimonia custodiāt. ¶ Neg; p
 pter huiusmodi uotum castitatis solēni p̄fessione factum; impen
 det cuiquā suæ salutis dispēdium, modo sibi ipsi deesse nō uelit.
 Nam si suscepto iam sacerdotio patiatur quispiā graues insultus tē
 tationū carnis: assidua oratiōe postulet à deo gratiā castitatis, q̄niā
 non potest esse continēs, nisi deus dederit. Et humiles eius preces
 Sapien. 9. non aspnabitur ipse: qui est pater misericordiarum & deus toti cō
 solationis. Vtatur præterea qui impetitur igneis illis satanæ telis;
 2. Corin. 4. remedijs & armis spiritualibus, contra huiusmodi hostiles incurtus
 accōmodis, sobrietate inquā, abstinentia, ieiunio, labore, exercitio,
 honesta occupatiōe, subductione sui à mulierum cōsortio, & deui
 1. Corin. 10. tatione occasiōnū libidinē prouocantiū. Et ita demū uictor euadet
 in domino, qui non patietur eū tentari ultra id quod potest; sed fa
 ciet etiam cum tentatione prouētū, ut possit sustinere. ¶ Porro scā
 dala illa quæ in præfenti obiectione dicuntur enasci in uitis ecclesi
 asticis ex impudicitia uitæ: non ex ipsius legis de cælibatu sacerdo
 tum, constitutione proficiscūtur & sumunt ortum. sed ex ipsius p
 uaricatiōe, & prolapsiōe ab integritate rectitudinēq; regulæ. Hu
 iusmodi autē exorbitatio ab honesto, non debet imputari ipsi san
 ctioni ecclesiasticæ: ut quæ omnino uetet & prohibeat has uitæ
 fordes & impuritates. Quæadmodū trāsgressiōes diuinæ legis non
 sunt ipsi legi mādatorum dei ascribēdæ, quæ sancta est & iusta: sed
 pueritati hominū, recusantiū spōte sua ambulare p̄ uiam rectā, il
 lis propositam. Quocirca ad occurrēdum tātis incōmodis & scā
 dalis: non est abrogāda lex de cælibatu sacerdotali. quoniā ea subla
 ta: tāta aut maiora enascerētur in ecclesia dei detrimēta salutis, &
 dispēdia uitæ. Sed uigore legis illi p̄manēte in suo robore: refecā
 da sunt autoritate grauissima principū ecclesiasticorū huiusmodi
 scādala, ex ipsius statuti uiolatione suboriētia. Et certe ipsorū pōti
 ficū est mun⁹ proprium: acuta falce seueritatis ac rigidæ cēsura, ta
 les urticas uepres & sentes ex agro dominico succidere, aculea
 rasq; huiusce generis spinas & lapas tribulosq; noxios radicē ex
 tirpare:

tirpare: secundum sacrosanctis pōtifiċi canones, iam olim sup eo ne-
 gocio mature æditos. ¶ Decimanona obiectio. **Beatus Paulus** in VI.
 prima ad **Timotheū** epistola uehementer eos insectatur qui do- 1. Timo. 4
 cēt abstinere à cibis: quos de^o creauit ad p̄cipiēdū cū gratiæ acti-
 one fidelibus, & ijs qui cognouerūt ueritatē. **Quia** omnis (inquit)
 creatura dei: bona est. & nihil reiñciendū: quod cū gratiæ actiōe
 p̄cipitur. sanctificatur enim per uerbum dei: & orationem. **Et ad** Colof. 2
Colossenses scribēs ait. **Nemo** uos iudicet in cibo aut in potu, aut
 parte diei festi, aut neomeniæ aut sabbatorū: quæ sunt umbra fu-
 turorū. Quibus uerbis plane dānat apostolus delectū illū ciborū:
 quē inducūt sanctiones ecclesiasticæ, decernētes singula quaq; fe-
 ria sexta usum carnū esse interdictū: & in quadragesima, usum la-
 ctis, butyri & ouorū. Sunt igitur ille cōstitutiōes irrationabiles: & à
 spiritu sancto loquēte in **Paulo** nequaq; p̄fectæ. ¶ **R**espōsio. **Im-** VII.
probi dogmatistæ, de quibus apud **Timotheū** agit **Paulus**: docue-
 rūt abstinendū esse à cibis humano generi diuina largitate indul-
 tis, q̄ illiciti essent ut dicebāt, suapteq; natura hominibus noxijs: &
 quos nūq̄ liceret sine p̄uaricatiōe sumere. quod utiq; absurdū est:
 & à ueritate lōge alienū. Tales erant **Seueriani**: qui uino & carni- Seueriani
 bus p̄petuo abstinēdū cēserūt, q̄ uetitus esset (ut aiebāt) illorum
 usus. Tales & **Eucratiani**: qui omnifariā cibos auersabātur, quos Eucratiani
 deus humanæ uitæ p̄posuit. Sanctiōes autē ecclesiasticæ nō eā ob
 rē cibos aliquos phibēt: neq; cēsent eos quos interdicūt, aut immū
 dos esse, aut de se incōcessos atq; insalubres. Sed suapte natura bo-
 nos ac utiles, uetāt nō quidē semp sed certis aliquot diebus sumi:
 quia delicatū sunt ac succulēti, ministrātesq; facile ipsi carni semina-
 ria libidinis & incētiua uitioꝝ. **Ad** q̄ reprimēda ac restinguenda,
 magno pe cōducit (ubi castigatio corporis exquiritur: & subiectio
 ad spiritū) ea refugere alimēta: quæ p̄stare q̄ant fomētū illecebrosi
 uoluptatibus, quoniā teste in prouerbijjs **Sapiēte**, cū defecerint Prouer. 26.
 ligna: extinguitur ignis. **Eorūdem** quoq; ciborū fit ab ecclesia sta-
 tis determinatisq; diebus p̄hibitio: ad frenādas gustus uoluptates,
 ex delictiore cibo lautitiæq; ferculoꝝ nascētes. quas, abstinēdo ab
 huiusmodi alimētis: moderātur homines, indulgētiorēq; cōpressis
 habenis uictum reprimunt: & gulæ cupiditates arctius coercent.
Sunt & aliæ rationabiles causæ ad pietatem religionis **Christia-**
m nā

LIBER PRIMVS

næ spectantes: ob quas delectus ille ciborum est ecclesiasticis sancti-
onibus recte inductus. Quemadmodum ob dominicæ passionis me-
moriæ & reuerentiæ, feria sexta hebdomadatim esus carni-
um apud Christianos est uetus, ut nostro saluatori tum passo in carne,
aliquantulum abstinendo conformemur: qui eo die in cruce pēdens, a-

VIII. matitudine fellis & potu aceti afflictus est pro nobis. ¶ **Categ.** di-
scretionem ciborum prohibēs Colossensibus Paulus adducere i-
psos solite uoluit ab obseruantia antiquæ legis, in qua cēsebatur
nonnulla immūda animalia, & in usum alimenti sumi prohibita ex li-

Leu. II. bro **Leuitici**. Huiusmodi autē discerniculū ciborū uetuit diuinus il-
le ueritatis euāgelicæ præcone fierent illi institutis **Mosaicis** addi-
cti. In lege uero **Christi**, omnia mūda mūdis: & ablata est illa lu-
daica ciborū discretio. Inductus est tamen & aliquantus ciborum
delectus: nō ob illorum immūditiam ut in lege ueteri, sed ad casti-
gationē carnis repressionemq; gulæ: ob puritatem etiam mentis li-
berioremq; eius in deum erectionē, & alias causas legitimas. Cōsi-
militidē modo respōdendū est & ad illū locū euāgelicū, in quo le-
gitur **Christus** p̄cepisse discipulis suis, q; cum itent ad annūciandū
uerbū dei: subirent aliorum domos pro hospitio, edentes & bibe-
res quæ apud illos sunt. Et ad illud uerbum beati **Pauli** scribentis

Lucæ. 10

1. Cor. 10.

Corinthijs. Omne quod in macello uenit, manducate: nihil inter-
rogantes propter conscientiam. Nempe prius uerbum, ad eūdem
qui iam dictus est, tendit scopum & finem: excludendam scilicet
discretionem ciborum, apud **Hebraicum** populum obseruatam: et
illucēte euāgelica ueritate abrogatam. Posterius uero, eo uer-
git: quod infidelium cibi non sunt uitandi, nisi suggesserit consciē-
tia eos idolis esse immolatos: & illorum manducauonem alijs scan-
dalum ingenerare posse. Adde, quod eo tempore quo circa nouē
legis exordium **Paulus** uerbo & signis mirum in modum corusca-
bat, non erat adhuc (ut credibile est) quo ad omnia obseruantiaq;
præcepta, inducta abstinentia à certo genere ciborum, publico to-
tius ecclesiæ decreto & tam exacta determinatione: sicut postea p̄
leges ecclesiasticas est suis temporibus constituta. Quare admittit
ea hypothesis: circa tempora **Christi** & **Pauli** non obligabatur ex
edicto ecclesiastico adhuc fideles ad huiusmodi abstinentiā, quod
nulla lex quæpiam constringat, nisi postquam lata fuerit & pro-
mulgata.

mulgata: quoniā ante id tempus, nomē legis iure uendicare nō potest. Neq; patres ecclesiastici hanc postea cōstituentes abstinentiā ciborū: aut Christo aut Paulo fuerunt aduersi atq; repugnantes. Nā diuersis tēporibus: diuersa immo interdū contraria, expedit fieri decreta. & quod uno tempore cōcessum est: cōgruit interdum alio tēpore prohiberi. perinde atq; medici: hīsdem morbis subinde adhibēt diuersa, quin immo interdū opposita medicamēta. diuerso quoq; tēpore eidē ægroto sed aliter affecto: sæpe diuersa ministrāt antidota, ne utiquā à suę artis p̄ceptis aberrātes. Demū quod intrat in os (ut ait dñs noster) nō coinquinat hominē: sed cōcupiscētia gulæ illicitis ad cibū uetitū & inobedientia in ecclesiā, coinquinat mentē. Qui igitur tempore quadragesimali aut extra quadragesimā feria sexta, uesceret carnibus p̄ter necessitatē: nō eū contaminaret sumptæ carnes, sed p̄uaticatio p̄cepti ecclesiastici.

Matthe. 15.

¶ Ob multitudinē p̄uicantiū indicta ieiunia: nō esse tollēdū ecclesiæ de ieiunijs seruandis p̄ceptum. Cap. XXII.

Vicesima aduersariorū obiectio. Complures est inuenire, soluentes ieiunia ecclesiastico p̄cepto instituta: ut quadragesimæ ieiunium, aut quatuor temporum, aut uigiliarum, solenniores dies festos p̄cedētium. Rari quippe offendūtur (quod uel maxime est indolendum) qui ad unguem hæc ieiunia & integre obseruēt: ad quæ tamen ex instituto ecclesiæ obligantur. Et ita in laqueum damnationis dispendiumq; salutis plurimorum: est ea constitutio ieiunij obligatoria. Quoniam nisi datum esset illud p̄ceptum: non ieiunantes illis diebus, peccatum non incurrerēt. posito uero & promulgato eo p̄cepto: qui negligunt ieiunij obseruantiam, efficiuntur rei & p̄uaticatores habentur. Satius esset igitur hæc p̄ceptionem ad eam rigidam sustollere: & cuiq; liberam relinquere optionem ieiunandi uel non obseruandi ieiunium, ad quod exercendum: non p̄ceptum constitui, sed exhortatio potius nō obligatoria fieri debuit, quæ longe citius hominum animos sibi deuincire: quā rigor p̄cepti. ¶ Responso. Non est illa constitutio ieiuniorum ecclesiasticorum cuiq; in laqueum aut ruinā suapte natura: quin poti⁹ in adiumentū cōsequēdæ salutis, obtinendæque diuinæ gratiæ, quam uberius assequitur: qui animam suam il-

II.

LIBER PRIMVS

lo salutari antidoto expiat & expurgat. Sola uero iniquitas homi-
nū, in desideria carnis explenda propensior: in causa est interitū &
detrimenti proprię salutis. quod impellat hominem in præuatica-
tionē tam salutiferi & utilis præcepti: ex rationabili legitimāq; cau-
sa constituti, ut eo remedio expientur peccata, uirtutes augeant &
carnis petulantia reprimat. Non debet itaq; iactura salutis, quam
incurrit negligens ieiuniorū obseruationem, imputari legi ecclesia-
sticę de illis latę: sed eorū qui ipsam uiolant, iniquitati & malitię.
Neq; idcirco abroganda est ea lex ieiuniorū aut rescindenda: quod
multi (ut obiectant aduersarij) eam transgrediunt. Quoniam si re-
cte fuerit lata aliqua lex, cuius obseruatio est salutaris & commo-
da reipublicę: non debet illa refigi aut rescindi propter multitudi-
nem præuicantiū ipsam, aut paucitatem obseruantium eandē. q̄
Hieronym⁹. teste Hieronymo: multitudo peccantium non præstat cuiquam pec-
candi patrociniū. quinimmo etsi nulli legem illam legitime institū-
tam obseruarent: nihilo secius ipsa, & recta est & equa. quod suam
non sumat rectitudinem ex multitudine exequentium illā: sed ex re-
cta institutione & causā legitima, ob quā ipsa primū fuit lata. & ita
ob raritatem custodientium illam in sua integritate: nihil illa perdit
roboris, & uigoris, & efficacię. Alioqui iam olim illud dei præce-
ptū de fugiēda mœchia, itidem & furto: esset eua cuatū & abolitū,
quoniam multi semper fuerunt & adhuc sunt illius præuicatio-
res, mœchi & fures. At uero quemadmodū ex numerosa multi-
tudine eorū qui furtū aut fornicationem committunt: nequaquā pro-
be quis collegerit abrogandū esse domini præceptū. non mœcha-
beris, & non furtū facies. Haud aliter ex eorū qui soluunt legē ec-
clesiasticorū ieiuniorū abundantiore numero: neutiq; apte cōficiās
Exodi 20. huiusmodi legem esse tollēdā aut abrogādā. ¶ Vicesima prima
III. ac postrema obiectio. Multi diuitū lautius & splendidius epulāt,
plurib⁹q; ferculis instructā habent mensam diebus ad esum pisciū
designatis: q̄ ijs dieb⁹ in quibus datū est uesci carnibus. Maiore itē
de impendio apparant dieb⁹ ieiuniorū apud multos cōuiuia plusq;
infumitur pecunię ad instruendā delicatis cibis mensam: quā alijs
dieb⁹ ad ieiunia nō determinatis, in quibus seruatur impēsare me-
diocritas & ciborū moderatior usus. Plurib⁹ uero pauperes qm̄ ino-
pia pressi cōparare non ualent pisces, quando illi in cibum sunt de-
finitis.

finiti: noxio alunē nutrimento et incidunt in aduersam ualitudinē, quibus modicæ carnes facile ad esum suppetent et salutem. Occurrunt interdū et alij, qui ob indictū ieiuniū et aliquantisper seruatiū laborant debilitate stomachi: non ualentes ingestū una manducatione cibū concoquere, quem gemina sumptū refectione, meridie & uesperī, facile concoxissent. Alijs uero ieiuniū ingerit morbos, aut ob cerebri exhausti imbecillitatem adimit somnū nocturnū: & alia permulta infert impedimenta sanitatis. Ad quæ deuitanda, potius deberet esus pisciū & ieiuniū obseruatio relinqui cuiusq; arbitrio, & solū consulti: non autem institui præcepto obligatorio, & cū seuerā adiectione pœnæ. ¶ **Responsio.** Hi sunt sibi seruentis antiqui, quibus suū instillat occulte uenenū cordibus hominū: ut abducat eos ab usu māducationis pisciū rationabiliter introducto ad salutarem abstinentiam, & ab obseruatione ieiuniū: per ecclesiam institutoꝝ ad corporis castigationem ac emacerationē. Et miꝝ certe est, nostra tempestate inuentos esse aliquos: huius diabolicae suasionis præcones, celebres quidem doctrina in ore hominū: sed ea abutentes in perniciem animarū. Qui ut habenas laxaret uoluptatibꝝ, uiuendūq; secundū carnem & sanguinem suaderent: scriptis suis in lucem prolatis contenderunt & sacerdotibus esse pmittere connubia, & non interdiciendū Christianis unq; usum carniū, nec indicienda sub præcepto ieiunia. Quos sane habendos cenfuerim ut publicos ecclesiæ hostes, inimicos crucis Christi, Epicuri de grege porcos grunientes, & euangelicæ legis subuersores. quæ quæq; docet abnegare seipsum & tollere crucem suam ac sequi Christum: non ambulare secundum carnē, nec ire post suas concupiscentias. ¶ Sed ut horū cauillationibus occurramus: tribuendum quidē ipsi est, nonnullas contingere particulariū hominū exorbitationes & prolapsiones ab integritate Christiana, tam in usu pisciū quā in recta ieiuniū obseruatione. Verū hæ non arguūt aut perperam factas esse illas cōstitutiones ab ecclesia, aut eas esse abrogandas: sed duntaxat huiusmodi abusus esse castigandos, emendandos, & sustollendos, & leges ipsas rectas: in sua incolumitate pmittere. Quæadmodū ob cōmestrationes, ludos & uana spectacula quæ diebꝝ dñicis & festis plæruncq; fiunt à uulgo: non sumit effi-
Matth. 16.
V.

LIBER PRIMVS

quæ ab honesto, sincero & pio religionis cultu declinant: per eos
 VI. qui auctoritate ualent, esse emendanda. ¶ De pauperib⁹ uero quæ
 afferunt aduersarij: non conuincit aut pmittendū quolibet tēpo-
 re esum carniū, aut non esse precipienda ieiunia. Nepe nullus tāta
 premitur paupertate, quin diebus illis quibus usus carniū est inter-
 dictus: inueniat sibi salubre alimentū & sufficiens, aut lac, aut oua
 aut butyrū, aut caseū: & maiore quidē facilitate, illa quàm carnes
 comparat. Quod si quis aut morbo laboret, aut facto periculo co-
 gnouerit pnciosum suæ sanitati esse ieiuniū (quod tamē plerūq;
 salutem corporis conseruat potius: sicut & gula eandem lædit &
 labefactat) ostendat se suo sacerdoti, patefaciatq; suam imbecillita-
 tem: & accipiat ab ipso facultatē consulendi suæ sanitati. Siquidem
 suis legib⁹ ecclesia extinguere uitia, illorūq; materiā succidere labo-
 rat: non naturam ipsam lædere. Est enim ipsa, pientissima mater:
 filios suos saluare uolens non perdere, geminina itidem malorū cō-
 uellere enitens: non sarcinam imponere naturæ, cui succūbat, de-
 niq; antidota & medicamēta contra peccata componere laborās:
 non naturæ grauamina aut sanitatis iacturā ingerere. Idcirco eos
 qui sine suæ naturæ aut sanitatis detrimento non possent ecclesia-
 sticis legib⁹ uti, quantū ad esum pisciū aut ieiunia: ut necessitate a-
 dactos (quæ nulli astringitur legi) declarat ecclesia non obligatos
 esse nec deuinctos suis obseruationibus. mō sacerdotis ad hoc con-
 stituti iudicio aut aperta rei experientia, cōperta fuerit huiusmodi
 infirmitas aut ugens necessitas: eximēs hominē ab obstructiōe ta-
 liū sanctionū. ¶ Ceterū qm̄ hi p̄dicatores uoluptatis, ieiuniorūq; &
 VII. pisciū ofores: sanctas ecclesiæ cōstitutiones de abstinentiā carniū
 certis hebdomadē dieb⁹, uertunt in ludibriū, setmonēq; ludicrum,
 dicentes huiusmodi abstinentiā quæ feria sexta & sabbato cuiusq;
 fit hebdomadē: primū ex particulari aliquorū deuotione exordiū
 cepisse, deinde eā irrepsisse in plures: serpendo paulatim. & tandē
 transisse ex uoluntaria aliquorū obseruatione in totā multitudinē,
 auctoritate præcepti: ad talē obseruandā abstinentiā, in omnes ge-
 neratim constituti. Et proinde periclitari dicunt etiā quartā feriā:
 ne hoc modo, exēplo sabbati indicat & huic in uniuersum abstine-
 tia à carnibus: ex peculiari nonnullorum ritu et more desumpta.
 Quinimmo et ubi feria quarta in hunc ordinem abstinentiæ fue-
 rit re-

rit redactarū et feriæ secundæ dicunt esse metuendū, ne simili exemplo ex singulari aliquorū obseruatione, etiam et in hanc traducatur consuetudinem, immo et præcepti necessitatem: quod et in ea abstinendū sit à carnibus. Et hoc pacto contendunt hi indulgentes carni et sanguini, ecclesiam sanctam in hac constitutione abstinentiæ à carnibus, aliquot hebdomadæ diebus: paulatim esse progressam à laxiore uiuendi ratione & modo ad strictiorem, pedetentim lento usu introductā. Idcirco ad obstruenda ora ipsorū loquētium iniqua: ostendendū hic esset diffusius (si locus ipse amplam pateretur illius materiæ pertractationem) circa prisca illa tempora surgentis ecclesiæ, fuisse olim constitutam in certis illis diebus abstinentiā à carnibus: immo & ieiunij obseruandi præceptionem, in omnes generatim latā. deinde eā sensim fuisse poppositū usum laxatā: & abrogatā. ut potius transferret ipse populus Christianus, quantū ad hoc negociū, ab arctiore uiuendi ratione, ad laxiorē & indulgentiorem uictū. ¶ Siquidē antiquo illo ecclesiæ sanctæ tempore: iudicū fuisse sabbato cuiusq; hebdomadæ ieiunij legim⁹, de consecratione, distinctione tertia, cap. sabbato uero. ubi ait Innocentius papa. Sabbato uero ieiunandū esse: ratio euentissima demonstrat. Nā si diē dominicam ob uenerabilē resurrectionē domini nostri Iesu Christi non solū in pascha celebramus: ueq; etiā per singulas hebdomadas, ipsius diē imaginem frequētamus, ac sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus: sabbatū prætermittere non debemus, quoniā intra tristitiā & lætitiā temporis illius: uidetur inclusum. Et reliqua illius capitis: in eandē sententiā cōsequētia texuntur. Ex quib⁹ p̄spicū euadit, quondam in ecclesia fuisse consuetudinē pariter & constitutionem obseruandi ieiunij: singulo quoque die sabbati. quam & tempore beati Augustini: Romæ obseruatam fuisse, manifeste conuincit eiusdem scriptū ad Ianuariū: quod refertur duodecima distinctione. cap. illa autem. ubi de uenerabili matre sua Monica narrationem contexit. Atqui hoc nostro seculo & hac tēpestate non obligamur ex more ecclesiastico aut p̄cepto: ad sabbati ieiunij singula quaq; hebdomada obseruandū. Quare laxior est & minor nūc abstinētię rigor, circa diē sabbati tenendus: quā prisca fuerit temporibus seruari solitus. Quod & de feria quarta, immo & sexta: promptū fuerit ex canonicarū sanctionū

VIII.

Innocentius.

Augustinus.

Monica.

tionū

LIBER PRIMVS

Leo quartus

tionū regulis ostendere. Siquidē de consecratione distinctione tertia, cap. de esu. Leo papa quartus hoc traditur cōstituisse decretum. De esu carniū apud nos uetustissima & nō improbāda traditio semper est tenēda: ut à cenā termino quæ sit in principio noctis quartæ feriæ quæ lucescit in quarta feria, usq; in diluculū quintæ feriæ, & similiter à cenā noctis sextæ feriæ quæ lucescit in sexta feria: nō imperite ieiunatio sit tenenda usq; ad sabbati lucē. & quantum de diei parte aliq; ieiunare maluerit uel debuerit: p̄cedat. Hæc ibi. Ex quibus liquidum est: circa prisca ipsius ecclesiæ tempora, ieiunium quartæ & sextæ feriæ cuiusq; hebdomadæ, una cum abstinentia ab esu carniū in supra dictis diebus: fuisse in usu moreq; probato apud populum Christianum. quod & ex cap. ieiunia sane, de cōsecratione distinctione tertia rursus patescit aptius, ubi & ratio exprimitur: ob quā utriusq; illorū dierum fuerint p̄cepta ieiunia. quia scilicet quarta feria, Iudas traditionē domini cogitauit: sexta autē feria, crucifixus est saluator. Nunc autē feria sexta tantū interdictus est esus carniū: nō autem indictum ieiuniū. Feria uero quarta: neq; prohibitus est esus carniū, neq; p̄ceptum ieiunium. Videmus igitur manifeste: ecclesiam ipsam in duorū p̄dictorum dierum uictu & abstinentia, p̄gressam esse ab arctitudine ad solutiorem laxitatem.

¶ Quænā sit uera libertas Christiana & euāgelica: quā sibi asciscere debent omnes atq; comparare. Cap. XXIII.

Ecclesi. 13.

Riecta quidē in superiorib; huiuslibri locis est multifariā libertas illa Christiana: quā p̄dicat Luther; cum asseclis & astipulatoribus suis, inquinatis ab astra pice quam tetigerūt. Quæ sane libertas (ut sæpius ante diximus: nec repetere piget) effrenis est uiuendi cōditio: sine lege, sine regula, sine freno ecclesiasticarū cōstitutionū: ut ferme quicquid libuerit, liceat. Et ergo secūdū ueritatē, libertas nō est: sed durissima seruitus, sub tyrānide carnis & peccati. Dissolutæ itidem sunt obiectiones eorū: qui hanc Lutherana libertatē magno molimine tutari laborāt. Et si quæ aliæ forte super sunt in eam rem cauillationes: per harū unius & uiginti dilutiones supra diffuse positas, haud magno negotio dissolui cōsimiliter possunt. Nūc itaq; paucis ostēdamus oportet: quænā sit uera libertas Christiana

Christiana & euāgelica, ad quā indispēdam debēt omnes aspira-
 re. Ea uero duplex esse deprehēdit in hac uita mortali. & per ea-
 rum utrāq; struit uia, iterq; sternitur ad tertiā libertatē: in uentu-
 ri seculi uita sine termino obtinēdam. ¶ Prima utiq; est libertas ab
 onere legis Mosaicæ: quā indulgit nobis Christus p̄ suaue iugū le-
 gis euāgelicæ. quēadmodū ipse dicit apud Matthæū. Venite ad
 me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiā uos. Tollite
 iugū meū sup̄ uos: & discite à me, quia mitis sum & humilis corde,
 & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meū suaue
 est: & onus meū leue. Cui cōsonat & Ioannes in euāgelio suo, di-
 cens. Lex p̄ Moysem data est: gratia & ueritas p̄ Iesum Christū
 facta est. Hinc beatus Iacob⁹ legem euangelicam uocat legem li-
 bertatis: cū ait. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis,
 nō auditor obliuiosus fact⁹ sed factor opis: hic beat⁹ in facto suo e-
 rit. Porro huic libertati nō repugnat subiectio & obligatio ad ser-
 uādas leges ecclesiasticas: quemadmodū falso asserit Luther⁹. qn̄
 immo hæc obstrictio, huiusmodi libertatē adiuuat maiorē in mo-
 dum: redditq; firmiorem, ueriores & p̄fectiores. Sed dictæ liberta-
 ti solūmodo aduersatur iugū Mosaicæ legis: de quo beatus Petri⁹
 ait in concilio apostolorū. Quid tentatis deum, imponere iugum
 super ceruices discipulorū: quod neq; nos neq; patres nostri porta-
 re potuimus: ¶ Secūda est libertas à seruitute peccati: quā adiutri-
 ce dei gratia & exercitio uirtutū bonorūq; operum consequimur
 in hac uita, quādo subactis cupiditatibus: deo prompte seruiamus et
 expedite. Enim uero peccatū, miseræ nos subigit seruituti: atq; in
 seruilē infelicitē detrudit conditionem. quēadmodū beatus Pe-
 trus de magistris errorū & improbis aliorū seductoribus ait, quod
 in errore conuersati sunt, libertatē illis promittentes: cū ipsi serui
 sint corruptionis. A quo enim qs̄ superatus est: huius & seruus est.
 Et dñs noster apud Ioannē. Qui facit peccatū: seruus est peccati.
 Ab huiusmodi uero seruitutis durissimo iugo uindicat nos & exi-
 mit hæc secūdi generis libertas: in iustitiæ operatione cōsistēs. Ad
 quā quidem integre assequēdā: magnopere etiā cōducit subiectio
 & obligatio cuiusq; ad sanctiones ecclesiasticas olim institutas, &
 diutino cōfirmatas usu: atq; integra illarū observatio. Nā per hanc
 liberamur à seruitute rebellionis, inobedientiæ, cōtumaciæ, p̄ter-
 n uia

I.

Matt. II.

Ioan. I.

Iaco. I.

Actu. II.

II.

z. Petri. z.

Ioan. 8.

n uia

LIBER PRIMVS

uia, atq; cōtemptus in ecclesiam sanctā & rectores eius. Neq; illa
 subiectio, seruitutē inuehit nobis aut iugum tyrānidis: ut oblatrat
 Lutherus. sed una est particula leuissimī oneris facilisq; sarcina:
 III. quā domin⁹ serēdā nobis imposuit. ¶ Quinimmo oīno ex opposi-
 to se habet ista secundi generis libertas iure expetēda: ad eā effre-
 nē licētiam, quā falso nomine Lutherus libertatē appellat Chri-
 stianam. Hæc enim audit ecclesiā matrē suā: illa toruo supercilio
 cōtēnit eam. Hæc sanctas antiquorū patrū synodos cū ueneratio-
 ne debita amplectitur: illa suspenso ad uncoq; naso subsannat eas-
 dem. Hæc itidē traditiōes apostolicas cū reuerētia suscipit ac ob-
 seruat: illa parupēdit eas, quod in euāgelio nō sint cōscriptæ. Hæc
 etiā consuetudines ecclesiasticas reueretur & custodit: illa easdem
 irridet atq; cōculcat. Hæc deniq; p̄positis ecclesiasticæ moderatio-
 ni obtēperat: illa uero eosdē floccifacit. Demū hæc pulchrū in ec-
 clesiastica republica cōseruat ordinē, decētā & honestatē: illa ue-
 ro ritus omnes antiquos & leges rectas abijciēs, horrida cōfusiōe
 omnia permiscet. Et ut uno uerbo cōcludā omnia, hæc ad Hieru-
 salē, supernę pacis ciuitatē pertinet: illa uero ad Babylonē, tartareę
 cōfusiōnis eluuiē. Si igitur suauē Christi iugum portare uolum⁹,
 & eius ope à seruitute peccati liberari: hanc libertatem capessam⁹
 Cap. 9. oportet. De utraq; autem libertate iam dicta: factus est etiam obi-
 ter sermo in dissolutione decimæ quartæ obiectionis supra positę.
 III. ¶ Tertia uero libertas est à seruitute corruptionis corporis: cui ob-
 noxi sumus nos filij Adæ, per hanc legem nobis indictā. Puluis es:
 Gene. 3. & in puluerem reuerteris. At ab ea cōditione dura liberabunt: q;
 resurgēt Christiformes in cōsummatione seculi ad gloriā immor-
 talitatis & uitæ perpetuæ. sicut testatur his uerbis apostol⁹ scribēs
 Roma. 8. ad Romanos. Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis: in
 i. Corin. 15. libertatē gloriæ filiorū dei. Et in prima ad Corinthios epistola: eā-
 dē insinuat libertatem dicēs. Oportet enim corruptibile hoc, indue-
 re incorruptionē: & mortale hoc, induere immortalitē. Et rur-
 sum. Seminatur in corruptione: surget in incorruptiōe. Seminatur
 in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in
 uirtute. Seminatur corpus animale: surget corp⁹ spirituale. Porro
 ad hanc libertatē demum obtinēdā (sed in ijs qui eā semel obtinue-
 rint: nūquam finiendam) ut mercedem præmiūque laborem &
 p̄claram

præclarâ æternæ felicitatis dotem: necessariū est duas alias libertates ut mediâ quædâ & uias ducētes ad hanc tertiam, sibi asciscere. Et primâ quæ nobis attulit Christi benignitas: ut nō sit opus labore aut opera nostra, ad eā uedicādam. Secūdam uero: bonorū operū studio exercitiōq; uirtutū, & potissimū obedientiæ in ecclesiā ac eius pastores, comparare nobis debemus. Et ita demum eius ad miniculo & adiutrice dei gratia: tertiam hanc libertatē tanq̄ bonorū laborū gloriosum fructum consequemur.

¶ Quidnā de ijs septem dictis Lutheranis, in principio huius libri propositis; est sentiendum. Cap. XXIII.

Aeterū ex prædictis in toto hoc libro, iam satis cōstare arbitror absurditatem & falsitatem eorū, q̄ ex opusculo Lutheri de libertate Christiana inscripto, in secundo huius libri capite adducta sunt: ad dinoscendā suæ libertatis (cuius funestū & exitiale attollit uexillū) conditionē. ¶ Perspicuū est enim in primis, id à uero haud esse alienū: præsidēs ecclesiæ (quos pro more suo, ut cōtumeliosus est supra modū in omnes, tyrannos appellet: & moderatissimā eorū directionē, tyrannidē: hisce uerbis latentē animi sui morbū alijs aperte prodēs) habere ius ac potestatem cōdēdi leges ecclesiasticas, quā à deo acceperūt. & populū Christianū illis moderari debere: si suæ salutis rationem habere uelint, quoniā sine illi⁹ iactura: hæc regulas & sanctiōes trāsgredi nō possunt, ut multifariā iā est ostēsū, cū in uarijs huius libri locis: tū in decimo, undecimo & duodecimo capitibus præcedentibus. ¶ Verū in supra dictis locis adductis ratiōibus, lubet in p̄sentia & alias nōnullas adicere: quo testatior atq; p̄bator relinquatur hæc ueritas. Manifestū siquidem est, patrem secūdam carnem itidem & matrē: posse filio suo aliquid faciendū iubere, ut executionē operis alicui⁹ indifferētis: quod tamē filio est utile (exēpli gratia: ludi literarij frequentationē) similiter & p̄cipere aliqd etiā fugiendū: ut p̄hibere mādicationē pomorum, ad quā ætas illa pueris est p̄p̄etior, cū seuera cōminatione, q̄ uapulabit ille puer uirga: si mandatū parentū suorū p̄uaricetur. Curigitur nō poterūt patres nostri secūdam spiritum, primi scilicet rectores ecclesiarum, & mater nostra in spiritu, ecclesia sancta: nobis imponere quippiam faciendū aut fugiendū cū

LIBER PRIMVS

interminatione uirgæ & disciplinæ, quando illud nobis est salutare: & nostræ salutis apprime accommodû: Nonne maiorē tunc haberet autoritatē parēs secundū carnē, in filios suos: quā mater nostra secundū spiritū, itidē & patres, in suos filios: cū tñ lōge dignior ac sublimior sit illa spiritualis paternitas & maternitas: quā carnalis. Rursum, præceptū illud dei de honorandis parentibus, non tantū de ijs qui secundū carnem parentes sunt, accipiendū est: sed & de parentibus secundū spiritū, ut de ecclesia sancta & pastorib⁹ eius, quorū iussis: ex diuini præcepti autoritate debemus obedire. Igit̄ cū ecclesiæ p̄cepta & orthodoxorū patrū transgredimur mandata: simul & dei præceptū præuaricamur de honorādis parētib⁹. Atqui præuaricantes diuina p̄cepta, contrahunt haud dubie labē mortiferi criminis: seq̄ obligant æternæ dānationi. Igit̄ & mandata ecclesiæ antiquorūq; patrū ecclesiasticorū statuta uiolantes: eandē incurrunt p̄cā. cū nō cōtingat hæc sine illo dei p̄cepto p̄uaricari. ¶ Præterea. Ecclesia sancta & præcipui & eius moderatores in spiritu sancto cōgregati: potestatē habent abrogandi aliquā cōstitutionē antiquā occurrente rationabili causa, aut eā cōmutandi in aliū morē ecclesiæ utiliorē. Quod cū multis posset cōprobari exemplis: in p̄sentia tñ satis fuerit id duobus tñ manifestare. Quorū primū est, In ipsius ecclesiæ principio mos fuit: etiā infantib⁹ sacro baptismi lauacro ablutis tradere sacrosanctæ eucharistiæ cōmunionē. quē admodū perhibet beatus pater Dionysius: circa finē libri sui de ecclesiastica hierarchia dicens. Illud uero, q; pueri q; necdū possunt intelligere diuina, sacri baptismatis altissimorūq; cōmunionis sacrosanctæ signorū participes frant; uidet̄ quidē prophanis (ut dixisti) rationabiliter irridendū. si auditores minus idoneos, episcopi diuina edocent: & non intelligentib⁹, sanctas traditiōes nequicq; tradunt. Deinde cōstitutionis illius rationem reddens: paulo post subnectit idē. Tradit aut̄ puero sancta mysteria pontifex: ut nutriat in ipsis, neq; uitā aliā habeat: nisi hāc q̄ diuina inspiciat semper, & quæ huiusmodi sancta cōmunionē proficiat. atq; in his sacra possideat habitū: promoueatq; studiose à susceptore suo. Hęc Dionysius. Vñ et adhuc in antiq; mysteriorū ecclesiasticorū uoluminib⁹: illud ita de infantib⁹ legit̄. Si ep̄s adest: statim cōfirmari oportet, postea cōmunicari, Ep̄s si præsens nō fuerit: anteq̄ lactetur infan.

III.

Dionysius.

infans aut aliquid gustauerit, cōmunicet eū sacerdos de corpore et sanguine domini: ante missam etiā si necessitas ingruit. Posteriore tamen tēpore abolita est illa constitutio, nequa fiat sanctissimo eucharistiæ sacramento irreuerentia: si sumptum puer (ut accidere posset) expueret, ne etiā sumatur sine sui ipsius probatione: et deuotione singulari ad illud tā sublime mysteriū. quæ duo præstari non possunt nisi ab ijs: qui per ætatē iā habent sufficientē discretionē ad dijudicandū corpus domini, & secernendū à cibis cōmunib⁹ corpori nutriendū accommodandis. ¶ Secundū exēplū, rei propositæ approbatū est. Circa principiū ecclesiæ primitiuæ, laicis datur cōmunio sacrosanctæ eucharistiæ sub utraq; specie: panis scilicet & uini, quæ admodū satis coniectare licet ex sexto ca. euangelij sancti Ioannis: & ex undecimo cap. primæ epistolæ beati Pauli ad Corinthios. Sicut etiā aperte confirmat decretū sessionis decimæ tertiæ: cōcilij Cōstantiensis. Attamen sequentibus seculis iam multiplicato copiose credentiū numero (qui primū paucus erat & rar⁹) (rationabiliter constitutū est ab ecclesia catholica, laicis sanctā eucharistiæ cōmunionē tm̄ tradi debere sub specie panis, & non sub specie uini. tū propter effusionis sacrosancti sanguinis periculū. tū etiā propter fidei in fidelibus cōfirmationē: q; sub uenerando panis signo integrū Christi corp⁹ itidē & preciosus ei⁹ sanguis cōtinet. tū deniq; ob alias ratiōabiles causas: ecclesiā sanctā ad id instituendū mouentes legitime & cōgruenter, ut ostendit apert⁹ prædictæ sessionis sacrosanctæ synodi Cōstantiensis: sanctio rectissima. Nec iniuria mutauit ecclesia sancta in duobus istis exēplis iam assignatis: pro reꝝ cōmoditate suā sententiā. Quñ cū aliqua priscis ordinata temporib⁹ deprehendunt uergere in deteriorem exitū: ea secundū rectę rationis determinationē aut abroganda sunt, aut in aliud melius commutanda. Quemadmodū Ezechias rex Iudæ commendatissimus, contriuit atq; comminuit in frustra serpētem æneū (quē iussu dei exerat Moyses in deserto: ad salutē percussorū à serpentibus ignitis, qui signū illud aspicerent) quoniā deprehendit illi à populo suo adoleri incensum. Neq; eo in opere repressus est à quopiā: quin potius magnam promeruit laudē. Cū igitur ecclesia catholica potestati habeat abrogandi antiquas cōstitutiones, aut cōmutandi eas in alias sanctiones congruētiores, occur-

n 3 rente

v.

Ioannis 6.
1. Corin. 11.4. Regū 18.
Numeri 21.

LIBER PRIMVS

- rente legitima causa: cur non etiam habebit potestatem constituendi aliquas leges utiles & honestas, quæ nunquam prius fuerant constitutæ: cum sit facilius, noua legis alicuius sanctio: quam antiquæ quondam ordinatæ aut abrogatio, aut in aliam commutatio. ¶ Insuper. Tradita est supremis ecclesiæ pastoribus potestas ligandi super terram & soluendi potestas item remittendi peccata & retinendi, per illud domini nostri uerbum: beato Petro dictum apud Matthæum.
- VI.** *Matth. 16.* Quodcumque solueris super terram: erit solutum & in cælis. Et quodcumque ligaueris super terram: erit ligatum & in cælis. Per illud etiam eiusdem uerbum: omnibus dictum apostolis, paulo post apud eundem euangelistam. *Matth. 18.* Amen dico uobis. quæcumque alligaueritis super terram: erunt ligata & in cælo. & quæcumque solueritis super terram: erunt soluta & in cælo. Demum & per illud domini nostri Iesu Christi uerbum: discipulis suis dictum post resurrectionem suam. *Ian. 20.* Quos remiseritis peccata: remittunt eis. & quos retinueritis: retenta erunt. Cur igitur putandum est, consimiliter eis non esse traditam potestatem condendi leges ac sanctiones ecclesiæ directioni utiles & necessarias: cum huiusmodi potestas condenda: legum, minor uideatur & inferior, aut saltem non præferens maiorem auctoritatem: quam potestas ministratoria ligandi & soluendi delinquentes. ¶ Ad hæc, Primis ecclesiæ sanctæ rectoribus indulta est à domino potestas gubernandi reipublice ecclesiasticæ, secundum illud beati Pauli uerbum: ad seniores ecclesiæ. *Actu. 20.* Attendite uobis & uniuerso gregi: in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei: quam acquisiuit sanguine suo. Etiam & iuxta illud beati Petri dictum. *1. Petri 5.* Pascite qui in uobis est gregem dei: prouidentes non coacte sed spontanee secundum deum. neque turpis lucri gratia: sed uoluntate. neque ut dominantes in clero: sed forma facti gregis. At quomodo gregem dominicum, oues & agnos Christi pascet spirituales ipsi pastores: si non habuerint auctoritatem statuendi leges honestas & utiles, administrationi ecclesiasticæ necessarias & accommodatas: cum uideamus & in militari & nautica & scholastica, & quauis alia multitudine moderanda: eo summa regum gerunt habere facultatem illa ordinandi, etiam cum poenæ in transgressores determinatione: quæ ad rem cui præsumunt dirigenda conducibilia censerent. Non sunt profecto deterioris conditionis quam cæteri, qui summæ regum præsumunt pastores ecclesiastici: sed existimandi & hæc statuenda: legum potestatem habere. ¶ Demum si attendere lubet et honesta-

neitate eorum que in ecclesiasticis regulis atque canonibus sancita sunt: pariter & utilitatem, cedentem primum in salutem eorum qui illis obstringuntur legibus: nemo se difficile merito prestare deberet ad eas sanctiones libenter amplectendas. ubi etiam nulla alia afferretur ratio id persuadens: aut poena adijceretur coercens. Quid enim (ut alia multa pretermittamus) honestius: quam sanctissimum eucharistiae sacramentum et a ieiunio consecrari tamen debere, et sumi Christianis, nisi causa infirmitatis aut necessitatis interuenerit? quod ex antiquo ecclesiae instituto etiam ante beati Augustini tempora est decentissime ordinatum: et decreto decimae tertiae sessionis concilii Constantiensis, contra insurgentes illius temporis haereses, rursus est approbatum. Quid praeterea utilius Christianorum salutem: quam ieiuniorum institutorum observatio: quod (ut sancta concinit ecclesia) animis corporibusque curandis salubriter institutum est: quo deus inter in nobis uitia comprimit, mentem eleuat, uirtutem largitur & praemia. & quod de ieiunij constitutione dictum est: de alijs quoque omnibus legibus ecclesiasticis similiter est intelligendum, quandoquidem de illis idem est iudicium. Itaque honestas ipsa praceptorum ecclesiae necnon & utilitas: ubi etiam alia omnia deessent (quae tamen adhuc permulta sunt) prouocantia ad eorum susceptionem & executionem: merito nos impellere deberent, ad illa prompto & lubenti animo amplectenda. Sed iam ad alia transeamus.

¶ Quid de secundo, & sequentibus Lutheri articulis prius positus censendum est. Cap. XXV.

Respicuum etiam iam euasit (ut expedito in praecedenti capite, primo Lutheri articulo: secundum eiusdem, supra positum circa libri huius principium, excutiamus) ea quae ex apostolorum traditione aut factorum conciliorum, aut consuetudine antiqua obseruantur a fidelibus secundum sanctiones ecclesiasticas: plurimum ad iustitiam prodesse ijs qui pie & religiose ea perficiunt quam eo ipso acceptissimam deo praestant obedientiam. Praetermissionem uero illorum citra causam legitimam, pariter & transgressionem: maxime incommodare salutem animae, constitueretque ipsum praeuicatoris, grauis peccati reum & damnationis aeternae. quae praeuicatio a secula semper habet & commitem: inobedientiam in deum, quem admodum superiora dicta potissimum in decimo undecimo & duodecimo capitibus: & diffuse monstrarunt.

Cate.

LIBER PRIMVS

Cæterum recto conſequio id trahitur & ſubinfertur, ſi præcepto-
rum eccleſiæ tranſgreſſio inducit letale crimē animæ & mortis æ-
ternæ reatū: integram eorū obſervationē ex oppoſito & gratiā p-
mereri & gloriā æternā. quod tamē negat Lutherus in ſecūdo
illo articulo: quē in ſecundo præſentis libri capite ex ipſius dictis cita-
uim⁹. Oppoſitarum eñ cauſarum: oppoſiti ſunt & effectus. Negat
illud recipiendū eſt, quod illic affert: ea omnia quæ enumerat con-
ſtitutionibus eccleſiaſticis cōſona, fieri etiā poſſe à quouis impio.
Quāuis enim impius ea uniuerſa ſecūdū ſubſtātiā operis exeq-
poſſet & exteriorem operationē: nō tamē ſecūdum debitas circū-
ſtātiā finis, qualitatis operis, loci, tēporis atq; recti affect⁹. quas iu-
ſtus & probus ſeruabit, quādoquidem non habebit impius in illis
operibus agēdis ſyncærum illum animi in deum affectum: qualē
uir bonus. Cum autem legum eccleſiaſticarū obſervationē dici-
mus animę ſalutarem & deo gratam: nō tātum opera exteriora at-
tēdimus, ſed et interiorē ſimplicis animi affectum atq; intentionē.
Sed eadē omnino ratione quam hic affert Lutherus: dicere nobis
promptum eſſet, nulla dei præcepta eſſe ad ſalutē homini neceſſa-
ria. q̄ omnia illa quātum ad exteriorem operationē fieri etiā poſ-
ſent à quolibet impio: licet nō ad ipſius dei ꝑcipiētis intentionem.
Quod autē ſubiungit Lutherus, obſervatione ꝑceptorū eccleſiæ
homines nō niſi hypocriſis euadere: perſimile eſt atq; ſi dicat, intē-
dentem oculorum ſuorum aciem in ſolare iubar: nō niſi tenebro-
ſum fieri, & igni propinquantem: ex eo non niſi algorem ſuſcipe-
re. utentemq; ſalutaribus cibis: incurere exinde aduerſam ualitudi-
nē. Siquidē recta horum ſtatutorum obſeruatō ex ſimplici ani-
mo prodiens, qualem præcipit eccleſia: neminem reddit hypocri-
tam. Siquis autē ficto dupliciq; animo ea exequatur, ut auram au-
cupetur popularem: hypocrita quidem reddetur, nō tamē ex præ-
ceptorum eccleſiaſticorum conditione: ſed propria ſua malitia, q̄
II non eſt legibus illis ſaluberrimis & rectiſſimis aſcribenda. ¶ Præ-
terea apertiffimis oſtenſum eſt rationibus atq; ſanctorū patrum fre-
quenti teſtimonio, præſertim in tertio & quarto cap. libri præſen-
tis: præter ea quæ in euāgelio ſunt particulatim expreſſa, & alia
pluraq; neceſſaria eſſe ut credamus & agam⁹, ea uidelicet: quæ po-
ſtea ſpiritus ſancti inſpiratione declarata ſunt ac definita expreſſius,
ſancti.

ut credantur & agantur à populo Christiano. Vnde cõstat, absurdum id esse & impiũ: quod subinde in tertio articulo secũdi capi. huius libri, ex ipsius dictis est propositũ. Neq; id conuincũt duo illa (quæ citat ibidem) scripturæ testimonia: ad fulciendã suam assertionẽ. Primũ enim illud ex Ioanne sumptũ. Qui credit in me: etiã si mortuus fuerit, uiuet. de perfecte credẽte accipiendũ est, eo scilicet qui fidẽ habet operantẽ per dilectionẽ: bonisq; coniunctã operibus. Talis autẽ non solũ ea aget quæ in euangelio sunt aperte expressa: sed & illa quæ per traditiones apostolorũ & ecclesiasticas cõstitutiones sunt superaddita. alioqui non est integra eius fides nec perfecta. In secundo uero scripturæ testimonio: ibidẽ adducto ex Matthæo, scilicet. Nõ in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. p uerbũ dei nõ solũ intelligi debet quod in euangelio est conscriptũ: sed & id omne, quod postea suggerẽte spiritu sancto ab apostolis & patribus orthodoxis est traditũ atq; sanctũ. & illud enim, uerbũ dei est: ut puta spiritus sancti, cuius magisterio & doctrina illud ipsum ordinatum est & statutũ. ¶ Sed dicat age Lutherus: in quo euangelij loco scriptũ est, q; Christus descenderit ad inferna, quod tamen, symbolũ apostolorũ & Anastasii: credendũ nobis exprimit. Vbi etiam in aliquo quatuor euangeliorum: dicitur filius dei esse consubstãtialis patri, cum certe nomẽ illud consubstãtialis, nequaquã in euangelio legatur, aut ubi expressum id inuenitur apud aliquẽ euangelistã: q; spiritus sanctus etiã à filio procedit. Attamẽ utrũq; horũ: symbolũ Nicenũ exprimit ab omnibus credendũ. Et ita percontandũ esset de alijs permultis, quæ in sacrosanctis synodis declarata sunt & determinata ut credantur à tota ecclesia: nequaquã tamen in euangelijs habentur aperte commemorata. Verum nunc ad agenda ueniamus. Dicat oro Lutherus: ubi legit in euangelio ieiuniũ quadragesimale quotãnis ante festum paschale esse obseruandum, aut aquam sale cõmixto benedictam sacerdotali imprecatione: esse spargẽdam in populũ. aut in ipso ieiunij quadragesimalis exordio, cineres oratione sacerdotis benedictos, in fronte aut super caput à manu sacerdotali esse suscipiendos: in signum pœnitentiæ agenda, & ad mortis oppetendæ memoriã altius animo figendam. Dicat item, ubi iubet euangelium aut scripto explicat: diebus sabbati ab esu carniũ esse

Ioann. ii.

Matthæi. 4.

III.

o absti.

LIBER PRIMVS

abstinēdū in honorē sacratissimę dei matris, cui is dies peculiariter est dedicatus. & in letania maiore itidē & minore, ob supplicatiōes solēnes & publicas tū institutas: piscibus esse uescendū. Et hoc pacto de cōpluribus alijs sanctis & laudabilibus ecclesię cōstitutionibus, sciscitādum esset ab eodem: ubi nam in euāgelico codice sunt expressę. Quod cum nec ipse nec eius affectatores unquam potuerint assignare: dilucidum est, hanc assertionem q̄ nihil à fidelibus credendum sit aut agendū: nisi quod in euāgelio continet aperte expressum, nō modo falsam eē & erroneā: sed multarū etiā hæreseō esse sentinā & baratbrū. ex qua pestifera lacuna: multi p-

ditarū sectarū magistri, sui erroris hauserunt putorē. ¶ Cæterę nō fuerit ociosum aut inutile, in p̄sentia paucis explicare: ubi p̄dictę cōstitutiones ecclesiasticę quas nō cōtinet aperte codex euāgelicus, suū acceperint robur & stabilimētū. In primis quadragesimā: p̄sa: circa nascentis ecclesię exordiū ex institutione apostolorū habuit suum authoramentū & uigorē. Quēadmodū phibet beatus

Hieronymus in epistola ad Marcellā aduersus Montanū: ponēs discrimē inter catholicos et Montani sectatores, his uerbis. Nos uñ quadragesimā secūdū traditionē apostolorū, toto anno, tēpore nobis cōgruo ieiunamus. Illi tres in anno faciūt quadragesimas: q̄ si tres passi sint saluatores. Hęc ibi. Eoq̄ tpe quadragesimali, maxime insistendū esse ieiunio: admonet idē celeberrimus author in epistola ad Lætā de institutiōe filię, cū ait. Cæterū (ut ante scripsi) in quadragesima, cōtinentiæ ue la p̄denda sunt: & tota aurigę retinacula equis laxanda properātibus. Hęc ille. Sed & beatus Ignatius episcop⁹ Antiochenus, apostolis cōtemporaneus: aperte p̄dit quadragesimā circa apostolica tēpora fuisse institutā, cū ita scribit.

Ignatius in quarta sua epistola, quę est ad Philippēses. Dies festos nolite in honorare. quadragesimā uero nolite p̄ nihilo habere: imitationē enim cōtinet dei cōuersationis. hebdomadā etiā passiōis nolite despicere. Quarta uero & sexta feria ieiunate: reliquias pauperibus porrigētes. Hęc ibi. At uero illud de quadragesima nō negligenda, nequaquā admonuisset scripto uir sanctus: nisi ieiuniū quadragesimale fuisset tūc institutū, & à populo fideli suo iā tpe obseruari solitum. Quocirca audiendi non sunt uiri impij, & ecclesiasticę disciplinę subuersores: qui nostra tēpestate imbuti Lutherano ueneno

neno audent palam iactitare in uulgus, quadragesimæ ieiunium
 humana tantum adinventione à recentioribus ecclesiæ pastoribus
 esse institutum. Proinde & parui habendum esse: & pro cuius
 usque tantum arbitrio sine obligationis uinculo seruari posse, & si
 ne aliquo ciborum delectu, Enimvero cum teste Ignatio & Hieronymo,
 ex apostolorum traditione quadragesima suum auspiciam sit exordium
 ipsa instituentium autoritas & temporis antiquitas (ubi etiam alia
 deessent ad eam exacte obseruandam incitamenta: quæ tamen complura
 supersunt) unumquëq; pio in sanctam ecclesiam animo affectum debent
 inducere: ad eam libenter amplectendam, integreque custodiendam. ¶ Porro aquæ sale commixto
 benedictæ asperio in populum: ab Alexandro primo huius nominis
 summo pontifice primum instituta traditur, quemadmodum de consecratione,
 distinctioe tertia, cap. aqua. ipsius sanctio super hoc ædita: ita legitur.
 Aquam sale cõpersam in populis benedicim⁹: ut ea cuncti aspersi
 sanctificentur & purificentur. quod omnibus sacerdotibus faciendum
 eẽ mandamus. Nã si cinis uitulæ aspersus populum sanctificabat atq;
 mundabat multo magis aqua sale aspersa diuinisq; precibus sacrata,
 populum sanctificat atq; mûdat. Et si sale asperso per Helisæum
 prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis diuinis precibus
 sacratus sal, sterilitatẽ rerum aufert humanarũ, & coinquinatos
 sanctificat & purgat, & cetera bona multiplicat; & insidias diaboli
 auertit, & à phantasmatis uersutis hoies defendit. Hæc ibi. Insuper
 in exordio quadragesimæ cineres sacrosacerdotali manu suscipi
 debere à fidelibus, tanq̃ symbolũ quoddam agendæ pœnitentiæ;
 ex ueteris testamēti more desumptũ tradit, q̃ cinis & sacc⁹
 habebãtur arma pœnitentię, instrumētaq; erãt frequentissimo
 usu deputata: ad designandã cordis humilitationẽ & luctum pœnitentiũ.
 Vnde & beat⁹ Iob de se ait. Idcirco ipse me rephedo: et ago
 pœnitentiã in fauilla & cinere. Et Mardoche⁹ audito regis Assueri
 edicto de futura Iudeorũ exterminatiõẽ, p̃ Amã negter, p̃ curata:
 indut⁹ est sacco spargēs cinerẽ capiti. In dieb⁹ itẽ Iudith laudatissime
 uiduæ: cū timor Holofernis irruisset in oēs Iudeos, sacerdotēs
 p̃cincti cilicis legunt obtulisse sacrificia domino: & erat (inquit
 scriptura) cinis supra capita eorũ. Demũ rex Niniuitarũ audita p̃
 dicatione Ionæ: se totum ad agendam pœnitentiã conuertens,

V.
Alexander. 1.

Numeri. 19.

4. Regũ. 2.

Iob. 42.
Hester. 4.

Iudith. 4.

Ionæ. 3.

LIBER PRIMVS

indutus est sacco & sedit in cinere. **A**t uero de abstinentia & ieiunio sabbati: paulo ante factus est sermo, pontificij iuris autoritate

Cap. 22. **VI.** roboratus. ¶ **L**etania aut maiorem & abstinentia à carnibus eo die obseruandū: instituit (ut una omnium est sententia) beatus **Gregorius**, primus huius nominis summus pontifex. Minorē uero letania quæ in diebus rogationū agit, cū abstinentia à carnibus esse celebranda: cōciliū Aurelianense olim sanxit. cuius decretū adducitur de consecratione, distinctione tertia, cap. rogationes, hoc uerboꝝ contextu. Rogationes, id est letaniae ante ascensionem domini placuit celebrari. ita ut praemissum triduanū ieiuniū: in dominicæ ascensionis solennitate soluat. per quod triduum, serui & ancillæ ab opere relaxentur: quo magis plebs uniuersa conueniat. Quo triduo oēs abstineant: & etiā quadragesimalibus cibis utant. **H**æc ibi. **N**ōnulla tamen eorū quæ inibi definita sunt: per usum oppositū sunt abrogata. **N**on em̄ diebus illis rogationū ubiq; feriant ab opere manuum laici: nec fideles ieiuniū obseruant, nec ciborū quadragesimalium usum. **V**t & ex eo sumat argumentū: populū fidelē potius in plerisque ex austeriore uiuēdi forma in laxiore eē deductū, q̄ ediuerso.

VII. ¶ **D**einceps ut ad quarti articuli **L**utherani, supra in secundo praesentis libri capite positi, excussione transeamus: patefactū est abunde in superioribus locis, potissimū decimo capite & duobus proxime sequentibus: sanctionū ecclesiasticarū obseruationē esse necessariā ad salutē. neq; per solā fidē, effici **C**hristianū ab omni lege ordinationeque ecclesiae liberū: sicut neq; per eā fit liber et absolutus ab obseruatione mandatorū dei. **Q**uinimmo per fidē perfectā et integram: potius obstringit **C**hristianus ad statuta ecclesiae opere adimplenda. quoniā fides uiua & consummata: operibus bonis debet esse coniuncta, potissimū ijs quæ prodant et indicent obedientiā, deo et ecclesiae sanctæ debitā. **E**t qui fidē solā iactitant, ab operibus iustitiæ seiunctā: de eorū uident esse numero, qui (ut ad **T**itū scribit **P**aulus) dicunt se nosse deū: factis aut negant. ¶ **P**otrd falsum est illud, et sacris literis penitus aduersum: opera neminē iustificare, saltē ut adminicula et disponētia ad iustificationē consequendā, et tanq; instrumenta necessaria. **N**ā sine cōtrouersia, deus ipse, precipuus est iustificationis author: et dator gratiæ tollentis culpā, et iustū reddētis hominē. neq; qui spā primas iustificandi partes deo nō attri

attribuit: ut debet. Cū illo autē & post illum, etiam opera bona iustificandi uim in suo gradu & sorte habere: ostēdunt cū alia q̄ plurima loca scripturæ sacræ, tū illud unū beati Ioannis apostoli uer- 1. Ioan. 3.
 bū. **Qui facit iustitiā: iustus est.** Ex quo protinus id recte colligitur: per opera iustitiæ quæ piā fieri iustū & iustificari, ut p̄ opera artis fabrilis, efficitur aliquis faber: & p̄ frequentē citharæ modulationē euadit citharæcedus. **Neq̄ oportet hominē esse iustū, saltē perfectā & cōsummata iustitia: anteq̄ operet bonū, ut hic ait Luther⁹.** sed è diuerso opus est eū bona operari; anteq̄ euadat integre & absolute iustus. **Ex operibus enim: acquirunt habitus. nō contra, habitus ipsi: primorū opes: sunt authores.** **Sola uero fides simul cū ba- IX.**
 ptismo suscepta: primo quidē iustificat & sufficiēter, pro illo suscepto illo regenerationis sacramēto obtinet: opera ipsa tunc nō sunt necessaria. Sed sequente illā fidei professionē tempore: & in pueris cū plenū rationis usum obtinuerint, & in adultis, opa bona sunt necessaria: & ad illam iustificationē conseruandā si adhuc eā tenuerint, & ad deperditā iustificationē recuperandā: si per peccatū ab illa baptismali gratia exciderint. **Neq̄ id ab re quidē. nam in ipsa baptismali ablutione, obstrinxerunt se qui eam susceperunt: ad mandatorū dei obseruationē. Quomodo autē obseruabunt ea, fidem sacram professi: nisi operent iustitiam & bona exerceant opera, quæ suis mandatis præcepit deus fieri: Falsum est itaq̄, qd̄ in isti⁹ quartū articuli citatione astruit Lutherus: solam fidem esse, quæ ex merito de iustificatione baptismum subsequente.**

Sola fide nequaquā ad salutē sufficere: sed cū ea, & bona opera esse homini necessaria. **Cap. XXVI.**

Dampliorē autē illoꝝ quæ hic quartus Lutheri articulus supra adduct⁹ proponit, confutationem: elidendus est hoc loco & eneruand⁹ error ille Lutheranus, quem cum in cæteris libris suis, tum in eo de libertate Christiana opusculo quod improbamus: ipse Luther⁹ disseminat & astruit. utpote solā fidē sufficere ad iustificationē & cōsequendā uitā æternā: etiā ubi nulla affuerint in adultis opera bona. qm̄ scdm̄ eius sententiā, nō sunt ipsa opa necessaria.

LIBER PRIMVS

saria ad expurgationē peccatorū: neq; ad gratiā & salutē obtinen-
 dam. Et hæc plane una est particula suæ libertatis, immo licentio-
 sæ indulgētiae: quā alutona buccina toti mundo propalauit. ut edo-
 cti hoies solā fidē ad salutē sufficere, seq; ab operū obligatione &
 onere absolui: libentius ad libertatem illā Lutheranam profequen-
 dā ferant, eāq; amplectantur cupidius. Hic sane est laqueus, hæc pe-
 dica, hoc rete, quod tetendit Luther⁹ incautis pedibus fidelū: ut
 II. inuoluti trahant in extremā perniciē. ¶ Hanc autē execrandā im-
 pietatē cōprobare annitit ipse Luther⁹ & sui affectatores: aliquot
 scripturæ sanctæ testimonijs. cū ex ueteri instrumento tū nouo de
Gene. 15. proprijs. Scriptū est em̄: inquit. **Credidit Abrahā deo, & repu-**
Abacuc. 2. tatū est ei ad iustitiā. Et ore etiā prophetico dictū est. Iust⁹ autē in fi-
 de sua uiuet. Rursum cæco clamanti importuna uoce ad dominū
 nostrū: responsū esse legimus à Christo, ubi illū ad se acciti iusse-
Luca. 18. rat. Respice. fides tua te saluū fecit. Et apud Ioānē: dominū dixisse
Ioan. 5. Qui credit in me: habet uitam æternā. Et itē. Qui credit in me:
Ioannis. 11. etiam si mortuus fuerit, uiuet. Præterea, ad Romanos scribens a-
Roma. 5. postolus ait. Iustificati ergo ex fide: pacem habeamus ad deū. Et ad
Ephe. 2. Ephesios. Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex uobis. Ad
Actuū 15. hæc, in actis apostolicis ait beatus Petrus: de conuersis ex gentib⁹
 ad Christum. Et qui nouit corda deus: testimoniū perhibuit, dans
 illis spiritū sanctum sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos & il-
 los, fide purificans corda eorū. Multas itidē alias cōsimilis sententiæ
 passim in scriptura positas colligūt Lutherani propositiones: & ad-
 ducunt in suæ assertionis roborationē. Quibus profecto nihil ali-
 ud solide conficiunt ac commonstrant: nisi ipsam fidem esse in pri-
 mis necessariam ad animæ salutem. quod ipsi ultro & sine cuiusq;
 testimoniū munimento admittit: cū scriptū sit à beato Paulo in epi-
Hebræ. 11. stola ad Hebræos. Sine fide, impossibile est quenq; placere deo. qd
 ipsa sit basis & substerniculum cæterarū omnium uirtutū: ad ui-
 tam animę spiritualem conducentium. ¶ Sed nunquid ex eo quod
 III. fidē admittim⁹ esse necessariā ad regnū celestis introitum: ipsi recte
 colligere queunt, eam etiā esse sufficientē, & præter illā nihil aliud
 in nobis exoptari? Nonne ita ratiocinantes, ex unaquaq; assumpta
 rū propositionū sine exclusionē prolata: exclusiuam faciunt: hoc
 mō: excludendi particulam singulis adiicientes. Fide tr̄n purificans
 corda

corda eorum & saluati estis solum per fidem. Et rursus. Iustus autem: in fide sua tantum uiuet. Et ita de reliquis ante citatis sententijs. cum tamen in sancta scriptura, nulla earum cum nota exclusionis proponatur: sed potius, aliud quippiam includendi uim atque significationem teneat: scilicet ipsam charitatem, una cum fide operantem. Planum est igitur quomodo hi improbi dogmatistae sacras deprauant literas: easque ad sensum detorquent alienum, suam tamen impietati consonantem. quos certe non fuerit operosum neque difficile: ex ipsis etiam diuinae scripturae testimonijs conuincere falsitatis atque confutare. ¶ Et primum ex beato Iacobo: qui in sua epistola canonica dicit: quod Abraham ex operibus iustificatus est, immolans filium suum Isaac: & non ex fide tantum. Quinimmo idem apostolus in toto secundo praedictae suae epistolae capite contendit & astruit: quod fides sine operibus ociosa est ac mortua. Cuius stipulatur & sacer Paulus: ita scribens ad Corinthios. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Quid hoc uerbo dari potest apertius aut ualentius: quod aduersarios contundat? Nonne ex eo primum id colligitur, fidem etiam uniuersalem & omnium credendorum: a charitate separari posse ac seiungi: ne ad id confugiant Lutherani: se dictum suum de fide ad salutem sufficiente, intelligere tamen de fide charitati coniuncta. Nam haec, semper opera habet se comitantia: neque a bonis operibus sequestrat unquam. Ipsi autem quos improbamus: opera bona, a fide sua (quam dicunt sufficere ad salutem) secludunt. quare necessarium est, eos facere sermonem de fide seiugata ab operibus: & non de fide per dilectionem operante. Ex hisdem quoque uerbis apostoli modo citatis dilucidum est: charitatem esse necessariam ad salutem, & sine ea, quaeuis opera de genere bonorum: nihil ad assequendam uitam aeternam conferre. quod diffuse deducit beatus Paulus in praedicto suae epistolae ad Corinthios loco. Ex quo consequens est protinus: solam fidem haudquam esse sufficientem ad obtinendum salutis praemium. Rursum idem apostolus in eadem ad Corinthios epistola scribit. State in fide: uiriliter agite & confortamini. Omnia autem uestra: in charitate fiant. Ecce rursus post fidem: charitatis habendam eos admonet. quod illa necessaria quidem sit: at non sufficiens, sed indigens adminiculo aliarum uirtutum. ¶ Insuper dominus noster ad olescens uiam possidendi uitam aeternam aperiens: si uis (inquit) ad uitam.

IIII.
Iacobi. 2.

1. Corin. 13.

1. Corin. 16.

V.
Matth. 19.

uitam.

LIBER PRIMVS

- uitam ingredi: serua mādata. Et legisperito post enarrata dei praecepta: idem respondit. Hoc fac: & uiues: utrunq; eorū, non ad fidem (nā eam habebāt) sed ad opera bona exercēda: mittēs & inuitans. Ad hāc. Ipse cālestis disciplināe magister optim⁹: apud Matthaeū ait. Non omnis qui dicit mihi dñe, dñe: intrabit in regnū cālorū. sed qui facit uoluntatē patris mei: hic introibit in regnū cālorū. At qui sincerā habent & integram fidei cōfessionē: ij sunt q̄ Christo dicunt dñe, dñe. Nō omnibus igitur illis patebit regni cālestis ianua: sed ijs tantū, qui fidei habent cōiuncta pia opera. etenim hi, per boni operis exercitium: patris cālestis faciūt uolūtātē.
- Lucā 12. Adde, quod & apud Lucam dixisse scribitur Christus, quod seruus qui cognouit uoluntatem domini sui & non se praeparauit, & non fecit secundum uoluntatem eius: uapulabit multis. At qui sciens uoluntatem domini sui & non faciens: is profecto est qui fidelis factus est initiatus & nouit quāenam sunt agenda, non tamē ea exequitur. Igitur ex eo euangelij loco: talis conuincitur esse reus aeternae damnationis. Quod & ex eo beati Iacobi uerbo: identidē colligitur. Scienti ergo bonum facere & non facienti: peccatum est illi. Ecce quomodo fides sine operibus: grauiorem exaggerat culpam & poenam. tantum abest: ut suo auctori salutem operetur.
- Iacobi 4. ¶ Sed & beatus Paulus ad Hebraeos scribens: idē subinsinuat hīs uerbis. Terra saepe uenientem super se bibens imbrem, & proferens herbā oportunam ijs ā quibus colitur: accipit benedictionē ā deo. Siquidē terra mystica: est anima nostra. quā ut benedictionē accipiat ā deo: nō id sufficit, quod uenientē de super saepe bibat imbrem, doctrināq; sanam orthodoxe fidei capessat. sed praeterea & id requiritur: quod germinet herbā oportunā suis cultoribus, bonorumq; operum fructum proferat. cū alio etiā loco dictū sit ā domino. Omnis arbor quae nō facit fructū bonū: excidēt & in ignem mittēt. Demū in extremo iudicio, de operib⁹ ipsis aut factis aut p̄termiſsis: districta fiat discussio. & iusti quidem propter opa misericordiae impensa pauperibus: inuitabuntur ad aeternum gloriae cālestis praemiū. Reprobi uero pro eisdem neglectis: detrudētur in perpetuū gehennae suppliciu. Proinde diuinus apostolus ad sedulum bonorū operū studiū: solícite nos exhortatur dicēs. Dum tēpus habemus: operemur bonū ad omnes, maxime autē ad domesticos

sticos fidei. Quod & Sapiens etiam facit: his uerbis. Quodcunq; fa- Eccles. 9
 cere potest manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio
 nec sapientia, nec scientia: erunt apud inferos quo tu properas.
 ¶ Neq; contra hanc operū ad salutē necessariorū assertionē militāt VII.
 ea beati Pauli uerba ad Romanos cōscripta. Arbitramur iustifi- Roma. 3
 cari hominē p̄ fidē sine operibus legis. Nā ex operibus legis; nō iu-
 stificabit̄ omnis caro corā illo. Neq; alia eiusdem dicta, cōsimilē ex-
 primētia sententiā: sparsum in epistola ad Galatas necnō & Philip-
 penses annotata. Nēpe in omnibus istis locis; per opera legis intel-
 ligit apostolus sacra & caerimonias legis Mosaicæ, & obseruationē
 institutorū ueteris rit⁹. quæ post euangelicæ lucis coruscationē nō
 modo nihil contulerūt ad iustificationē: sed & plurimū obfuerunt
 ijs, qui spem salutis ac fiduciā in ipsis collocarunt. Quocirca aduer-
 sarij applicantes illa Pauli uerba ad opera legis nouæ, de quibus i-
 bidē nō loquit̄ apostolus; peruertūt apostolicā sententiā, & perpe-
 rā interpretant̄. Ipsi igit̄ nō iniuria uerbū illud euāgelicū obiecta- Mat. 22
 ri potest. Erratis, nescientes scripturas.

¶ Opera bona in nobis nō esse peccata: ut sentit p̄perā
 Lutherus. & per ea hominē iustificari atq; iustum red-
 di: quod idem negat.

Cap. XXVII.

Praterea circa bonorū operū materiam in præce- I.
 dente pertractatā cap. Lutherus duas alias dissemi-
 nat in suis libris & euomit impias assertiones. unam
 quidē, omnia opera nostra quātūuis recta & bona;
 esse peccata, & optimū quodq; opus humanū, quā-
 tūlibet recte factū, esse peccatū. Alterā uero: per bona opera non
 iustificari hominē, nec fieri iustū corā deo. sed solū corā hominib⁹
 per ea: interiorē iustitiā ostendi. Vtrāq; uero harū improbarū p-
 positionū, subinsinuat in suo de libertate Christiana opusculo, his
 uerbis. Verbū dei (inquit) non operibus: sed sola fide suscipit̄. Ideo
 dum credere incipis; simul discis omnia quæ in te sunt, esse prorsus
 culpabilia, peccata, damnanda. Et cum hęc fides non nisi in inte-
 riore homine regnare possit: manifestū est hominē interiorē prorsus
 nullo externo ope uel negocio posse iustificari, liberū & saluū
 fieri, & opera quicūq; nihil ad eum pertinere. Quare cuiuslibet Chri-
 stiani prima cura eē debet; ut posita operū opinione, solā fidē ma-
 p gis ac

LIBER PRIMVS

- » gis ac magis roboret. Et paulo post. Christianus p̄ fidē suā cōsecra-
 » tus: bona facit opera. sed nō per hęc: magis sacer aut Christianus
 » efficit. Hoc enim, solius fidei est. immo nisi ante crederet & Chri-
 » stian⁹ esset: nihil prorsus ualerēt omnia sua opera, essentq; uere im-
 » pia ac dānabilia peccata. Itaq; bona opera nō faciūt bonū uirū: sed
 » uir bonus facit bona opera. sicut fructus nō facit arborē bonā: sed
 » arbor bona fructū bonū. Et iterū deinceps. Hoc sane uerū est: o-
 » peribus fieri hominē bonū aut malū corā hominibus. Hoc autē fie-
 » ri: est idē quod ostendi aut cognosci, quis sit bonus aut malus, sicut
 Mat. 7. » Christus dicit. Ex fructibus eorū: cognoscetis eos. Hęc Luther⁹.
 Cæterę propter cognitionē & cōformitatē prædictorū duorū: er-
 roꝝ: cum materia præcedētis capitis, & quoniā ambo uersant̄ cir-
 ca opera humana, quē admodū & is q; proximo capite est cōfutat⁹:
 non incōgruū uisum est, hic & ambas has assertiōes impias paucis
 II. improbare ac cōuellere. ¶ Itaq; primo ostendendū nobis est: bona
 opera humana non esse peccata. quod haud difficile factū fuerit:
 si in primis attenderimus peccati rationē consistere in eo, aut quo-
 niā fit quod à deo est uetitū: aut quoniā omittitur quod ab eo est
 præceptū. At uir bonus si exequat̄ opus aliquod à deo præceptū:
 ut honoret parentes, aut erogat pauperibus elemosynā, secundū
 debitas loci, tēporis, finis & qualitatis ac cæteras circūstātiās, ut ne
 unā quidē prætermittat quā recta definerit ratio: is nō id cōmittit
 quod deus prohibuit, neq; id omisit quod præcepit deus, immo id
 fecit quod deus fieri præcepit: & eo etiā modo, quo illi est præceptū.
 III. Per quas igitur rimas subintrabit illc peccatū: aut quomodo in eo-
 I. ope locū habebit ratio peccati: ¶ Præterea, deus sua p̄cepta custō-
 diri ab unoquoq; iussit, legēq; decalogi posuit omnibus: quā uoluit
 intemeratā seruari. Opus igit̄ hominis quo studet morigerari deo:
 & mādātā eius inuiolata tenere, tēpore & loco cōgruentibus: diui-
 na iussione est p̄ceptū, & secundū dei beneplacitū peragitur. Quo-
 modo igitur huiusmodi opus est peccatū: nunquid dicēdū est, deū
 IIII. peccata nobis p̄cepisse: quæ tantopere odio prosequit̄: ¶ Rursum:
 Per prophetas in ueteri testamēto, & p̄ euangeliū ac sanctos apo-
 stolos in suis epistolis in nouo: frequētes hominibus fiunt exhorta-
 tiones ad uirtutis studia, pioꝝq; operū officia. Siquidē (ut innūera-
 alia subiceā) iussus est Hieremias propheta clamare in porta do-
 mus:

mus dñi: ad omnem populū. Bonas facite uias uestras & studia uestra: & habitabo uobiscū in loco isto. Quod si huiusmodi opa bona, p̄ quæ rectas facerent suas uias Israëlita, erant peccata: uerbis igitur illis exhortatorijs, puocauit eos sanctus p̄pheta ad peccata p̄petrāda. Sed quis unq̄ sanæ mētis hoc admiserit: omni infania de testabilis: ¶ Ad hæc. Et in ueteri & nouo testamēto legitur deus ob orationes & pia sanctorū tum adhuc uiuentiū opera: alijs spiritalia impēdisse beneficia. ut ad p̄ces Moyse uiri dei: dedisse populo Israëlítico ueniam peccati, ob uitulū conflatilē cōmissi. Et beato Paulo cū immineret naufragiū, donasse animas ducentas ac septuaginta sex: in eadem deuectas nauis, quæ naufraga perijt. Si igitur pia illa opera sanctorū erāt peccata, ut uult Lutherus: nōne p̄tinus est cōsequens, deū p̄pter peccata hominū impēdisse alijs non minima beneficia: quæ tamē essent potius graui p̄cena plectēda: Nescio certe: quis has ferre queat ineptias. ¶ Adde, quod deus bonorū operū nostrorū p̄cipuus est author: secundū illud uerbū Christi ad suos discipulos. Sine me nihil potestis facere. Cui consono nat & hoc beati Pauli uerbū: de labore suscepto ab eo in p̄dicatione euāgelij. Nō autē ego: sed gratia dei mecū. Accedit eidē & id Esaiæ uerbū ad dominū. Omnia opa nostra: opatus es nobis. Cū ergo secundū aduersarios opa nostra bona sunt peccata: nōne cōtinuo id efficitur, deū esse authorē malorū, etiā & amatorē? Vbi ergo habebit locū: illud uerbū prophetæ: Non deus uolēs iniquitatem: tu es. Et illud etiā: Odisti omnes: qui opantur iniquitatē. Et deniq̄ id Sapientis dictū: Similiter autē odio sunt deo: impius & impietas ei. Si enim odio est deo impietas: quomodo illi? est author? ¶ Demū pro bonis opibus pollicitus est deus homini ex sua benignitate uitā æternā. Gaudete (inqt) & exultate: ecce enim merces uestra copiosa est in celis. Et alijs multis in locis: p̄sertim Matthei quinto cap. & Lucæ sexto expressis. Huiusmodi autē bona opera quātūlibet recte cōfecta, sunt peccata: secundū Lutheri sententiā. Deus igitur p̄ peccatis nostris daturus est nobis æternæ glorię coronam: qui tamē mortem p̄petuam pro illis se illaturū est cōminat, quoniā stipendia peccati: mors. Quinimmo ne quid desit infanie ad hanc positionem cōsequēs: omnes etiam sancti & sanctæ dei, pro suis peccatis obtinuisent uitæ perennis p̄mia. Nam illa pro

p z bonis

Hier. 7.

V.

Exodi. 32

Actuū. 27

VI.

Ioan. 15.
1. Corin. 15
Esaiæ. 26.

Psalmo. 5
Sapient. 14

VII.

Matth. 5
Lucæ. 6

Roma. 6

LIBER PRIMVS

- bonis suis operibus obtinuerunt: quæ scđm Lutheri placitū fuerūt
 pctā. Sed facessant hæ nugæ, immo meræ in deum ac sanctos bla-
 sphemie. ¶ **V**erò obiectat nobis Lutherana puicacia aliqđ scriptu-
 ræ locos: ut illud **Esaiæ**. **Q**uali pann^o mēstruata: uniuersæ iustitiæ
 nifæ. Rursum & illud prophetæ uerbū in psal. **N**ō iustificabit in
 cōspectu tuo ois uiuens. Deniq; & hoc dñi uerbum in euangelio.
Lucæ 17. Cū feceritis oia quæ pcepta sunt uobis dicite, serui inutiles sumus.
3. Regū 8. quod debuim⁹ facere: fecimus. **P**ostremū & id **Salomonis**. **N**ō est
 hō: qui non peccet. atq; cōsimiles sententias: id sonantes (ut ait) oia
 IX. opera nostra esse peccata. ¶ **S**ed nō animaduertit Luther⁹, ea oia
 scripturæ testimonia eō tendere: quod in opibus nostris bonis non
 est usquequaq; ea perfectio, quæ deceat ex æquo, diuinæ maiesta-
 tis celsitudine & sublimitatē. sed ex fragilitate nostra: impfectū ali-
 quid spesse admixtū in illis. **I**llud tñ nequaquā dici debet peccatū aut
 malum qm̄ supplet à deo pro sua benignitate, qui adiuuat infirmi-
 tatē nostrā nostrōsq; supplet defect⁹. **I**nsup & id p̄tendunt prædi-
 cta scripturæ testimonia, quod ois iustitia nostra ad dei iustitiā (quæ
 syncera ē et summa) collata: qđā mō iniustitia ē propter impropor-
 tionale ab ea distantia. nō tñ idcirco simpliciter est iniustitia: et nō
 facta ad illā diuinā collatione. **Q**uēadmodū tenue lumen lucernæ
 si ad lucidū solis iubar cōparat: tenebræ qđam mō sunt, non tñ id-
 circo absolute dicendū quis censuerit: id exile lumē esse tenebras.
 2. parali. 6. **D**emū etsi secundū **S**apientis sententiā fatendū sit, neminē hic ui-
 Jacobi 3. tam agere secundū cōmunē legē, q non peccet, nā in multis offen-
 Prouer. 20. dim⁹ oēs, et nemo dicere uere pōt, mūdū est cor meū: et pur⁹ sum
 à peccato. **N**ō tñ admittēdū est hominē in omni opere suo etiā bo-
 no peccare, neq; eū sensum, ex uerbis illis **Salomonis** et cōsimilib⁹:
 X. elicere quispiā poterit. ¶ **P**orrò secundus error **L**utheran⁹ in fron-
 te huius capituli designatus, utputa p bona opera nō iustificari ho-
 minē: in calce uicesimiquinti capituli magna ex parte elisus est et re-
 futatus. **A**ttamen id tantillū hoc loco adijciendū, fidei quidē chari-
 tatē habenti sociā, primas esse tribuendas iustificandi partes post
 deū: si t̄pis ordinē et rationē attendas. q̄ ipsa tanq̄ solidū fundamē-
 tū: subterni debet pulchro uirtutū ædificio. **P**roinde ubi deest fi-
 des, ut ī ethnicis et infidelib⁹: iustificationē illic locū habere nō pos-
 se. **N**aud tñ idcirco admittēdū: oia eorū opera, esse dānabilia et pec-
 cata.

cata. cū nō oporteat opa oīa quæ bona nō sunt et meritoria: protinus esse mala et uitia. Sunt em̄ quædā etiā in ueræ fidei expertib⁹: opera mediā p abnegationē, quæ scilicet nec meritoria sunt æternæ salutis nec peccata. Attamen nō sunt soli fidei tribuendæ, iustificationis obtinendæ partes: saltē tpe sequente susceptū fidei signaculū. qñquidē et opera bona, ad iustificationē assequendā et cōseruandā atq; adaugendā sunt etiā necessaria: secundū illud in Apocalypsi, dei uerbū. Qui iust⁹ est: iustificet adhuc, per boni scilicet operis exercitiū. Neq; huiusmodi iustificatio, solū est latentis iustitiæ corā hominibus exterior manifestatio: sed et interioris iustitiæ corā deo cōparatio atq; aduictio, quæ sane fit: per bonorū operū frequens assiduūq; studiū. Demū similitudo illa quā inducit Luther⁹ de arbore & fructu suo: nequaquā huic loco est conueniēs. Nēpe arbor bona, natiuā habet bonitatē à prima conditione acceptā & nequaquā labefactā. proinde suapte natura bonū ædit fructū: neq; aliq̄ opere indiget pcedente, quod corruptā eius naturā emendet. Homo uero p infusum antiqui serpentis uirus: natura sibi insitā bonitatē habet labefactā, carnē etiā & cupiditates illius sustinet, acquirendæ bonitati ab ipso exorto aduersantes. Idcirco diligenti indiget operū studio: ut exorbitationē hanc naturæ à recto, emendet. ut quod obliquū est: dirigat in rectitudinē. ut deniq; iustitiā animæ salutarē: sibi cōparet. Quare necesse, per bona opera hominē reddi iustū: & indies iustiorē fieri. nō tñ similiter oportet per bonorū fructuū productionē, arbore fieri bonā. Sed de his satis.

Apoca. 22.

¶ Quid de quinto Lutheri articulo pri⁹ posito & sequētib⁹: ferendū est iudicij. Cap. XXVIII.

Ost hęc, ut & quintus Lutheranæ impietatis articulo⁹ circa principiū libri huius annotat⁹ nunc excutiat: ex his quæ supra sunt adducta, potissimū in decimo capite & duobus proxime sequentib⁹, iā plane liquet: decreta synodalia, summoꝝ etiā pontificū p̄cipuoꝝq; ecclesiæ pastozū mandata esse faciendā, non solū ad aliorū exemplum & ædificationē: ut ibidem contendit Luther⁹. Quoniā tunc in alioꝝ tñ cōspectu ac palā fieri deberent, semotis uero arbitris & clanculū: possent sine noxa infringi, cū null⁹ tū adesset: cui illa decreta ecclesiastica si opere cōplerent, in exēplū prodesse possent.

p 3 possent.

LIBER PRIMVS

possent. Quinimmo ostensum est superioribus in locis sapius, huiusmodi p̄cepta ecclesie ad unguē obseruanda esse: tanq̄ ad salutē & iustitiā necessaria, & proinde nō min⁹ secreto q̄ in propatulo implenda. Quō em̄ ad salutē non essent necessaria: quæ citra proprię salutis acturā nō possunt uiolari: Quo etiā pacto nō essent eadem necessaria ad iustitiā: quæ p̄uicatorē reddunt iniustū & deo odibile: Deniq; cur illa instituta ecclesiastica dici nō debēt p̄cepta ecclesie: cū à spū sancto edocta ecclesia, ea iusserit eē adimplēda, & p̄cā transgressorib⁹ eorū statuerit: **V**erū Luther⁹, qm̄ scdm̄ uerbum beati Iob: tanq̄ pullū onagri liberū se natū putat, & quod sanct⁹ prohibet Petri⁹, quasi uelamen malitię habet libertatē: huiusmodi iugū ecclesiasticorū p̄ceptorū longe à se excussit & abiecit. Quod ne perperā fecisse dicat: uult illa nec haberi debere nec dici p̄cepta. Sed toti ecclesie potius q̄ uni Luthero: credendū est. ¶ Nec min⁹ à uero illud aberrat: quod in eodē asseuerat articulo: ieiunia, disciplina, labores, & cætera opera corporis afflictiua: eo tm̄ proposito fieri debere, ut per ea corpus castiget, & reprimant eius concupiscentiæ. non autē: ut per eadem coram deo quis iustificet. Nempe quāuis castigatio corporis, una sit causa legitima: ob quā suscipienda sunt ieiunia, & alia afflictionū corporis opera. non tm̄ ipsa, tota ac sola est causa. Alioqui assiduo uirtutis studio quispiā assecut⁹ tranquillam & plenam corporis ad spiritū subiectionē: non amplius obstringeret ad ieiunia ecclesiastica, sed absolutus esset ab illorū uinculo, quod minime est admittendū. Præter illam certe corporis castigationē: sunt & aliæ rationabiles causæ obseruationis ieiuniorū. ut pote studiū assequēdi per illa, puritatē mentis: liberiorēq; in deū eleuationē. obtinendi etiam cæteras uirtutes: ieiuniorū comites, & demum consequēdi introitum regni cælestis qui per ieiunium conceditur pie uiuentibus. quē admodum per gulam primorū parentū: paradisi ianua toti eorum posteritati fuit occlusa. Cæterum si per ieiunia & alia afflictionum genera non iustificatur quisq; ut hic Lutherus: quomodo ergo Niniuitæ indicto publice ieiunio & ex acte seruato placauerunt iram dei, & auerterunt à se imminētē suæ ciuitati secundum prophete oraculum subuersionem: Quomodo etiam de Tyrīs & Sodomitis perhibet Christus: q̄ si apud eos factæ fuissent uirtutes, quæ in ciuitatibus illis Galilææ (quibus in-

Iob. 11.
1. Petri 2.
11.

Gene. 3.
Iona 3.

credu

credulitatem & duritiam cordis cum ingratitude exprobrat) factæ à se fuerant: olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. si cinis & ciliciũ non essent apta, iustitiam assequendi instrumenta: nec deo grata? ¶ Porro nec minus id absurdũ: quod in eodẽ articulo quinto, ex **Luthero** est adductũ. scilicet orationes, ieiunia, & fundationes fieri non debere: ut quis sibi aliquid cõmodi temporalis aut æterni cõparet. Quis em̃ sane mentis inficiabit unq̃: illa omnia recte fieri posse ad consequendã beatitudinẽ eternã per huiusmodi adminicula, quod reuera æternũ est cõmodũ? quandoquidem & in quotidiana oratione nostra atq; dominica obnixe petim⁹: regnũ dei cœlestē nobis aduenire? Nonne spectatissima illa pri⁹ sterilis **Anna** & postea felici prole fœcũda, petiuit à dño sobolẽ in casto cõiugio sibi dari: quod & obtinuit? At illud: tẽporale erat cõmodum. Sic & **Jacob** postulauit à dño: ut erueret de manu fratris sui **Esau**. & castitate spectabilis **Sufanna** orauit dñm cũ lachrymis: ut eriperet ab iniquoꝝ calũnia. Hæc aut̃ duo: nonne tẽporalia fuere cõmoda? Certe si **Luthero** hac in parte fidẽ habere uoluerim⁹ & assentiri: non erit unq̃ pro pace impetranda, aut depellenda fame aut peste, faciendã ab hominib⁹ oratio ad deũ. qm̃ hæc oia: tẽporalia sunt cõmoda. Nec erit celebradũ ieiuniũ ad auertendã dei irã: in populũ, bella & cœtera flagella immittentẽ. Deniq; neq; constituedã erũt in futuꝝ: tẽpus suffragia officioꝝ ecclesiasticoz; (quas fundationes uulgo dicunt) in subleuamen uiuentiũ aut defunctorũ. qm̃ per illa, quærif̃ haud dubie æternũ cõmodũ: uitæq; perennis possessio. Sed ualeant hæc **Luthe** rana delicta. Et ut uno rē totam uerbo agã: laudabile quidẽ est: hæc opera bona ante dicta, ad proximoꝝ obsequiũ exẽplum & subsidiũ facere, sed non solũ eam ob causam fieri debent. ¶ Deinceps ut ad sextum articulum **Lutheranum**, circa præsentis libri initium annotatum, transeamus: & id iã exploratũ satis habet, ieiunia ecclesiastica & abstinentiam ab esu carniũ statis determinatisq; diebus, esse seruanda: non solũ ad uitandum scandalum infirmoꝝ ac pusilloꝝ, sed insuper ad propriæ salutis studiũ & curam, ubi etiam nullus scandalo esset locus: ut in cubiculo secreto. Qm̃ citra salutis animæ dispendium ea non præmittunt: ubi commode fieri possunt propter obligatiõis uinculũ quo fideles astrinxit ecclesia. quẽadmodũ passim in obiectio-

num:

Matth. 11.

III.

Matth. 15.

1. Regũ 1.

Gene. 32.

Danic. 13.

III.

LIBER PRIMVS

Lucæ. 2.
Actu. 16.
Matt. 17.

num prius positatū dissolutiōibus sapenūero est declaratū: & in rationibus decimi capitis duorūq; pxime sequentiū. sed potissimū in nona ratione; q̄ circa duodecimi capitis principiū affertur. Vbi & id annotatū, q̄ exēpla illa q̄ in hoc sexto articulo citat Luther⁹: de sacratissima uirgine Maria, legē purificationis nō detrectante. de Paulo circumcidēte Timotheū. deniq; & de Christo soluēte di drachma: cōuincūt quidē ad euitandū proximorū scandalū seruāda esse instituta maiorū & decreta ecclesiastica. Non tamen eadē recte cōficiunt; solum ob illā causam esse custodienda huiusmodi statuta, quēadmodū cōtendit in hoc sexto articulo Luther⁹. quādoquidē seclusa scādali occasiōe, multæ sunt aliæ rationabiles causæ & sufficiētes: quæ debeāt queng; impellere ad integrā eorū obseruationē. & potissimū obediētice promptitudo & obsequētia in deū & ecclesiā: ad quā nemo nō obligatur. Quare cōstanti assertione est sentiendū cōtra Lutherū, q̄ ex ui cōstitutionis ecclesiasticę, huiusmodi instituta seruari debēt: neq; solui possunt & infringi sine noxa letiferi criminis. Quod etiā manifestius iam euasit p̄ ea, q̄ in uicesimo quarto præsentis libri capite sunt allata: obligationis sacratū ecclesiæ sanctionū non parum comprobatoria.

¶ Quid demū de septimo, postremoq; Lutheri articulo: ceremoniarūq; ecclesiasticis est sentiendū. Cap. XXIX.

I. **P**ostremū & id perspectū persuasumq; debet omnibus haberi (ut deniq; septimus & ultimus Lutheri articulus in secundo præsentis libri capite ceteris adiectus: peculiari respōsione etiā elidatur) ritus & ceremonias ecclesiastici officij ac ordinis, nō ad tēpus obseruandas esse, & postea ut imperfectū quiddam reiiciendas, ut cōtendit ibidē Lutherus, sed perpetuo & toto quo ecclesiæ sanctæ decursus extēdit tēpore diligēter custodiēdas; intemeratōq; usu exercendas. q̄ mirū afferāt toti ecclesiæ decorē & ornātū: magnā insuper ad Christianæ religionis cultū diuinūq; officij adiciāt dignitatem & splendorem, excitentq; mentes humanas ad syncerorem pietatis ac deuotionis in deum affectū. neq; occultis careant mystetijs, spiritualiumq; rerum significatione: sub uisibiliū illorum uelamine signorū delitescēte. Quēadmodū in libro de ecclesiastica hierarchia: præclare & p̄p̄modū diuine adaperit sublimia sacrorum

rorum rituum sacramenta beatus pater **Dionysius**. & in suo de sacramentalibus inscripto luculento ope, copiose & sapienter ediferit uenerāndus pater, eruditioneq; sacrarū literarū eximius, **Thomas Walden**: sacri ordinis Carmelitani in maiore Britannia quondā puincialis, cuius in epistola liminari ac nūcupatoria: ante facta est mentio. ¶ Siquidē in prædicto opere, ingenti cōmendatiōe dignō: idem author Ioannē **Viclefum** hærēsarchā cærimonias oēs ecclesiæ sacrosq; ritus, cātica, ornāmēta, cōsecrationes, indumenta ecclesiastica, & cetera id genus dānare pestiferis scriptis conatum: rationibus ualidissimis sanctorūq; patrū autoritatibus egregie confutat & improbat. Neq; id solū in uno libri sui admodū diffusi loco: sed & p totū opus à capite (ut aiunt) ad calcem usq;, molit̄ annexis uiribus, & feliciter explet, particulatim p singula cærimoniāz ac ritūū ecclesiasticorū genera discurrens: peculiariq; de terminatiōe de omnibus reddēs rationē. At quoniā is liber superiorib⁹ diebus in florentissima Parisiorū academia cū publica sacræ facultatis theologiæ eiusdem studiū Parisiensis approbatiōe, excusoria arte prolatus est in lucem: & opportune quidē, ad cōtundēdas impij **Lutheri** insanias, qui mores referens auitos, cū suo **Viclefo** etiam oblatrat in sanctas ecclesiæ cærimonias in hoc septimo articulo: nō est quod amplius his stabilēdis immoremur. Euoluat (oro) studiosus lector in signe illud opus prædicti authoris: & nomine & doctrina celeberrimi atq; in **Viclefo**, **Lutherū** nepotē suū agnoscat: confutatumq; legat & perspiciat attente. Nō nihil etiā ad hāc attinens materiam, neq; huic loco incongruū: dictū est à nobis supra in decima quarta obiectione & eius dissolutiōe, decimonono capite libri præsentis cōprehensa. ¶ Verū tamē id unū in præsentia adhibere (ne nihil omnino rationū attulisse pro cōprobandis cærimonijs uideamur) nō incōmodū censebitur, id compertū haberi & exploratum: cærimonias & ritus ueteris legis ad diuinū cultum, offerēda sacrificia, uestimenta sacerdotalia, & cōsecratiōes rerū altari deputandarū, cæteraq; talia pertinētes: à deo quidē ordinatos, & per **Moysem** legislatorē Hebraici populi promulgatos, nō pro aliquāto tēporis interuallo in usu fuisse: & postea durante adhuc legis illius decursu ac uigore, dispersisse, diuina ue ordinatiōe abolitos eē. sed tam diu eos habuisse suū robur & integritatē: quā diu lex illa

q durauit

Dionysius

Thomas
Walden

II.

Cap. 19.
III.

Exo. 25. &
deinceps.

LIBER PRIMVS

duravit, & una cū lege antiq̄ (apparēte iā splendida ueritatis luce) tādē interiisse. Quid igit̄ sentiendū est de nouæ legis ritibus & cęri monijs, spiritus sancti afflatu per apostolos & uiros apostolicos in sacrosanctis concilijs cum summa prudentia & maturitate constitutis: easne deterioris eē debere cōditiōis: q̄ Mosaicæ legis ritus & ueteres obseruātias: & ipsas anteq̄ lex noua de finatū debere aboleri ac reijci tāq̄ iutiles: Nequaq̄ p̄fecto. sed eaz̄ dignitatē & usum, ad cōsummationē usq̄ seculi in sua incolumitate integritateq̄ esse p̄mā suz̄: q̄ ipsius euāgelicæ legis app̄edices sunt & fulcimenta: ne
III. quaq̄ ab ei⁹ corpe diuellēda. ¶ Præterea, Nōne spiritui sancto manifeste resistit & cōtrahit: q̄ rit⁹ ac cęrimonias in missaz̄ celebratiōe cōstitutas, officij ecclesiastici cātica, benedictiōes eoz̄ q̄ diuino cultui applicātur, cōsecratiōes altariū, dedicatiōes tēploz̄, & reliqua ad Christianæ religionis synceriorē obseruationē cōstitutæ cęrimoniaz̄ genera impie dānat & improbat: quādoquidē spiritu sancto auctore & inspiratore, hæc omnia paulatim & p̄quandā tēpoz̄ successiōe: à sacrosanctis synodis & p̄cerib⁹ ecclesiasticis sunt primū ordinata. Est igit̄ Luther⁹ in hac sua abolēdis cęrimonijs ecclesiasticis assertiōe, spiritui sancto plane iniurius: id uolēs de
V. struere quod ille cōstruxit. ¶ Ad hæc, q̄ a domo aliqua magnifica & splēdide ædificata sustollere moliret̄ ipsi⁹ ambulacra, porticus, epistylia, fenestras uitreas, uestibula, & totā deniq̄ suppellectilē interiore: nōne is totā domū quātūuis operosam atq̄ su p̄hā dehonēstaret, dedecoraret & deturparet? Atqui cęrimoniæ & ritus sacri legis euāgelicæ, nequaq̄ ad eā cōferri debēt tanq̄ p̄paramenta illa artificū et fabroz̄ ad extruendā domū disposita: q̄ pacto ædificio non manēt, ut cōtendit in hoc septimo articulo Lutherus, sed tāq̄ fulcra & colūnx domus ecclesiasticæ, tanq̄ p̄ciosæ suppellex totā domū mirifice exornās: & tanq̄ ut cōsilia ad usum diuini cult⁹ rerūq̄ sacrarū app̄tine necessaria. Nō sunt igit̄ huiusmodi cęrimoniæ, unq̄ ab ecclesia Christi sustollendæ: q̄ illis sublatis, omnis simul decor & ornatus ecclesiasticæ fabricæ tolleret̄ & deperiret, quinimo corrueret demū & ipsa tota ecclesiæ structura. ¶ Adde q̄ discipuli à dño missi ad soluēdū asinam & pullū, illiq̄ adducēdum: nō modo quod præceperat eis Iesus fecerūt, sed & imposuerūt super eos uestimēta sua (quod non legitur ipse apud euangelistas eis præcepisse

cepisse) & eum desuper sedere fecerunt. ut scribit Matthæus. Quē locū exponēs beatus Hieronymus: in tertio suorū cōmentariorū sup Matthæū libro, ait. Pullus iste & asina quibus apostoli sternūt uestimēta sua, ut Iesus mollius sedeat: ante aduentū saluatoris nudi erāt, multisq; sibi in eos dominatū uēdicantibus, absq; opimēto frigebāt. Postq; uero suscipere apostolicas uestes: multo pulchriores effecti, dominū habuere sessorē. Vestis autē apostolica: uel doctrina uirtutū, uel edissertio scripturarū: intelligi potest, siue ecclesiasticorū dogmatū uarietates, quibus nisi anima instructa fuerit et ornata: sessorē habere dominū nō meretur. Hæc ille. Ex quibus uerbis ligido cōstat, qd p uestimēta q̄ imposuerūt apostoli pullo et asinæ ad parandā Christo molliorē sessionē: recte intelligi possunt cærimonie sacræ et ritus ecclesiastici, ab apostolis et uiris apostolicis cōstituti in sacramētorū administrationib; diuinoq; officio. qm̄ quidem huiusmodi ritus et cærimonie sunt ecclesiasticorū dogmatum uarietates: superadditæ ab apostolis, et superiectæ fideli populo ad maiorē ornatum. Non sunt igitur abiiciendæ sacrorū rituum obseruantie, ut neq; reiecta sunt à domino uestimenta: quæ discipuli ultra eius iussum imposuerūt iumentis, ad plenius obsequium. ¶ Insuper, apostolus in prima ad Corinthios epistola, cum ecclesiasticæ fabricæ solidū & unicū declarasset esse fundamētū Iesum Christum: subiungit. Siquis autē superædificat supra fundamētū hoc: aurum, argentum, lapides preciosos: uniuscuiusq; opus manifestū erit. In quibus uerbis, nomine auri: doctrina ad charitatem inflāmans. argenti uero appellatione: sana doctrina ad sapiētie ad ducēs cognitionē. lapidū autē preciosorū nuncupatione: recta etiam doctrina ad splendorem uirtutum dignitatemq; inducens, intelligi à plerisq; solet. Et quid etiam prohibet per tria illa preciosorum metallorum genera intelligi uaria rituum sacrorū & cærimoniarū instituta: quæ apostoli & uiri apostolici superaddiderunt doctrinæ Christi, in sacramētorū distributionibus & officio ecclesiastico: tāta quidē cōcinnitate & cōgruētia, ut quæ supradicta sunt fundamento, obseruationum sacrarū genera: nequaquā ab eo discrepēt, sed decentissime illi cohæreāt & cōueniāt. Qui igitur ritus ecclesiasticos abrogare & cærimonias omnes sacrorū tollere moluntur: etiā aurū, argentū & lapides preciosos (quæ superædificata sunt

Hieronymus

VII.

1. Corin. 3

LIBER PRIMVS

primario fundamento, mystica quadā structura) diruere annitunt
& suis abrumpere sedibus, qđ summū certe est impietatis genus.

VIII. ¶ Huic accedit & id beati Pauli ꝑbū ad Titū: qđ admonet, seruos
Titū 2. dñis suis subditos esse debere, in omnib⁹ fidē bonā oñdentes: ut do
ctrinā saluatoris nostri dei ornēt in omnibus. Apostoli autē & eorū
successōres ecclesiastici ꝑsules: nōne unī⁹ eiusdēq; summi domini
fuere serui, fideles in domo eius? Quorū ꝑuigil fuit cura, assiduūq;
studiū: ut doctrinā Christi adornarent multiformi ceremoniarū de
core sacrorūq; ritūū institutis, in omnibus: ad dei cultū, altaris mini
steriū, & fidelis populi deuotionē excitandā ꝑtinentibus. Qui igit
ritus istos ecclesiasticos demoliri uolūt & auferre: id unū certe mo
liunt, ut ornamenta sedulo apostolorū et reliquorū ecclesie ꝑsidiū
ministerio doctrinæ Christi dñi nostri circū posita, dilacerent ac di
rūpant. Sed nunquid hæc tanta eorū impietas: æquo animo est fe
IX. rendā? ¶ Postremum, Nullos ferme inuenias ritus, in ecclesiastico
officio, sacramentorū administrationib⁹, deiq; cultu obseruatos: q
nō accipiant institutionis suæ rationē primariā ex factis literis, et i
bidē aut uerbo circa consimilē materiā, aut facto non exprimantur
et insinuent, quē admodū singula ꝑcurrenti: protin⁹ est perspicuū.
Cū itaq; tā solido nitant fundamento legis euangelicæ ritus antiq;
quis adeo fuerit impudens, ut abrogandos illos abñciendosq; cen
seat? Verū hæc omnia, ex uberrimo (quod ante diximus) fluente:
potius q̄ hoc tenui riuulo, deprehendas. ¶ Sed iā satis ꝑꝑꝑ; respo
sum est (ni fallat) à uicesimo quarto capite libri ꝑsentis ad hunc usq;
locū: septē illis articulis Lutheranis: in principio, suo ordine annota
tis. quorū tñ plenior confutatio: ex rationib⁹ & obiectionū dilutio
nibus ante positis pendet, facileq; colligi pōt. Ex quib⁹ omnibus di
lucidū iā esse reor: qđ exitialis et improba est illa libertas Luthera
na, et qđ utilis ac expetendā est uera, libertas euangelica: in præce
ptorū dei et statutorū ecclesiasticorū integra obseruatione cōsistēs.
ut que sit uia cōpendiaria ad assequendā tandē consummatissimā
illam libertatē incorruptionis: singulari dei beneficio in nouissimo
die seculi, electis feliciter elargiēdam. Cui sit laus, honor, et gloria,
ac gratiarum actio: in omnia secula seculorum. Amen.

¶ Primi libri, Lutheranæ Libertatis improborū:

F I N I S.

Antilu.